

Intervencions socioeducatives amb homes que exerceixen violència de gènere

Aportacions des de l'educació social

Autora: Irene Petra Pérez

Tutora: Núria Fabra

Any: 2015

Universitat de Barcelona

ÍNDEX

Resum i paraules clau	pàg. 5
1. Introducció i justificació.....	pàg. 6
2. Objectius.....	pàg. 6
3. Marc conceptual.....	pàg. 7
3.1 Aproximació als conceptes clau.....	pàg. 7
3.1.1 Intervenció socioeducativa.....	pàg. 7
3.1.2 Violència de gènere.....	pàg. 9
3.2 Origen de la violència de gènere: androcentrisme i patriarcat.....	pàg. 11
3.3 Característiques i tipus de violència.....	pàg. 12
3.4 Violència en l'àmbit de la parella.....	pàg. 13
3.5 Història de la violència de gènere.....	pàg. 14
3.6 Característiques, tipologies i perfil d'homes agressors.....	pàg. 15
3.7 Enfocaments d'intervenció amb homes agressors.....	pàg. 17
3.7.1 Lectura educativa dels diversos tipus d'enfocament.....	pàg. 19
4. Marc contextual.....	pàg. 20
4.1 Marc normatiu.....	pàg. 20
4.1.1 A nivel estatal.....	pàg. 20
4.1.2 A nivel autonòmic.....	pàg. 24
4.1.3 Serveis Socials.....	pàg. 28
4.1.4 Articles del codi penal relacionats amb els delictes de violència de gènere.....	pàg. 30
4.1.5 Lectura personal crítica del marc normatiu.....	pàg. 31
4.2 Programes d'intervenció adreçats a homes que exerceixen violència de gènere.....	pàg. 32
4.2.1 Història dels programes d'intervenció per a homes que exerceixen violència.....	pàg. 33
4.2.2 Tipus de programes a l'Estat Espanyol i a Catalunya.....	pàg. 34
4.2.2.1 Programes desenvolupats als centres penitencaris.....	pàg. 35
• Model de rehabilitació a les presons catalanes.....	pàg. 35
• Programes d'intervenció en violència de gènere a les presons catalanes ..	pàg. 36
4.2.2.2 Programes desenvolupats com a mesures penals alternatives.....	pàg. 38
• Programes formatius VIDO en les mesures penals alternatives.....	pàg. 39
4.2.2.3 Programes d'accés voluntari desenvolupats a la comunitat.....	pàg. 40
4.2.2.4 Programes de prevenció: noves masculinitats.....	pàg. 41
4.3 Conclusions del marc conceptual i contextual.....	pàg. 42

5. Metodologia.	pàg. 43
6. Recerca exploratòria.	pàg. 46
6.1 Taula 1.	pàg. 47
6.2 Taula 2.	pàg. 49
7. Anàlisi dels programes.	pàg. 53
7.1 Enfocament de la intervenció.	pàg. 53
7.2 Cotinguts.	pàg. 55
• La responsabilitat de la violència exercida.	pàg. 55
• La perspectiva de gènere.	pàg. 56
• Gestió i control de les emocions i habilitats comunicatives.	pàg. 58
7.3 Metodologia.	pàg. 59
7.4 Relació professionals- homes.	pàg. 62
7.5 Reeduació.	pàg. 64
7.6 Perspectiva educativa en aquestes intervencions.	pàg. 65
7.7 Relació amb una malaltia mental.	pàg. 67
7.8 Reproducció de la violència.	pàg. 67
7.9 Perfil d'home agressor.	pàg. 68
7.10 Efectivitat dels programes.	pàg. 68
7.11 Seguiment dels casos un cop finalitzat el programa.	pàg. 69
8. Conclusions respecte la incorporació de la perspectiva educativa.	pàg. 70
• Consolidació de la intervenció a llarg termini.	pàg. 70
• Tasca proactiva de prevenció.	pàg. 71
• Reproducció de la violència: parentalitat responsable.	pàg. 72
9. Conclusions finals i propostes de millora.	pàg. 74
10. Difusió o impacte.	pàg. 75
Referències bibliogràfiques.	pàg. 77
Annexes.	pàg. 82
Annex 1: Índex de les taules.	pàg. 82
Annex 2: Guió de l'entrevista.	pàg. 82
Annex 3: Categories d'anàlisi.	pàg. 83
Annex 4: Transcripció de l'entrevista realitzada a la sotsdirectora de la Fundació AGI, Programa ARHOM. ...	pàg. 83

Annex 5: Transcripció de l'entrevista realitzada a una psicòloga del programa de mesures penals alternatives, Institut Genus.	pàg. 92
Annex 6: Transcripció de l'entrevista realitzada a un psicòleg del Servei d'Atenció a Homes (SAH), Fundació Ires.	pàg. 102
Annex 7: Buidatge de les informacions més rellevants extretes de la conferència realitzada per un psicòleg del Programa d'Atenció a Homes, Associació Conexus.	pàg. 112

RESUM

La violència de gènere és un fenomen social visibilitzat en les darreres dècades que continua tenint una considerable presència en el nostre context. Al llarg dels anys s'han desenvolupat una gran quantitat de serveis i recursos per donar resposta a les víctimes d'aquesta violència arrel la seva consideració com a una qüestió pública i la incorporació del sistema judicial com a un òrgan responsable de la seva penalització i eradicació. Aquests recursos i serveis tenen l'objectiu d'atendre a les víctimes per a què, d'aquesta manera, puguin recuperar-se de la violència que han patit i de la situació de vulnerabilitat en la qual s'han trobat, així com de castigar als infractors que exerceixen aquesta violència. En aquesta investigació es realitza una aproximació als serveis existents que desenvolupen una intervenció amb els homes que exerceixen violència de gènere a Catalunya en l'àmbit de la parella. Amb aquesta investigació es pretén analitzar aquests serveis per conèixer si incorporen en les seves intervencions la perspectiva educativa pròpia de l'educació social, i així poder determinar les oportunitats i millores que la incorporació de la figura de l'educador social podria suposar en aquests programes en el cas que no hi sigui present.

ABSTRACT

The violence of gender is a social phenomenon visible in the last decades that continues having a considerable presence in our context. Along the years have developed a big quantity of services and resources to give answer to the victims of this violence root his consideration as a a public question and the incorporation of the judicial system as a a responsible organ of his penalty and eradication. These resources and services have the aim to attend to the victims for which, in this way, can recover of the violence that have suffered and of the situation of vulnerability in which have found , as well as to punish to the offenders that exert this violence. In this research realises an approach to the existent services that develop an intervention with the men that exert violence of gender in Catalonia in the field of the couple. With this research pretends analyse these services to know if they incorporate in his interventions the own educational prospect of the social education, and like this can determine the opportunities and improvements that the incorporation of the figure of the social educator rotted to suppose in these programs in the case that was not present.

Paraules clau

Violència de gènere, intervenció socioeducativa, perspectiva educativa, educació social, homes agressors

Keywords

Violence of gender, socio intervention, educational prospect, social education, men aggressors

1. INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ

El tema del meu treball de fi de grau és la intervenció socioeducativa que es duu a terme amb els homes que exerceixen violència de gènere en l'àmbit de la parella a Catalunya.

He decidit fer el treball sobre aquest tema perquè, després de fer les pràctiques en una casa d'acollida per a dones víctimes de violència de gènere, m'interessa saber quin treball es realitza amb els homes agressors ja que, segons la meva opinió, també és necessari treballar amb aquests per acabar definitivament amb aquesta problemàtica social que sorgeix del sistema patriarcal en el qual vivim. És molt important treballar amb les dones per ajudar-les a recuperar-se de la situació de violència que han viscut, però també és molt necessari, segons la meva opinió, treballar amb els homes agressors per a què no produeixin noves víctimes. És una decisió política, treballar amb els homes amb l'objectiu que deixin d'exercir violència.

Aquest tema em sembla propi de la disciplina de l'educació social ja que la violència és una conducta apresada que aquests homes exerceixen. Tenint en compte les dues dimensions més generals que es treballen des de l'educació social, des de la perspectiva personal, és necessari treballar educativament amb aquests homes per trencar la concepció errònia que tenen respecte les relacions de parella que estableixen; i des de la perspectiva social, és necessari treballar educativament amb aquests homes per dur a terme una transformació del sistema patriarcal que genera l'establiment de relacions de parella desiguals i dependents que poden arribar a produir situacions de violència.

Un cop exposat el meu posicionament al respecte, la finalitat d'aquest treball és conèixer quins són els recursos als quals poden acudir els homes que exerceixen violència per dur a terme una transformació de la seva conducta, així com investigar-los per saber en què consisteixen, poder veure si incorporen elements educatius que permetin vincular-los amb la disciplina de l'educació social i amb la figura professional d'aquesta, i concloure què hi podria aportar específicament la perspectiva educativa en aquest tipus de recursos.

2. OBJECTIUS

Objectiu general:

- Conèixer els programes existents adreçats als homes que exerceixen violència de gènere a Catalunya.

Objectius específics:

- Identificar quants d'aquests programes incorporen components educatius en les seves intervencions i en quins aspectes els introdueixen.
- Investigar què hi podria aportar específicament la perspectiva educativa desenvolupada per la figura de l'educador social en aquestes intervencions.
- Fer aportacions i propostes de millora en l'atenció als homes que exerceixen violència de gènere en l'àmbit de la parella.

3. MARC CONCEPTUAL

3.1 Aproximació als conceptes clau del treball

La finalitat d'aquesta investigació és conèixer què hi podria sumar la perspectiva educativa en els programes que es duen a terme amb els homes que exerceixen violència de gènere, conèixer quins elements propis de les intervencions socioeducatives desenvolupades per la figura de l'educador social podrien complementar el treball que es realitza amb aquests homes per, d'aquesta manera, promoure la seva transformació. Però per poder fer-ho, primer és necessari tenir en compte què és l'educació social i a quins elements ens referim quan parlem de treballar des de la perspectiva educativa. Per aquest motiu, considero necessari començar aquest apartat del treball definint conceptes clau com intervenció socioeducativa i violència de gènere.

3.1.1 Intervenció socioeducativa

El concepte d'intervenció socioeducativa ha estat definit i estudiat de forma àmplia en la literatura educativa per part de diversos autors i, per tant, es poden trobar diferents maneres de concebre'l i entendre'l. A continuació es presenta aquest concepte i la seva relació amb la disciplina de l'educació social exposant, d'aquesta manera, el posicionament de l'autora al respecte.

Segons l'autor Gonzalo Ernesto Pérez Mendoza (2011) "la intervención socioeducativa consiste en planear y llevar a cabo programas de impacto social, por medio de actividades educativas en determinados grupos de individuos". Una intervenció socioeducativa sempre té la finalitat de propiciar la transformació de les persones sobre les quals s'intervé, una millora de les seves realitats. Aquest mateix autor (2011) defineix el verb intervenir com "introducir en un sistema elementos (recursos humanos o materiales, relaciones interpersonales) que no estaban de manera natural presentes en el mismo". Per tant, realitzar una intervenció consisteix en incorporar, en introduir, en donar possibilitats i recursos per tal de millorar una

situació i aconseguir una transformació, una transformació que en cap cas és igual que un canvi (Planella, 2003, p. 27).

Des de molts corrents el canvi de la persona s'intenta des d'un estil de treball conductiu, el canvi prové de l'exterior. L'agent social li proporciona a la persona els recursos necessaris per a què aquesta canviï una conducta o algun aspecte de la seva vida, però aquest canvi li arriba al subjecte des d'una altra persona, no el genera ell mateix, i això provoca que ell no sigui el protagonista del seu procés educatiu. Contràriament a aquest estil, si treballem des de la complexitat, la metodologia des de la qual es duu a terme aquesta intervenció és l'acompanyament socioeducatiu, una metodologia amb la qual s'intenta assolir la transformació de la persona. En aquest cas la transformació prové de la pròpia persona, aquesta ho interioritza, i només pot succeir quan hi ha un desig de canvi per part d'aquesta. El subjecte duu a terme aquesta transformació perquè ell ho decideix, no perquè algú altre li digui que ho ha de fer. Tot i així, sí forma part de la tasca educativa treballar amb la persona la seva motivació al canvi i mantenir al llarg del temps aquest desig de canvi. D'aquesta manera, a través de l'acompanyament socioeducatiu, la persona rep per part del professional el suport i les eines necessàries per a poder sostenir en el temps aquest procés de transformació (Planella, 2003, p. 27).

Parlem, llavors, d'una intervenció socioeducativa que té en compte tant la dimensió social com personal de l'usuari. És a dir, té en compte el desenvolupament que duu a terme la persona tenint en compte el lloc que ocupa en la societat de la qual forma part i el seu desenvolupament com a persona.

Segons un equip de treball de l'Associació Estatal de l'Educació Social coordinat per l'Associació Professional d'Educadors Socials de Castilla La Manxa (2004), l'educació social és un "derecho de la ciudadanía que se concreta en el reconocimiento de una profesión de carácter pedagógico, generadora de contextos educativos y acciones mediadoras y formativas, que son ámbito de competencia profesional del educador social" (p. 2). D'aquesta manera, l'educació social és una disciplina que treballa per a la incorporació de les persones, enteses com a subjectes de l'educació, en la gran diversitat de xarxes socials existents necessàries per al desenvolupament de la seva sociabilitat i la seva circulació social. A més, des de l'educació social es treballa per a la promoció cultural i social de les persones, elements necessaris per a possibilitar l'accés i l'adquisició de bens culturals que permetin l'ampliació de les perspectives educatives, laborals, d'oci i participació social (ASEDES i APESCAM, 2004, p. 2).

L'acompanyament és la metodologia per la qual es pot optar en els recursos socioeducatius i que s'entén com la manera amb la qual es poden desenvolupar els dispositius que ens permeten atendre a les persones que tenen dificultats per a gestionar els seus processos de canvi (Alonso i funes, 2009, p. 29), tot i que jo parlaria més bé de transformació, i que es contraposa al model d'atenció assistencial en el qual el professional ofereix directament a la persona allò que necessita sense tenir en compte la seva participació i sense treballar el seu apoderament i autonomia, un model centrat en la conducció a on, com diu Planella

(2003), “l’altre resta passivament assegut al llarg del trajecte” (p. 17). L’acompanyament fa referència al fet de “caminar al costat” d’una persona que pretén assolir un objectiu, un objectiu que pretén consolidar la voluntat i el procés de canvi i que, en conseqüència, acostuma a generar l’autonomia i l’emancipació del subjecte (Planella, 2003, p. 14). D’aquesta manera, l’acompanyament es pot entendre com la metodologia que considera al subjecte de l’educació com al protagonista del seu procés i a l’educador com la persona que li facilita la presa de decisions de forma responsable i coherent.

D’altra banda, l’ASEDES i l’APESCAM (2004, pp. 5-6-7), defineixen les accions mediadores que desenvolupa l’educador social com les accions d’acompanyament i sosteniment de processos que tenen l’objectiu de promoure la trobada del subjecte de l’educació amb continguts culturals propis de la seva època i amb un valor social reconegut, amb altres persones amb les quals poder relacionar-se i amb aquells llocs pels quals el subjecte pot transitar, aquells llocs que formen part de l’espai social a on viu i es desenvolupa. D’aquesta manera, els elements i continguts que es treballen des d’aquesta disciplina estan relacionats amb les xarxes socials, la sociabilitat, la circulació social i els bens culturals dels subjectes de l’educació. Es pot considerar, llavors, que aquest procés de canvi, o de transformació, es produeix en un context cultural i social determinat i que, a més, tenint en compte la complexitat dels processos personals i socials, estarà interrelacionat amb el context en el qual es desenvolupa. Per tant, en la intervenció realitzada i en l’acompanyament produït s’haurà de tenir en compte la interdependència existent entre la persona i el seu context.

Conèixer si aquests elements s’aborden des de les intervencions que es realitzen amb els homes que exerceixen violència de gènere i, si no és així, la necessitat de fer-ho, és un dels objectius específics d’aquest treball, i serà una qüestió que s’anirà desenvolupant al llarg d’aquest.

3.1.2 Violència de gènere

El segon concepte clau d’aquesta investigació és el de violència de gènere. Segons l’Organització Mundial de la Salut (1998), la violència es defineix com “el uso intencional de la fuerza física o el poder contra uno mismo, hacia otra persona, grupos o comunidades y que tiene como consecuencias probables lesiones físicas, daños psicológicos, alteraciones del desarrollo, abandono e incluso muerte” (p. 7). D’altra banda, segons l’OMS (2015), el gènere fa referència als “rols socialment construïts, comportaments, activitats i atributs que una societat considera apropiats per a homes i dones”.

Partint de la Declaració sobre l’Eliminació de la Violència contra la Dona aprovada per l’Assemblea General de Nacions Unides (1993), el I Congrés virtual sobre història de les dones (2009) defineix la violència de gènere com “todo acto de violencia basado en la pertenencia al sexo femenino que tenga o pueda tener como resultado un daño o sufrimiento físico, sexual o psicológico para la mujer, inclusive las amenazas de tales actos, la coacción o la privación arbitraria de la libertad, tanto si se producen en la vida pública o privada” (p. 3). Velázquez (2003) amplia aquesta definició afegint que també s’ha de considerar violència de

gènere “cualquier ataque material y simbólico que afecta su libertad, dignidad, seguridad, intimidad e integridad moral y/o física” (p. 3).

La diferència entre aquesta definició i la que realitza la Organització de les Nacions Unides al 2005, segons Expósito (2010), es troba en la substitució de “... pertenencia al sexo femenino...” pel concepte “violència sexista” (p. 5). Tot i així, en tots dos casos es pot observar que el concepte de violència de gènere fa referència a la violència que s'exerceix contra les dones.

No obstant això, es podria considerar que la violència de gènere hauria de fer referència per la significació del concepte en sí mateix, a la violència que exerceix un gènere sobre l'altre, independentment que sigui home o dona. Els conceptes de sexe i gènere s'acostumen a confondre quan realment no signifiquen el mateix. Segons l'Institut Basc de la Dona (2008) “el sexo es una categoría asociada a características biológicas que tienen las personas. De este modo, se establece la división hembra-macho, unas categorías deterministas que no cambian a través del tiempo ni de las culturas” (p. 21). També exposa que el gènere és:

Una categoría construida social y culturalmente, que viene a definir qué se entiende en cada sociedad y cultura por femenino y masculino. Por tanto, delimita qué valores, conductas y expectativas deben ser propias de los hombres y cuáles propias de las mujeres en ese contexto determinado. Lo femenino y lo masculino se aprende y, por lo tanto, se puede modificar. El género explicaría en nuestra sociedad las desigualdades entre los hombres y las mujeres (Institut Basc de la Dona, 2008, p. 21).

Per parlar de la violència de gènere s'utilitzen també altres conceptes que sovint es consideren sinònims però que no signifiquen exactament el mateix, com per exemple el de violència masclista o violència domèstica. El concepte de violència domèstica fa referència a les agressions que generalment l'home exerceix contra la seva parella i que es produeixen en un àmbit privat (Pastor, 2003, p. 5). Com es pot veure, aquest concepte limita en gran mesura la violència que pateixen les dones al considerar-la específicament exercida en l'àmbit privat. Pérez del Campo, tal i com ho recull Aznarez (2004), exposa que “denominar a esta forma de violencia como *doméstica* es tanto como responsabilizar de la acción delictiva al ámbito donde suele desarrollarse, excluyendo, por tanto, como acciones violentas de este delito a las ejercidas en lugares ajenos al doméstico”. El concepte de violència masclista fa referència a la violència que exerceix un home contra la dona amb la qual té una relació íntima (Antequera, 2013). D'altra banda, el concepte de violència de gènere rep crítiques per part de molts autors ja que com diu Aznarez (2004) les persones no tenim gènere sinó sexe, motiu pel qual aquesta autora no està d'acord amb definir aquesta

violència amb el concepte de violència de gènere. Tot i així, Comas (2004), tal com ho recull Aznarez (2004), defensa el concepte de violència de gènere perquè considera que:

Con este término se pone el acento en el carácter estructural de la violencia contra las mujeres y su generalización en todas las partes del mundo y en todas las culturas de Oriente a Occidente. Con el vocablo 'género' se pretende identificar las actuales categorías, roles y diferencias culturales y sociales entre hombre y mujer, transmitidas y mantenidas desde milenios por los intereses de un régimen patriarcal (Comas, 2004).

Després d'exposar aquests diferents posicionaments es pot veure que no hi ha un consens al respecte ja que cada concepte defineix aquesta violència tenint en compte matissos diferents que li donen més importància a algunes qüestions que a altres. Per aquest motiu, considero necessari aclarir que en aquesta investigació he decidit utilitzar el concepte de violència de gènere per entendre i interpretar els condicionants d'aquesta violència.

3.2 Origen de la violència de gènere: androcentrisme i patriarcat.

La violència de gènere és un fenomen més social i estructural que no pas individual (Expósito, 2010, p. 5) ja que es pot considerar una conseqüència del sistema patriarcal en el qual ens hem desenvolupat al llarg del temps. El patriarcat fa referència a una distribució desigual del poder entre homes i dones en el qual els homes tenen preeminència en diversos aspectes (línies de descendència, drets, autonomia personal en les relacions socials, participació en l'espai públic...) (Asociación Aradia, 2013). D'aquesta manera, es pot concloure que les dones han estat relegades al llarg de la nostra història a una posició d'inferioritat respecte els homes, provocant l'establiment de relacions no igualitàries i de dependència que en molts casos acaben produint situacions de violència.

La relació entre aquesta manera d'establir relacions no igualitàries i la violència de gènere resideix justament en el poder que posseeix l'home per tractar a la dona des d'una posició de superioritat. En una relació no igualitària entre dues persones es desenvolupen dos rols molt diferents però que tenen un aspecte en comú, els dos són dependents l'un de l'altre. La persona que desenvolupa el rol dominant depèn de la submissió de l'altra, necessita dominar-la de la mateixa manera que la persona que desenvolupa el rol de submissió necessita i depèn de la dominació de la seva parella. Desgraciadament, la violència és una manera de garantir i assegurar aquest control, aquest poder que l'home necessita exercir sobre la dona. Quan dues persones estableixen aquest tipus de relació deixen de reconèixer-se com a iguals, com a iguals des del punt de vista del respecte, dels drets, dels deures i de les oportunitats (Benjamin, 1996, p. 20).

L'existència de la violència de gènere està relacionat amb la discriminació que han patit les dones al llarg de la història degut al sistema en el qual ens hem desenvolupat. Aquest sistema, aquesta visió del món que atorga als homes el poder i els privilegis que hem esmentat anteriorment i que subordina les dones a una posició d'inferioritat s'anomena androcentrisme. Com exposa l'Institut Basc de la Dona (2008) "El androcentrismo es una visión parcial del mundo (...) que todo lo que ha realizado el género humano lo han realizado sólo los hombres (...) En definitiva, el androcentrismo valora sólo lo que han hecho los Hombres" (p.27).

Com diu el diari feminista "Mujeres en Red" (2008, p. 2) aquest fet provoca la invisibilitat de les dones i, per consegüent, la ocultació de totes les aportacions que realitzen aquestes. És una concepció de la realitat que es basa en què la mirada masculina és l'única possible, és universal i és generalitzada per a tota la humanitat. Segons la visió androcèntrica és l'home qui posseeix la força, els mitjans de comunicació, va ser qui va escriure la història, posseeix el poder legislatiu, executiu i judicial, els principals mitjans de producció i qui domina la ciència i la tècnica.

El concepte d'androcentrisme és molt més ampli que el concepte de patriarcat del qual hem parlat anteriorment. L'androcentrisme fa referència a les cosmologies, les ontologies i les epistemologies, en canvi, l'existència d'un sistema patriarcal no pot ser explicat en termes absoluts (González, 2011, p. 501). L'Institut Basc de la Dona (2008) entén el patriarcat com "una forma de organización política, económica religiosa y social basada en la idea de autoridad y liderazgo del varón, en la que se da el predominio de los hombres sobre las mujeres"(p. 27)

Per tant, es pot concloure que la diferència entre aquests dos conceptes resideix en la seva dimensió i amplitud, l'androcentrisme és una manera de concebre el món i la realitat, el patriarcat és la materialització d'aquesta visió de la realitat en una societat concreta.

3.3 Característiques i tipus de violència de gènere

La violència de gènere ha estat i és encara a l'actualitat una problemàtica social de la qual parlen una gran quantitat d'autors. Aquest tipus de violència es produeix en l'àmbit privat de les parelles, per aquest motiu cada cas de violència presenta especificitats que la diferencien d'altres casos (pel simple motiu de què no hi ha dues persones iguals) però, tot i així, presenten característiques comunes que la defineixen i que han permès conceptualitzar-la i identificar-la. Tenint en compte la classificació que realitza Expósito (2010, p. 5) la violència de gènere es caracteritza per ser:

- Un fenomen més social i estructural que no pas individual.
- Un fenomen que es produeix entre persones que tenen una relació interpersonal estreta i íntima.
- Un fenomen derivat de la desigualtat de poder entre homes i dones.

- Un fenomen que en el seu origen i manteniment hi ha presents importants factors ideològics
- Un procés que es construeix paulatinament.
- Un fenomen que s'exerceix des de la figura d'autoritat i legitimitat de l'agressor per a corregir allò que ell considera desviat.
- Un fenomen que és molt més que agressions físiques.
- Un fenomen que constitueix una violació dels drets humans i de la llibertat de la dona.

Molts autors classifiquen la violència de gènere segons el tipus d'abús que exerceix l'home contra la dona. Tot i així, en la majoria d'ocasions, les dones que pateixen violència de gènere són víctimes de més d'una forma de violència. Tal i com exposa Jose Antonio Burriel (2005), hi ha diverses maneres de manifestar la violència de gènere, diversos tipus de maltractaments que els agressors poden exercir contra les dones.

- **Maltractament físic:** qualsevol conducta que impliqui la força contra el cos de la dona amb la intenció de provocar una lesió física, dany o dolor. Són empenys, cops de puny, mossegades, bufetades, cremades...
- **Maltractament psicològic:** qualsevol conducta que afecti la integritat psíquica i emocional de la dona. Són amenaces, insults, humiliacions, submissió, aïllament social, culpabilització, privació o limitació de la llibertat, xantatge emocional, rebuig, abandonament... El maltractament psicològic afecta greument l'autoestima de les dones.
- **Maltractament econòmic:** qualsevol conducta que comporti la privació intencionada i no justificada legalment de recursos per al benestar de la dona i dels seus fills i filles. Són el fet de no donar a la dona el diner suficient, administrar els recursos econòmics sense consultar a la dona, impedir que la dona pugui accedir de manera directa als seus propis recursos...
- **Maltractament social:** qualsevol conducta que comporti la humiliació, ridiculització, desqualificació i burla de la dona en públic. Són per exemple mostrar-se descortès amb les amistats i familiars de la dona davant d'ella, seduir a altres dones en la seva presència...
- **Maltractament ambiental:** qualsevol conducta que impliqui el trencament i els cops a objectes, llençar coses que siguin de la dona...
- **Violència sexual:** qualsevol conducta que comporti un acte de naturalesa sexual realitzat sense el consentiment de la dona.

3.4 Violència de gènere en l'àmbit de la parella

Aquest treball està dirigit específicament a tractar els programes que existeixen pels homes que exerceixen violència de gènere en l'àmbit de la parella.

La violència que s'exerceix en aquest àmbit és aquella que l'agressor dirigeix contra la seva parella o ex parella amb la finalitat de mantenir el poder i el control sobre aquesta, i comprèn tots els tipus de

maltractament que s'han especificat anteriorment (físic, psicològic, econòmic, sexual, social, ambiental)(Burriel, 2005).

Aquest tipus de violència presenta unes característiques concretes que la diferencien d'altres tipus que s'exerceixen en altres àmbits com per exemple el **familiar** (exercida contra la dona per part de membres de la seva família), el **laboral** (exercida contra la dona en el lloc de treball) o el **social o comunitari** (agressions sexuals, tràfic i explotació sexual, mutilació genital femenina, matrimonis forçats...) (Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, resum, 2008, p. 6).

D'aquesta manera, les característiques de la violència de gènere en l'àmbit de la parella són les següents (Burriel, 2005):

- L'home exerceix aquesta violència contra la dona amb la qual té o ha tingut un vincle afectiu i amorós, pot ser el pare dels seus fills i els uneix una relació legal, econòmica, emocional y social.
- Es pot produir tant dins d'una relació de parella com fora, és a dir, es pot produir tot i que la dona ja no mantingui una relació afectiva amb l'home.
- Els homes que exerceixen aquest tipus de violència poden tenir una imatge pública positiva.

3.5 Història de la violència de gènere

Al llarg dels anys s'han produït avenços que han millorat la situació de discriminació i desigualtat que pateixen les dones. Al 1931 es va reconèixer el dret al vot de les dones durant la proclamació de la Segona República. Al 1975 es van realitzar reformes del Codi Civil que fins al moment permetia que l'home tingués el dret de castigar a la dona i d'obligar-la a obeir-li. Gràcies a aquestes reformes i a la despenalització de delictes com per exemple l'adulteri es va produir un canvi radical respecte la situació de les dones. L'article 14 de la Constitució Espanyola de 1978 estableix el principi d'igualtat però, tot i que en l'actualitat les dones han aconseguit en gran mesura la igualtat jurídica, encara no s'ha assolit aquest principi completament. Segons diverses publicacions de l'Institut de la Dona encara avui dia es produeixen discriminacions en diversos aspectes, en les taxes de desocupació, en la participació en la vida política o en la relegació de la dona a les tasques de la llar (García, 2012, p. 9).

Actualment, la violència de gènere és considerada una problemàtica social ja que sorgeix d'un concepte erroni respecte la manera en la qual establim les relacions de parella i que té la seva arrel en el patriarcat, però no sempre ha estat així. La violència de gènere sempre s'ha produït, no estem parlant d'un fenomen recent, tot i que el seu reconeixement i visualització pública relativament sí que ho és. A un nivell Europeu es comença a considerar la violència de gènere com a una problemàtica social a partir del 1960 gràcies al moviment feminista que es va desenvolupar al segle XX. Al 1976, el "Tribunal Internacional de Delictes contra la Dona" va ser el primer organisme que va començar a contemplar la necessitat de solucionar els

abusos que patien les dones amb diferents accions com la creació d'institucions per ajudar les víctimes, per exemple la creació de cases d'acollida als anys vuitanta, i la realització de canvis en la legislació. Al 1980 el Consell d'Acció Europea per a la Igualtat entre Homes i Dones va definir la violència de gènere com a un motiu d'acció legal per a tots els estats membres. Al 1986 el Parlament Europeu va realitzar una resolució en la qual recomanava un conjunt de mesures legislatives, educatives y de recursos per fer front a aquesta problemàtica social (García, 2012, p. 10).

A Espanya es va començar a treballar en la denuncia pública de les agressions a les dones des de la violència sexual. Va ser a partir dels anys 80 quan es van iniciar les primeres campanyes, programes i polítiques públiques en la lluita contra la violència de gènere en l'àmbit de les relacions de parella (Aranda, Montilla i Montes, 2009, p. 4). S'ha de tenir en compte que la moral catòlica i el tradicionalisme tan present al nostre país va impedir que el moviment feminista es desenvolupés amb la mateixa força que a altres països europeus. Les primeres cases d'acollida que es van crear a Espanya es van obrir a Madrid i Pamplona al 1984, i no va ser fins al 1986 quan es van començar a expandir per la resta del país (García, 2012, p. 11).

Als anys 90 es va produir un gran avenç en el reconeixement de la realitat i els drets de les víctimes amb el desenvolupament del Congrés sobre la Dona realitzat en Pekín al 1995. A més, els mitjans de comunicació és un dels àmbits que més ha condicionat la percepció de la violència de gènere com a una qüestió social, ja que han dut a terme una gran tasca de sensibilització al respecte. Aquest canvi de percepció respecte la violència de gènere va provocar un increment de denúncies i de la consciència ciutadana en els anys 2003 i 2004 que, finalment, es va materialitzar amb la implementació al 2004 de la Llei Orgànica de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere (Aranda et al., 2009, pp. 4-5), tal i com veurem en l'apartat del marc normatiu.

3.6 Característiques, tipologies i perfil d'homes agressors

Segons diversos estudis, i tal i com conclouen Geldschlager i Ginés (2013), no existeix un perfil específic d'homes agressors ja que no són un grup homogeni. Per poder concloure que no hi ha un perfil específic, aquests autors analitzen la presència de la violència tenint en compte diferents criteris i elements.

Fent referència al perfil sociodemogràfic d'aquests homes, la violència de gènere existeix en totes les edats i en tots els nivells educatius i sociodemogràfics, tot i que es poden trobar més factors de risc quan el nivell educatiu és més baix, en edats més joves, en situacions d'atur i menors ingressos econòmics. En relació a la psicopatologia, en la majoria dels casos els homes agressors no presenten malalties mentals. L'abús de drogues il·lícites i d'alcohol és el problema associat a la violència de gènere que més es produeix, però això no vol dir que hi hagi una causalitat directa, que un home consumeixi aquestes substàncies no provoca que

exerceixi violència contra la seva parella o ex parella tot i que pot representar un augment del risc. La relació entre la violència exercida i el consum d'aquestes substàncies és bidireccional, multidimensional i complexa. Altres patologies que es relacionen amb l'exercici d'aquesta violència són la depressió, els intents de suïcidi i els trastorns de personalitat com per exemple de tipus antisocial, límit, paranoide i narcisista (Geldschlager i Ginés, 2013, p. 91).

Fent referència a les característiques psicològiques que acostumen a presentar els homes agressors aquests mateixos autors destaquen:

- Tolerància vers la violència i actituds que la justifiquen
- Negació o minimització i manca de responsabilitat
- Internalització d'un model de masculinitat hegemònic que es deu a rols de gènere tradicionals i estereotipats.
- Insatisfacció, hostilitat, ira, tenir gelosia exagerada, estrés vital i laboral
- Haver exercit violència contra parelles anteriors o haver-la presenciada en la família directa poden estar relacionats tot i que no de manera directa (Geldschlager i Ginés, 2013, p. 91).

Degut a què la no homogeneïtat dels homes agressors dificulta descriure'ls en un perfil determinat, s'han establert tipologies per classificar-los segons diversos criteris. Tot i que encara no s'hagi pogut demostrar l'estabilitat temporal i la utilitat clínica d'aquestes tipologies, semblen útils per a preveure el risc que aquests homes poden ocasionar en el futur. La tipologia més coneguda és la que va establir l'equip d'investigació de Holtzworth-Munroe, que va concretar tres tipus d'homes agressors (Geldschlager i Ginés, 2013, p. 91):

- Limitats a l'àmbit familiar: violència menys greu exercida únicament en l'àmbit familiar i poca o cap psicopatologia associada.
- Límits o disfòrics: violència d'un nivell moderat a alt, exercida majoritàriament en l'àmbit familiar i amb nivells de psicopatologia alts.
- Antisocials o violents en general: alts nivells de violència en diferents àmbits de la seva vida, de manera instrumental i amb tendència al trastorn antisocial i a la psicopatia, moltes vegades amb historial delictiu.
- En un estudi posterior van afegir una quarta tipologia, la dels antisocials de baix nivell: violència de mig o baix nivell limitada a l'àmbit familiar i característiques antisocials moderades.

Com s'ha pogut veure, aquests autors tenen en compte una sèrie de factors de risc a l'hora d'analitzar les causes o els condicionants més freqüents que poden arribar a influir en l'exercici de la violència d'aquests homes.

Tant a un nivell personal com ambiental (context en el qual les persones interactuem) es poden identificar diversos tipus de factors de risc que poden augmentar les probabilitats d'exercir violència. Els **factors de risc personals** estan relacionats amb les característiques o manifestacions pròpies de les persones que poden arribar a desencadenar conductes violentes. Els **factors de risc ambientals** es divideixen en diversos tipus tot i que en aquest treball en destacarem dos, els que es produeixen a la família i els que es produeixen a la comunitat. Els factors de risc **en la família** fan referència a les característiques o manifestacions que es donen en la vida familiar i que poden influir en el desenvolupament d'actes violents. Els factors de risc **en la comunitat** estan relacionats amb les manifestacions individuals o col·lectives dels altres, les característiques o origen de les quals poden incidir en la generació d'actes violents (Jóvenes y prevención de la violencia, 2009, pp. 10-12).

D'aquesta manera, es pot concloure que hi ha una sèrie de factors de risc que de forma associada faciliten la manifestació i l'exercici de la violència que desenvolupen aquests homes i que, tal i com exposen aquests autors, poden estar relacionats amb situacions de pobresa, malaltia mental, consum de substàncies estupefacients...

3.7 Enfocaments d'intervenció amb homes agressors

Existeixen quatre enfocaments diferents que fonamenten els programes d'intervenció amb homes que exerceixen violència de gènere en l'àmbit de la parella (Ponce, 2011, pp. 5-10):

- **Enfocament psicopatològic/ Desordre de la personalitat:**

Aquesta perspectiva situa la violència de gènere en l'àmbit de la parella com a una problemàtica de caràcter psicopatològic i de personalitat que presenta l'home agressor en comptes de considerar que és una condició contextual social de gènere. Senyala que aquest tipus de violència l'exerceixen homes que maltracten de manera cíclica i que generalment han viscut en el passat experiències de vergonya, vincles insegurs i situacions de violència parental en la seva infància. Aquests elements contribueixen a què aquests homes hagin desenvolupat una "personalitat abusiva" que els fa actuar de manera diferent a la resta dels homes en una situació de conflicte amb la seva parella. Per aquest motiu, les intervencions que es fonamenten en aquesta perspectiva tenen en compte aspectes com el vincle, els sentiments de vergonya i culpa i les experiències traumàtiques. Aquest enfocament defineix la violència de manera descriptiva, analitzant la condició de l'individu sense tenir en compte la interacció que hi ha entre individu i societat (Ponce, 2011, pp. 5-6).

- **Enfocament Psico-educatiu Pro-feminista:**

Aquesta perspectiva està d'acord amb els valors feministes, situa la violència de gènere com a una problemàtica més social que no pas individual i el posiciona en un àmbit de relacions de poder i control dels

homes vers les dones. El programa d'intervenció fonamentat en aquesta perspectiva més reconegut és el model Duluth. Aquest model està desenvolupat des d'una perspectiva de treball social i psicoeducativa, i no considera la intervenció com a una psicoteràpia. Fent referència a la metodologia d'aquest model, les intervencions es basen en grups educatius on s'utilitza com a estri "la roda de poder i control", segons la qual la violència forma part d'un patró de comportament abusiu en comptes de ser considerada com a incidents aïllats d'abús o explosions cíclics d'ira reprimida. Els grups educatius d'homes es plantegen canviar els aspectes negatius, que són resultat d'activitats humanes com la masculinitat hegemònica, la violència, el poder i el control dels homes cap a les seves parelles. En un primer moment, el mètode educatiu es realitzava per mitjà de preguntes reflexives però, degut a l'èxit que va començar a tenir aquest tipus d'intervenció, es va començar a fer un ús massiu, simplificador i reduccionista dels seus principis bàsics fins al punt de no distingir-los dels de la psicologia dominant en aquell moment, la cognitiu-conductual (Ponce, 2011, pp. 6-8).

- **Enfocament Cognitiu Conductual:**

A diferència del model Duluth, aquesta perspectiva defineix la violència com a una conseqüència de problemes amb els pensaments, les creences i les conductes de les persones més que com a una qüestió de poder i control masculí. D'aquesta manera, les intervencions que es fonamenten en aquesta perspectiva es dirigeixen als pensaments erronis, distorsions cognitives, comportaments i autocontrol, amb la finalitat de reduir i controlar la ràbia, millorar la gestió dels conflictes, l'assertivitat... Per tant, aquestes intervencions tenen en compte la cognició, deixen de banda les experiències afectives que acompanyen a aquests pensaments i no inclouen el gènere com a una temàtica transversal posicionant, d'aquesta manera, el problema de la violència de gènere en un nivell individual desconnectat del context sociocultural (Ponce, 2011, pp. 8-9).

- **Enfocament Narratiu- Constructiu:**

Aquesta perspectiva considera a les persones co-constructores proactives de la seva realitat personal i social assegurant, d'aquesta manera, que cada persona és una construcció única, dinàmica, complexa i relacional en un context històric i social concret. Reconeix la importància de la implicació col·laborativa, fet que l'apropa a les perspectives pro-feministes i a les teories del gènere. Aquest enfocament comprèn el gènere com a un dispositiu de poder que configura i organitza la vida social i subjectiva de les persones per mitjà d'una identitat normativa. Les intervencions que es basen en aquesta perspectiva tenen en compte la condició social i política de la violència, considerant-la, d'aquesta manera, com a una problemàtica social inserida en una subjectivitat individual, no com a un fenomen aïllat que succeeix en la ment "errònia" d'un individu. El model que s'utilitza en les intervencions fonamentades en aquesta perspectiva és el Model Invitacional i les pràctiques col·laboratives, que pretenen comprendre de quina manera els contextos socials i normatius estableixen formes d'actuar que condueixen a la violència, davant les quals els homes

poden actuar de manera conformista o revelar-se i desenvolupar noves pràctiques ètiques i responsables (Ponce, 2011, pp. 9-10).

Com es pot veure, hi ha una gran heterogeneïtat de perspectives que fonamenten els programes d'intervenció per a homes agressors. Tot i així, la perspectiva predominant que adopten la majoria d'aquests programes és la cognitiva conductual, ja sigui amb influència de perspectives integradores, psicosocials o pro-feministes. Degut a què l'origen d'aquests programes es va produir als Estats Units i en aquell moment predominaven el conductisme i el cognitivisme, els programes d'intervenció de caire psico-educatiu van adoptar els principis epistemològics de la psicologia predominant (Ponce, 2011, pp. 10-11).

3.7.1 Lectura educativa dels diversos tipus d'enfocament

Un cop exposats els diversos enfocaments dels quals parteixen les intervencions amb els homes agressors, es pot veure que, en relació a la manera de concebre la violència de gènere i als homes que l'exerceixen, les intervencions que incorporen elements educatius són el psico-educatiu/pro-feminista i el narratiu-constructiu. Com ja s'ha exposat i com es podrà veure més endavant en l'apartat d'anàlisi de les entrevistes realitzades, l'enfocament predominant és el cognitiu-conductual tot i que incorpori elements d'altres perspectives que donen una lectura educativa a la problemàtica de la violència de gènere pel fet de situar als homes que l'exerceixen en un context social que, tot i no ser determinant, pot arribar a influenciar la seva manera de pensar i actuar. Estem parlant d'un context que, com s'ha exposat anteriorment, ha anat generant i reproduint al llarg dels anys una gran discriminació de les dones i que ha consolidat relacions de parella desiguals i dependents que li han atorgat als homes el poder i el control sobre aquestes, un poder i control que pot arribar a desembocar en situacions de violència.

Tot i així, que aquests enfocaments introdueixin components educatius en la seva intervenció no significa que tinguin en compte en aquesta aquells elements propis de la perspectiva educativa que aquesta, desenvolupada específicament per la figura de l'educador social, podria aportar en relació a l'objectiu més general d'aquests programes, aconseguir que aquests homes transformin la seva conducta amb la suficient profunditat per a què sigui sostenible en el temps.

4. MARC CONTEXTUAL

4.1 MARC NORMATIU

En el següent apartat es presenta un resum de la normativa aplicable a la violència de gènere a Catalunya i que inclou la legislació vigent d'àmbit estatal, d'àmbit autonòmic en el marc de les lleis de benestar i protecció social, així com des de l'àmbit del codi penal.

4.1.1 A nivell estatal:

La informació que s'exposa a continuació fa referència a la **Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere.**

Exposició de motius

La violència de gènere no és un problema que afecti l'àmbit privat sinó que es manifesta com el símbol més brutal de la desigualtat existent a la nostra societat. Es tracta d'una violència que es dirigeix cap a les dones pel simple motiu de ser-ho, per ser considerades pels seus agressors mancants dels drets mínims de llibertat, respecte i capacitat de decisió.

La Nostra Constitució exposa en l'article 15 el dret de tots a la vida i a la integritat física i moral, sense que en cap cas puguin ser sotmesos a tortures o a tractes inhumans o degradants. A més, aquests drets vinculen a tots els poders públics i només per llei es pot regular el seu exercici. Aquests poders públics tenen, tal i com s'exposa a l'article 9.2 de la Constitució, l'obligació d'adoptar mesures d'acció positiva per fer reals i efectius aquests drets, remouvant els obstacles que dificulten la seva plenitud.

En els últims anys s'han produït en el dret espanyol avenços legislatius respecte la lluita contra la violència de gènere: la Llei Orgànica 11/2003, de 29 de setembre, de Mesures Concretes en Matèria de Seguretat Ciutadana, Violència Domèstica i Integració Social dels Estrangers; la Llei Orgànica 15/2003, de 25 de novembre, amb la qual es modifica la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal, o la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'Ordre de Protecció de les Víctimes de la Violència Domèstica. També s'han de tenir en compte les lleis aprovades per diverses Comunitats Autònomes dins dels seu àmbit competencial. Totes aquestes lleis han incidit en diversos àmbits civils, penals, socials i educatius a través de les seves respectives normatives.

Aquesta Llei pretén atendre a les recomanacions dels organismes internacionals en el sentit de proporcionar una resposta global a la violència que s'exerceix contra les dones. L'àmbit de la Llei té en compte tant els aspectes preventius, educatius, socials, assistencials i d'acció posterior a les víctimes, com

la normativa civil que incideix en l'àmbit familiar o de convivència a on principalment es produeixen les agressions, així com el principi de subsidiarietat en les Administracions Públiques. També s'aborda amb decisió la resposta punitiva que han de rebre totes les manifestacions de violència que aquesta Llei regula.

La violència de gènere s'enfoca per aquesta Llei d'una manera integral i multidisciplinar, començant pel procés de socialització i educació. La conquesta de la igualtat i el respecte a la dignitat humana i la llibertat de les persones han de ser un objectiu prioritari en tots els nivells de socialització.

La Llei estableix mesures de sensibilització i intervenció en l'àmbit educatiu i es reforça, en l'àmbit de la publicitat, una imatge que respecti la igualtat i la dignitat de les dones. Es recolza a les víctimes a través del reconeixement de drets com el de la informació, l'assistència jurídica gratuïta i altres de protecció social i recolzament econòmic. Aquesta Llei proporciona, d'aquesta manera, una resposta integral que té en compte tant les normes processals, creant noves instàncies, com normes substantives penals i civils, incloent l'adequada formació dels operadors sanitaris, policials i jurídics responsables de l'obtenció de proves i de l'aplicació de la Llei. S'estableixen també mesures de sensibilització i intervenció en l'àmbit sanitari per a optimitzar la detecció precoç i l'atenció física i psicològica de les víctimes, en coordinació amb altres mesures de recolzament.

Les situacions de violència cap a la dona afecten també als menors que es troben dins l'entorn familiar, víctimes directes o indirectes d'aquesta violència. Per aquest motiu, aquesta Llei contempla també la seva protecció, no només per la tutela dels drets dels menors sinó també per garantir de manera efectiva les mesures de protecció adoptades respecte la dona.

Objecte de la Llei:

- Actuar contra la violència que, com a manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat y les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre aquestes per part dels que siguin o hagin sigut les seves parelles o de qui estiguin o hagin estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat tot i que no hagi hagut convivència.
- Establir mesures de protecció integral que tinguin la finalitat de prevenir, sancionar i eradicar aquesta violència i prestar assistència a les víctimes.
- La violència de gènere a la qual es refereix aquesta Llei comprèn tot acte de violència física y psicològica, incloses les agressions a la llibertat sexual, les amenaces, les coaccions o la privació arbitrària de llibertat.

Títol I

Es determinen les mesures de sensibilització, prevenció i detecció i intervenció en diversos àmbits:

- Àmbit educatiu: s'especifiquen les obligacions del sistema per a la transmissió de valors de respecte a la dignitat de les dones i a la igualtat entre homes i dones. L'objectiu de l'educació és el de proporcionar una formació integral que els permeti conformar la seva pròpia identitat i el de construir una concepció de la realitat que integri a la vegada el coneixement i la valoració ètica de la mateixa.
- Àmbit publicitari: s'especifica el respecte a la dignitat de les dones i el seu dret a una imatge no estereotipada ni discriminatòria, tant si s'exhibeix als mitjans de comunicació públics com en els privats.
- Àmbit sanitari: es contemplen actuacions de detecció precoç i recolzament assistencial a les víctimes, així com l'aplicació de protocols sanitaris davant les agressions derivades de la violència objecte d'aquesta Llei, que es remetran als Tribunals corresponents amb l'objectiu d'agilitzar el procediment judicial.

Títol II

En aquest títol s'estableixen els drets a les dones víctimes de violència de gènere.

- Dret a l'accés d'informació i a l'assistència social integrada a través de serveis d'atenció permanent, urgent i amb especialització de prestacions i equips professionals multidisciplinaris.
- Dret a l'assistència jurídica gratuïta, amb l'objectiu de garantir a les víctimes amb recursos insuficients una assistència lletrada en tots els processos i procediments relacionats amb la violència que han patit.
- Mesures de protecció en l'àmbit social, amb l'objectiu de justificar les absències del lloc de treball de les víctimes de la violència de gènere, possibilitar la seva mobilitat geogràfica, la suspensió amb reserva del lloc de treball i l'extinció del contracte. Es preveuen també mesures de recolzament a les funcionaries públiques que pateixin aquesta violència.
- Mesures de recolzament econòmic, amb l'objectiu que les víctimes de violència de gènere tinguin dret a la situació legal d'atur quan resolguin o suspenguin voluntàriament el seu contracte de treball.
- Incorporació al programa d'acció específic creat per a la inserció laboral d'aquelles dones que hagin estat víctimes de violència de gènere, que no tinguin recursos econòmics i que s'estimi que, degut a la seva edat, preparació especialitzada i circumstàncies socials, no millorarà de manera substancial la seva possibilitat de trobar un treball. Aquests ajuts socials tenen l'objectiu de facilitar-li a la dona uns recursos mínims de subsistència que la permetran independitzar-se del seu agressor.

Títol III

Aquest títol fa referència a la Tutela Institucional i a la creació de dos òrgans administratius.

- Delegació Especial del Govern contra la Violència contra la Dona al Ministeri de Treball i Benestar Social: proposar la política del Govern en relació a la violència contra la dona i coordinar i impulsar totes les actuacions que es realitzin al respecte, i que necessàriament hauran de comprendre totes aquelles actuacions que facin efectiva la garantia dels drets de les dones.
- Observatori Estatal de Violència sobre la Dona: òrgan col·legiat al Ministeri de Treball i Benestar Social i que tindrà com a principals funcions considerar-se el centre d'anàlisi de la situació i evolució de la violència sobre la dona, així com assessorar i col·laborar amb el Delegat en l'elaboració de propostes i mesures per eradicar aquest tipus de violència.

Títol IV

En aquest títol s'introdueixen normés articles de naturalesa penal. Per a la ciutadania, els col·lectius de dones i específicament per a aquelles que pateixen aquest tipus d'agressions, aquesta Llei pretén donar una resposta ferma i contundent exposant-les en tipus penals específics. Mitjançant aquestes normes es pretén incloure:

- Un específic que incrementi la sanció penal quan la lesió es produeixi contra qui sigui o hagi sigut la dona de l'autor o la dona que estigui o hagi estat lligada a ell per alguna relació d'afectivitat, tot i que no hagi hagut convivència.
- Es consideraran delictes les coaccions i amenaces lleus de qualsevol tipus comeses contra les dones esmentades anteriorment.

Títol V

En aquest títol s'estableix l'anomenada Tutela Judicial per a garantir un tractament adequat i eficaç de la situació jurídica, familiar i social de les víctimes de violència de gènere en les relacions intrafamiliars.

- Importància de donar una resposta global i multidisciplinar en els casos de violència de gènere.
- Des del punt de vista judicial, importància de tenir en compte que el fenomen de la violència de gènere és tan complex que requereix una intervenció des de diferents perspectives jurídiques (des de les normes processals i substantives fins a les disposicions relatives a l'atenció de les víctimes).
- Mesures processals que permetin procediments àgils i que compaginin en els àmbits civil i penal mesures de protecció a les dones i els seus fills i filles i mesures cautelars per ser executades amb caràcter d'urgència.
- Mesures jurídiques: fórmula d'especialització dins de l'ordre penal dels Jutges d'Instrucció amb la creació dels Jutjats de Violència sobre la Dona excloent, d'aquesta manera, la possibilitat de creació d'un ordre jurisdiccional nou o la assumpció de competències penals per part dels Jutges Civils.

- Respecte la regulació de les mesures de protecció que podrà adoptar el Jutge de Violència sobre la Dona, s'ha optat per la seva inclusió expressa ja que no estan recollides com a mesures cautelars en la Llei d'Enjudiciament Criminal. S'opta per la delimitació temporal d'aquestes mesures cautelars fins a la finalització del procés. Tot i així, s'afegeix la possibilitat que qualsevol d'aquestes mesures de protecció pugui ser utilitzada com a mesura de seguretat, des del principi o durant l'execució de la sentència, possibilitant al jutge la garantia de protecció de les víctimes més enllà de la finalització del procés.
- Creació del Fiscal contra la Violència sobre la Dona, encarregat de la supervisió i coordinació del Ministeri Fiscal en aquest aspecte.
- Creació d'una Secció equivalent en cada Fiscalia dels Tribunals Superiors de Justícia i de les Audiències Provincials a les quals s'adscriuran Fiscals especialitzats en la matèria.
- Els Fiscals intervindran en els procediments penals pels fets constitutius de delictes o faltes la competència de les quals estigui atribuïda als Jutjats de Violència sobre la Dona. També intervindran en els processos civils de nul·litat, separació o divorci, o que estiguin relacionats amb la guarda dels fills menors, en els quals s'al·leguin maltractaments al cònjuge o als fills.

4.1.2 A nivell autonòmic:

Segons l'article 153 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de polítiques de gènere que, respectant allò establert per l'Estat en l'exercici de la competència que li atribueix l'article 149.1.1 de la Constitució, inclou les següents accions (Estatut d'autonomia de Catalunya, 2003):

- La planificació, disseny, execució, avaluació i control de normes, plans i directrius generals en matèria de polítiques per a la dona, així com l'establiment d'accions positives per aconseguir eradicar la discriminació per raó de sexe que hagin de desenvolupar-se unitàriament per tot el territori de Catalunya.
- La promoció de l'associacionisme de dones que realitzen activitats relacionades amb la igualtat i la no discriminació i de les iniciatives de participació.
- La regulació de les mesures i els instruments per a la sensibilització sobre la violència de gènere i per a la seva detecció i prevenció, així com la regulació de serveis i recursos propis destinats a aconseguir una protecció integral de les dones que hagin patit o pateixin aquest tipus de violència.

A continuació s'exposen les directrius més característiques de la Llei que regula a nivell autonòmic la problemàtica social de la violència de gènere. **Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.**

Introducció

Aquesta llei pretén actuar contra la violència masclista, un atemptat contra els drets humans que transcendeix les condicions socials, culturals, econòmiques i demogràfiques de les dones que es troben en aquesta situació. A més, la llei reconeix que aquesta violència pot manifestar-se de diverses formes, la majoria de vegades de manera simultània (violència física, psicològica, econòmica, sexual) i en una gran varietat d'àmbits diferents i concrets, tant públics com privats, (de parella, familiar, laboral, social i comunitari).

La llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista neix d'un ampli debat social i del consens dels grups parlamentaris, i assegura la vinculació de tots els poders públics catalans en la necessitat de generar la sensibilització social necessària perquè el conjunt del país reconegui l'existència d'aquesta problemàtica social.

Principals innovacions de la llei

- Assistència jurídica, ajudes i prestacions econòmiques per al procés de recuperació.
- Exigència d'una formació especialitzada per a les persones professionals que hi treballen en aquest àmbit.
- Creació de la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral, fonamentada en tres criteris:
 - Qualitat de la resposta
 - Equilibri territorial
 - Celeritat de les intervencions

- Mesures per facilitar l'accés a l'habitatge.
- Garantir la formació ocupacional de les dones.
- Posada en marxa d'un fons de garantia de pensions per cobrir l'impagament de les pensions alimentàries i compensatòries quan hi hagi una constatació judicial de l'incompliment i això comporti una situació de precarietat.
- La llei no exigeix l'acreditació penal de la situació per accedir a determinats recursos.
- Incideix en la recerca, la prevenció i la detecció precoç de la violència masclista amb l'objectiu de modificar els mites, models i prejudicis existents.
- Les mesures de prevenció s'intensifiquen en dos sectors que tenen molta importància per a produir els canvis necessaris en els imaginaris socials: l'educació i els mitjans de comunicació.
- La llei recull una acció sistemàtica i planificada d'actuació, cada quatre anys, que s'ha de materialitzar amb l'aprovació del Pla de polítiques de dones del Govern de la Generalitat de Catalunya 2008-2011.

- Aquest Pla està destinat a implementar accions en educació, comunicació, detecció, atenció i prevenció de la violència, formació i capacitació de professionals i promoció d'actuacions de coordinació i col·laboració.
- Importància dels ens locals per la seva proximitat amb els problemes de la ciutadania i l'ajuda econòmica que han de rebre perquè aquesta Llei es pugui desenvolupar.

Objectius de la Llei

- Eradicar la violència masclista i remoure les estructures socials i els estereotips culturals que la perpetuen.
- Establir mesures integrals de prevenció, detecció i sensibilització amb la finalitat d'eradicar-la de la societat.
- Reconèixer els drets de les dones que la pateixen a l'atenció, l'assistència, la protecció, la recuperació i la reparació integral.

Definició jurídica de la violència masclista

La Llei defineix la violència masclista com la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones.

Formes de violència masclista

- Física
- Psicològica
- Sexual/abusos sexual
- Econòmica

Àmbits de la violència masclista

- Àmbit de la parella
- Àmbit familiar
- Àmbit laboral
- Àmbit social o comunitari

Instruments d'identificació de la violència masclista

- Sentència de qualsevol ordre jurisdiccional, tot i que no hagi guanyat fermesa
- Ordre de protecció vigent
- Informe de la Inspecció de Treball i Seguretat Social

- Qualsevol mesura cautelar judicial
- Atestat de les forces i cossos de seguretat
- Informe mèdic o psicològic del centre sanitari
- Informe dels serveis socials d'atenció primària, serveis d'acollida i recuperació, serveis d'intervenció especialitzada i unitats especialitzades de les forces i cossos de seguretat
- Informe de l'Institut Català de les Dones

Polítiques públiques

- Recerca en l'àmbit universitari i especialitzat i difusió del coneixement sobre la violència masclista en tots els àmbits socials.
- Desenvolupament d'actuacions d'informació i sensibilització social destinades a prevenir i eliminar la violència masclista, establint línies de suport per a l'organització i execució d'aquestes.
- Obligació dels professionals que hi treballin en aquest àmbit d'intervenir-hi quan tinguin coneixement d'una situació de risc o evidència per així poder detectar la violència masclista.
- Formar i capacitar a tots els professionals que hi treballin en aquest àmbit, incloent programes de suport i cura per a aquests, amb la creació del Centre d'Estudis, Recerca i Capacitació.
- Promoure convenis d'autoregulació en els mitjans de comunicació per a afavorir continguts en què quedin palesos els drets de les dones i prohibir l'elaboració i difusió d'anuncis publicitaris que justifiquin, banalitzin o incitin a la violència masclista.
- Establir un model educatiu basat en la coeducació dels centres d'ensenyament per realitzar una formació integral que disminueixi el sexisme i formar i capacitar el professorat.
- Protecció enfront de l'assetjament sexual i l'assetjament per raó de sexe en l'àmbit laboral i social.
- Creació de la Comissió Nacional per a una intervenció Coordinada per a què coordini i garanteixi l'efectivitat de les polítiques i mesures adoptades.
- Aprovació, per part del Govern, dels programes d'intervenció integral on es recullin el conjunt d'objectius i mesures per eradicar la violència masclista.
- Establiment dels protocols per a una intervenció coordinada.
- Participació dels ens locals i dels consells i associacions de dones en la definició i avaluació de les polítiques públiques contra la violència masclista.

Drets de les dones en situació de violència masclista

- Dret a la protecció efectiva
- Dret a l'atenció i l'assistència jurídiques
- Personació de la Generalitat
- Dret a l'atenció i l'assistència sanitàries

- Drets econòmics:
 - Habitatge i residències públiques per a persones grans quan s'estigui en situació de precarietat econòmica a causa de la violència patida o quan sigui necessari per recuperar-se.
 - Renda mínima d'inserció tenint en compte els ingressos i les rendes individuals de cada dona.
 - Prestacions d'urgències social per atendre situacions puntuals, urgents i bàsiques de subsistència.
 - Prestacions econòmiques extraordinàries per pal·liar situacions de necessitat personal avaluables i verificables.
 - Indemnitzacions per a les dones que pateixin seqüeles, lesions corporals o danys en la salut física o psíquica de caràcter greu.
 - Ajuts escolars per a l'escolarització immediata dels fills i filles en els casos de canvi de residència degut a la situació de violència exercida.
 - Fonts de garantia de pensions i prestacions si hi ha pensions alimentàries i compensatòries establertes per ordre judicial i l'incompliment comporta una situació de precarietat econòmica.
 - Les dones amb discapacitat i VIH que han estat víctimes de la violència masclista tenen dret a una millora econòmica o temporal dels drets esmentats.
- Dret a l'ocupació i la formació ocupacional
- Dret a la recuperació social integral

4.1.3 Legislació en el marc dels serveis socials

En la Llei **12/2007, de l'11 d'octubre, de Serveis Socials** es realitza una menció explícita a la violència de gènere tal i com es veurà a continuació:

- **Objectius (article 1):**
 - Regular i ordenar el sistema de serveis socials amb la finalitat de garantir l'accés universal a aquest per fer efectiva la justícia social i promoure el benestar del conjunt de la població.
 - Aconseguir que els serveis socials es prestin amb els requisits i estàndards de qualitat òptims necessaris per garantir la dignitat i la qualitat de la vida de les persones.

- **Finalitat (article 3):**
 - Assegurar el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la seva vida mitjançant la cobertura de les seves necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones.
 - Són necessitats socials les que fan referència a: l'autonomia personal, el recolzament a la dependència, una millor qualitat de vida personal, familiar i de grup, relacions interpersonals i socials i benestar de la col·lectivitat. Són necessitats personals bàsiques les que fan referència a: subsistència i qualitat de vida de cada persona.
 - Els serveis socials es dirigeixen especialment a la prevenció de situacions de risc, a la compensació de dèficits de recolzament socials i econòmic i de situacions de vulnerabilitat i dependència i a la promoció d'actituds i capacitats de les persones com principals protagonistes de la seva vida.
 - La finalitat dels serveis socials s'aconsegueix mitjançant les actuacions, els programes transversals, els projectes comunitaris i les prestacions de serveis, econòmiques i tecnològiques, que estableixi la Cartera de Serveis Socials.

- **Situacions amb necessitat d'atenció especial (article 7):** En aquest article la Llei especifica una sèrie de situacions que requereixen una atenció especial, i una d'aquestes situacions, que és la que ens interessa en aquest treball, és la problemàtica de la violència masclista i les diferents manifestacions de la violència familiar.

- **Cartera de Serveis Socials del sistema públic de serveis socials (capítol 2, article 24):**
 - Instrument que determina el conjunt de prestacions de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública.
 - Ha d'incloure totes les prestacions de serveis, econòmiques i tecnològiques del sistema públic de serveis socials.
 - Ha de definir cada tipus de prestació, la població a la qual va destinada, l'establiment o l'equip professional que ha de gestionar-la, els perfils i ràtios dels professionals de l'equip i els estàndards de qualitat. En tots els casos ha de garantir l'accés a les prestacions amb el recolzament de l'Administració, tenint en compte criteris de progressivitat en la renda dels usuaris.
 - Les prestacions garantides són exigibles com a dret subjectiu d'acord amb allò establert per la Cartera de serveis social, que ha d'incloure la necessitat d'una valoració professional prèvia i d'una prova objectiva que acrediti la seva necessitat.
 - L'accés a les prestacions no garantides es realitza d'acord amb allò establert per la Cartera de serveis socials i d'acord amb els crèdits pressupostaris assignats, aplicant els objectius de prelación i concurrència.

- L'usuari o usuària pot haver de participar en el pagament del cost de les prestacions que comportin situació de l'habitatge, l'alimentació, vestit, neteja de la casa i allotjament, d'acord amb allò establert en el títol cinc i amb els criteris que fixen la Cartera de serveis socials i la normativa aplicable.
- Ha d'incloure els estudis econòmics de costos i forma de finançament de les diverses prestacions.
- **Catàleg classificat de serveis i prestacions socials del Sistema Català de Serveis socials:** en aquest llistat s'exposaran únicament aquells serveis de la Cartera de Serveis Socials que estiguin relacionats amb la problemàtica de la violència de gènere.
 - Servei d'Informació i Atenció a les Dones.
 - Servei d'atenció especialitzada urgent per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles.
 - Servei d'acollida residencial per a dones en situació de violència masclista i per al seus fills i filles (servei de casa d'acollida, servei de pis amb suport, servei de pis pont).
 - Servei de centre d'intervenció especialitzada per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles.
 - Serveis de punts de trobada per al compliment del règim de visites.
 - Servei de la línia d'atenció a les dones en situació de violència masclista.
 - Servei d'atenció psicològica.
 - Servei d'assessorament jurídic.

4.1.4 Articles del Codi Penal relacionats amb els delictes de violència de gènere

A partir de la visibilització social de la violència de gènere es van realitzar modificacions del Codi Penal amb l'objectiu de penalitzar les conductes violentes contra les dones, tal i com presento a continuació amb el resum dels articles que fan referència a la penalització d'aquest tipus de delicte.

Segons l'article 173 del Codi Penal, a una persona que ha comés un delicte de violència física o psíquica contra la parella se li pot imposar una pena de presó de sis mesos a tres anys. Es poden imposar també algunes de les prohibicions que s'exposen a l'article 53 del Codi Penal, entre les quals es troben l'aproximació o comunicació amb la víctima i el retorn a la seva residència, durant cinc o deu anys, segons la gravetat del delicte comés (Echeburúa, de Corral, Fernández, Amor, 2004, p. 13).

Si la persona que ha comés el delicte és primària, és a dir, no té antecedents penals, i la pena de presó imposada no és superior a dos anys, els jutges poden suspendre l'execució de la pena de presó tal i com

s'exposa als articles 80.1 i 87 del Codi Penal. Tot i així, segons els articles 83.1.5 i 87.1 els jutges poden imposar com a condició de la suspensió de la pena la participació del agressor en un programa de tractament psicològic. Si els informes que realitza el terapeuta respecte la participació i evolució de l'agressor no són positius el jutge pot revocar la suspensió de l'execució de la pena de presó, tal i com s'exposa a l'article 84.2 del Codi Penal. En els casos en els quals es considera a l'agressor exempt de la responsabilitat del delictes de violència de gènere que a comès degut a deficiències en les seves funcions cognitives i volitives (per exemple, si pateix una psicosis) se li aplica, tal i com s'exposa a l'article 20.1, una eximent completa de manera que no se li pot imposar una pena pel delictes comès. Tot i així, es poden prendre mesures de seguretat (articles 6 i 95) com el seu internament en un centre psiquiàtric (article 101.1) o un tractament extern psicològic o mèdic (article 105.1) (Echeburúa et al., 2004, p. 13).

Per acabar, una persona que ha comès un delictes de violència de gènere pot arribar a ser condemnada a tres anys de presó, i en aquests casos es pot aplicar un tractament psicològic de participació voluntària dins de presó. Quan s'apropa la sortida de l'agressor de presó el jutge pot fer dependre la llibertat condicional segons si aquest ha acceptat el compliment de certes normes de conducta com per exemple la seva participació en un programa de tractament psicològic extern, és a dir, fora de presó, tal i com s'exposa als articles 90.2 i 105 del Codi Penal. (Echeburúa et al., 2004, p. 14).

4.1.5 Lectura personal crítica del marc normatiu

Les Lleis exposades anteriorment són necessàries per contextualitzar, entendre i conèixer la resposta que la societat ofereix per resoldre la problemàtica de la violència de gènere. Com s'ha pogut veure, aquesta resposta es dirigeix únicament a les víctimes d'aquesta violència, fet que em sembla molt positiu ja que són elles, les dones, les més grans perjudicades i les que més ajuda necessiten degut a la situació de vulnerabilitat en la qual es troben. Tot i així, aquestes mesures només fan front a una part de la problemàtica mentre que l'altra part gairebé ni tan sols es menciona. Estic molt d'acord, i ho considero un dret, amb què s'ofereixi a les víctimes el suport, les ajudes i la protecció necessàries per a què puguin recuperar-se de la violència que han patit, però no penso que donar únicament resposta a aquesta part de la problemàtica pugui eradicar definitivament la violència de gènere. És important tenir en compte que no hi ha agressor sense víctima ni víctima sense agressor, són les dues cares de la mateixa moneda, i per acabar amb una problemàtica social tant complexa i arrelada a la nostra societat hem de treballar amb aquestes dues cares.

He tingut la sort de poder realitzar les pràctiques durant dos cursos consecutius a una casa d'acollida per a dones víctimes de violència de gènere i els seus fills i filles, i he pogut observar el gran treball, tant educatiu com psicològic, que es realitza amb aquestes dones des d'aquest context. Les dones víctimes de violència

de gènere poden recuperar-se d'allò que han viscut, poden trencar amb les seves parelles i començar noves relacions basades en la igualtat i el respecte, però si no es realitza també un treball amb els homes agressors la violència de gènere mai acabarà perquè aquests homes, tot i que no tornin amb les seves parelles anteriors, buscaran i probablement generaran noves víctimes.

Si els homes agressors mereixen o no ajuda pot ser una qüestió discutible i entenc que cadascú pot tenir la seva opinió al respecte, però allò que està clar i que, a més, és el punt de partida de la meua investigació, és la necessitat de dur a terme un treball amb aquests homes amb la principal finalitat que deixin d'exercir violència.

Com s'ha pogut veure en l'apartat del marc normatiu d'aquesta investigació, les lleis i els catàlegs de serveis vigents estan orientats a l'atenció a les víctimes. El treball amb els homes agressors no s'inclou de forma expressa en aquests, exceptuant aquelles mesures que des de la perspectiva penal es centren en la penalització de la conducta d'aquests homes i que s'imposen de forma proporcional al delicte que han comés.

Fent referència al codi penal exposat en relació a les condemnes que se li atorguen als homes que han comés un delicte de violència de gènere, és necessari ressaltar que el sistema judicial, tot i incloure la intervenció amb aquests homes, ho fa mitjançant la imposició de realitzar treballs en benefici a la comunitat que en la majoria dels casos no tenen res a veure amb el delicte que han comés, o programes formatius que sí estan relacionats amb aquest tipus de delicte però que no tenen la durada suficient com per produir una modificació de la conducta d'aquests homes sostenible en el temps que permeti reduir la violència de gènere exercida, tal i com es veurà més endavant. Aquest fet, a més, es troba agreujat per la manca de serveis voluntaris existents per desenvolupar una intervenció amb aquests homes.

A més, les condemnes de presó que se'ls hi atorga a alguns d'aquests homes no han d'estar necessàriament vinculades a la participació obligatòria en programes de tractament específics que tinguin com a finalitat la seva rehabilitació i/o reeducació, fet que no sempre garanteix que des de presó es dugui a terme la intervenció necessària que permeti la modificació de creences i de valors ni l'aprenentatge de noves maneres de relacionar-se. D'aquesta manera, depèn de la voluntarietat del penat participar en aquest tipus de programes, fet que no garanteix el desenvolupament d'una intervenció especialitzada sobre les causes del delicte.

4.2 Programes d'intervenció adreçats a homes que exerceixen violència de gènere

A continuació es presenta, en primer lloc, una perspectiva històrica i evolutiva d'aquests programes i, darrerament, el catàleg identificat de serveis i programes existents a Catalunya dirigits a l'atenció dels homes agressors que tenen la finalitat d'eradicar la violència de gènere. Per a elaborar aquest catàleg m'he

basat en el marc administratiu i legislatiu presentat anteriorment en la revisió bibliogràfica realitzada, en la cerca de dades extretes d'internet i en les entrevistes realitzades a professionals que hi treballen desenvolupant aquest tipus d'intervencions.

4.2.1 Història dels programes d'intervenció per a homes que exerceixen violència

Els primers programes per a homes agressors es van desenvolupar als Estats Units a finals dels anys 70 després que el moviment feminista fes visible que la violència contra les dones era un problema social i un cop es van crear els primers serveis de recolzament a aquestes dones. Des d'aquests serveis es va insistir en què la intervenció amb aquests homes havia de tenir com a objectiu principal garantir la seguretat de les dones víctimes de violència de gènere (Ponce, 2011, p. 3) .

El primer programa es va desenvolupar al 1977 a Boston, i va ser creat per un grup d'homes pro-feministes que van oferir un treball grupal amb homes agressors amb la finalitat d'aturar la violència que exercien contra les seves dones. Aquest programa es va anomenar EMERGE i considerava la violència com una conducta apresada i no com a una malaltia. Un dels seus objectius era millorar la resposta institucional contra la violència de gènere, així com la conscienciació pública sobre les causes i les solucions de la violència. La intervenció que duia a terme aquest programa es va caracteritzar per tenir un gran component educatiu ja que pretenia aconseguir que els homes reconeguessin com la seva manera de comportar-se podia provocar patiment a altres persones (Boira i Marcuello, 2010, p. 3).

Al 1981 va sorgir el "model Duluth", a Duluth, Minnesota, un model d'intervenció per a homes agressors coordinat amb el sistema judicial que tenia la finalitat de millorar la seguretat de les dones víctimes d'aquesta violència i de remarcar la responsabilitat dels homes que l'exercien. Aquest model ha estat considerat el més influent en tot el món i el model de referència en aquest tipus d'intervencions (Ponce, 2011, p. 3)

Aquest model està fonamentat en la teoria feminista que considera aquesta violència com una conseqüència del sistema patriarcal establert, com a una estratègia per a exercir el poder i controlar el comportament dels altres, en aquest cas el de les dones. També li dóna molta importància a la comunitat, considerant que aquesta té la responsabilitat de desenvolupar i oferir una resposta integral a aquesta problemàtica (Boira i Marcuello, 2010, p. 3).

A mitjans dels anys 80 aquests programes van començar a expandir-se i a principis dels anys 90 es van realitzar les primeres experiències a Espanya, concretament al País Basc. A mitjans dels anys 90 els programes que es desenvolupaven als Estats Units i que eren, en la majoria dels casos, per a homes que acudien de manera voluntària, van començar a expandir-se en el sistema judicial. De la mateixa manera va

succeir a Espanya anys més tard amb l'entrada en vigor de la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere (Geldschlager, 2011, p. 3).

Tot i així, la intervenció amb els homes agressors no es troba exempta de crítiques. Algunes de les crítiques són les següents (Ponce, 2011, p. 4):

- Recursos destinats a les víctimes per a finançar aquests programes.
- Substitució de l'entrada en presó d'aquests homes per l'aplicació d'aquests tractaments.
- Validesa mínima d'aquests tractaments ja que eximeixen la responsabilitat dels seus actes per motius de malaltia mental o psicopatologia.
- Baixa efectivitat d'aquests programes.

Aquestes crítiques no són vàlides per a aquells professionals que sí estan a favor de la intervenció amb els homes agressors i que assenyalen diverses raons de pes per a què es realitzin (Ponce, 2011, p. 4):

- Les dones que han patit aquesta violència demanen que es realitzin aquestes intervencions amb els homes agressors.
- Són necessàries per a què els agressors assumeixin la seva responsabilitat i per eradicar la violència que exerceixen.
- Són necessàries per a garantir la seguretat de les dones que decideixen no trencar amb les seves parelles o que decideixen tornar amb elles.
- Són necessàries per a aquells homes que, tot i que no tornin amb la seva parella, repeteixen la seva conducta violenta amb les seves noves parelles.
- Són necessàries per impedir la transmissió intergeneracional de la violència cap als fills i filles que han estat exposats a aquests models relacionals.

4.2.2 Tipus de programes a l'Estat Espanyol i a Catalunya

Actualment en el context estatal i autonòmic podem trobar tres tipus de programes que intervenen amb homes agressors, la finalitat dels quals és la seva reeducació i/o rehabilitació (Geldschlager, 2011, pp. 4-6). Aquests programes es poden dividir segons si són voluntaris o si formen part del compliment d'una mesura judicial. Els programes que són voluntaris poden ser propis de les entitats socials, pagats pels propis usuaris o oferts per les administracions locals. Els programes que formen part del compliment d'una mesura imposada pel jutge es divideixen entre aquells que es realitzen dins les presons amb els usuaris que han estat condemnats per un delictes de violència de gènere i els que es realitzen com a mesures penals alternatives.

4.2.2.1 Programes desenvolupats als centres penitenciaris:

La Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere estipula en l'article 42 que els centres penitenciaris han de realitzar programes específics per a interns que hagin estat condemnats per delictes relacionats amb la violència de gènere. Aquests programes són voluntaris o imposats pel jutge com a obligacions associades al compliment de la pena. Tot i aquesta voluntarietat, es té en compte la participació dels interns a l'hora d'oferir permisos i canvis en el règim penitenciari (tercer grau). Tot i així, abans de l'entrada en vigor d'aquesta Llei es va desenvolupar un programa pilot d'intervenció amb els homes condemnats per violència domèstica, i un cop establerta la Llei aquest programa es va revisar i ampliar. Aquest és el Programa d'Intervenció per a Agressors (PRIA) que es desenvolupa a nivell estatal (Geldschlager, 2011, pp. 4-5).

No obstant això, degut a què Catalunya és una comunitat autònoma que disposa de competències específiques en l'àmbit de justícia, tal i com s'ha pogut veure a l'apartat del marc normatiu, al territori català es desenvolupa un programa diferent que a la resta del país del qual parlarem a continuació.

- **Model de rehabilitació en les presons catalanes**

Tot i que en el treball ens hem centrat exclusivament en els programes que es desenvolupen en la comunitat, excloent els programes de presó degut a la impossibilitat de poder aprofundir, he considerat pertinent fer una referència al model de rehabilitació de les presons de Catalunya i al programa que es desenvolupa a presons relacionat amb els delictes de violència de gènere.

Dins dels programes específics que es realitzen a presó, com és el cas del programa per a homes condemnats per un delicte de violència de gènere, l'acció educativa, majoritàriament desenvolupada pels educadors socials, es centra en les conductes, actituds, capacitats, potencialitats i interessos d'aquests homes per promoure el canvi, jo diria més bé la transformació, d'aquests, de la seva relació amb la resta d'interns i de la seva relació amb l'entorn en el qual desenvolupen les seves vides. Aquests aspectes es treballen de manera transversal ja que la finalitat de les institucions penitenciàries és la integració, rehabilitació i reinserció social d'aquests homes un cop hagin complert la seva condemna. El model d'educació que es té en compte en aquest context integra la vida quotidiana i la vida comunitària d'aquests homes. Es caracteritza per ser global i integral (reconeixement per part de l'home de la seva posició davant la societat), promotor de canvis (espai de reflexió per promoure canvis adaptatius i potenciar la seva autonomia), vessant individual (interiorització de les eines socioeducatives treballades per, d'aquesta manera, facilitar la seva relació amb el context en el qual es troba i amb la societat un cop hagi sortit de presó) i vessant comunitària (afavorir la convivència i promoure la participació activa d'aquests homes per

mitjà d'accions que els vinculin amb les xarxes socials) (Model de rehabilitació a les presons catalanes, 2011, pp. 24- 25).

D'aquesta manera, les accions socioeducatives que es deriven d'aquest model permeten concebre l'espai del centre penitenciari com un espai participatiu i dinàmic. Aquestes accions tenen la finalitat de potenciar l'autonomia, el desenvolupament integral i la consciència de comunitat d'aquests homes i, per tant, no fan referència únicament a les situacions d'inadaptació social sinó també al procés general de socialització d'aquests homes. Per tant, aquestes accions no es restringeixen únicament als espais d'educació formal sinó també a tots aquells espais en els quals aquests homes desenvolupen la seva vida quotidiana i que es consideren espais d'acció socioeducativa (Model de rehabilitació a les presons catalanes, 2011, pp. 24- 25).

Malauradament, aquest model d'intervenció presenta dificultats d'aplicació ja que es troba condicionat per les ràtios dels professionals de cada centre, pel temps de compliment de les condemnes, pel sistema de classificació... esdeveniment que provoca que es realitzin pràctiques diferents i no sempre adequades a les necessitats específiques de cada persona. D'altra banda, cal esmentar que aquests programes només es duen a terme amb els interns que hi accedeixen de forma voluntària o obligats per una mesura imposada pel jutge, fet que no garanteix que tothom participi en els programes especialitzats. A més, la majoria dels programes de rehabilitació i/o reeducació es desenvolupen en la part final de les condemnes dels presos o al tercer grau, tot i que ni en aquestes situacions és així sempre¹.

- **Programes d'intervenció en violència de gènere a les presons catalanes**

El Programa marc de violència domèstica de l'any 2005 va ser el primer programa que es va desenvolupar un cop va entrar en vigor la LO 1/2004, de 28 de desembre, sobre mesures de protecció integral contra la violència de gènere. En aquest programa s'intervenien tant amb interns penats per delictes de violència domèstica com amb els penats per delictes de violència masclista o de gènere. Es va realitzar fins l'any 2010 ja que, després de l'entrada en vigor de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista al 2008 i després de les conclusions de la Comissió d'Experts per l'Estudi de les Mesures de Prevenció de la Reincidència en Delictes Greus (Comissió Mena), entre d'altres raons, es va considerar necessari revisar, reformular i adaptar el programa. Fruit d'aquesta revisió es va crear el Programa Marc de Violència de Gènere, que és el que actualment es desenvolupa a les presons catalanes. Aquest nou programa inclou aspectes que l'anterior no contemplava (Direcció General de Serveis Penitenciaris, Departament de Justícia, 2011, p. 90):

- Avaluació dels infractors per mitjà de les escales de valoració RisCanvi
- Nova estructura de la intervenció: projecte curricular únic

¹ Informació extreta d'una conferència realitzada per la Núria Fabra a la Taula de Participació Social, 2015.

- Ajust al protocol de les ordres de protecció a la víctima
- Mesures d'excarceració d'interns amb alt risc de reincidència
- Derivació a recursos assistencials externs

Segons el Programa marc de tractament en violència de gènere (2010), l'objectiu d'aquest programa és "l'adquisició d'hàbits de conducta incompatibles amb la violència, per evitar la reincidència delictiva en l'àmbit de la violència de gènere" (p. 23).

Respecte la **metodologia**:

Hi ha dos tipus de programes, el de curta durada i el de llarga durada. La diferència entre aquestes dues modalitats es troba en el grau d'aprofundiment que es duu a terme en les diferents àrees que componen el programa i en el risc de reincidència (Direcció General de Serveis Penitenciaris, Departament de Justícia, 2011, p. 91):

- Programa de curta durada: dues sessions setmanals d'una hora i mitja de durada, entre 18 i 24 sessions, uns 2 mesos i mig.
- Programa de llarga durada: dues sessions setmanals d'una hora i mitja de durada, entre 40 i 48 sessions, uns 5 mesos i mig (Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil. Departament de Justícia, 2010, p. 31).

Respecte els **continguts** (tant al de curta com al de llarga durada) (Direcció General de Serveis Penitenciaris, Departament de Justícia, 2011, p. 91):

- Fase intensiva:
 - Poder i control
 - Sistemes de valors i creences
 - Rol de l'home i la dona
 - Mecanismes de defensa
 - Habilitats socials i assertivitat
 - Control i regulació emocional
- Fase de seguiment:
 - Prevenió de recaigudes
 - Generalització dels aprenentatges assolits al llarg de la intervenció

En algunes ocasions, segons cada cas i tenint en compte els que presenten nivells de risc, es realitza un seguiment per part de la xarxa d'atenció externa a través d'entitats ja seleccionades per fer-ho (Direcció General de Serveis Penitenciaris, Departament de Justícia, 2011, p. 91).

4.2.2.2 Programes desenvolupats com a mesures penals alternatives

La Llei Integral contempla també programes formatius per als casos de suspensió de la pena privativa de llibertat i d'obligacions imposades coma mesura penal, programes específics de reeducació i tractament psicològic i treballs en benefici a la comunitat. D'altra banda, també es desenvolupen mesures de protecció a la dona com per exemple les ordres d'allunyament, tal i com s'ha pogut veure a l'apartat del codi penal. A Catalunya, el Departament de Justícia de la Generalitat estableix contractes de serveis per a què diverses entitats desenvolupin aquests programes formatius (Geldschlager, 2011, pp. 5-6).

Tal i com s'exposa a la pàgina web del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya (2009) "les mesures penals alternatives permeten als òrgans judicials (jutges i tribunals) donar una resposta menys aflictiva que les penes privatives de llibertat per la comissió d'una falta o d'un delictes lleu o menys greu, al temps que es salvaguarden els drets de les víctimes". D'altra banda, les penes que es compleixen en la comunitat en l'àmbit de les mesures penals alternatives són més efectives i aconseguen una menor reincidència que les penes privatives de llibertat (Villacampa, Torres i Luque, 2006, p. 107).

Els programes formatius que es desenvolupen en l'àmbit de les Mesures Penals Alternatives es fonamenten en els següents articles del Codi Penal (Programes de Mesures Penals Alternatives, 2014, p. 37):

- Participació obligatòria en el programa com a condició de la suspensió o substitució d'una pena privativa de llibertat.
 - (Article 83.1) Participació en programes formatius, laborals, culturals, d'educació viària, sexual, de defensa del medi ambient, de protecció dels animals i altres de similars en el cas que la pena suspesa sigui de presó i el jutge o tribunal ho consideri necessari.
 - (Article 88.1) Substitució de les penes de presó que no excedeixin l'any per una multa o per treballs en benefici de la comunitat, així com la localització permanent en els casos de penes que no excedeixin els sis mesos.
 - En els casos de delictes de violència de gènere la pena de presó serà substituïda per treballs en benefici de la comunitat, la localització permanent en un lloc separat del domicili de la víctima i la participació obligatòria en programes específics de reeducació i tractament psicològic.

Hi ha dos tipus de programes formatius en l'àmbit de les Mesures Penals alternatives: els genèrics i els específics.

Els programes genèrics tenen l'objectiu de compensar les necessitats individuals dels usuaris i parteixen de les seves característiques personals, amb la finalitat d'oferir a aquests les eines necessàries que els permetin reinserir-se a la comunitat. Pel seu desenvolupament s'aprofiten els recursos dels quals ja disposa la xarxa comunitària, i són programes formatius culturals, laborals... Els trets més definitoris d'aquests

programes, com per exemple els coneixements que es pretenen assolir o la metodologia emprada, són concretats per cadascun dels programes, és a dir, no hi ha uns requisits específics que tots hagin de complir respecte aquests elements (Programes de Mesures Penals Alternatives, 2014, pp. 38-39).

D'altra banda, els programes específics estan directament relacionats amb el tipus de delicte que ha comés l'usuari i es centren en necessitats individuals més concretes. Normalment aquests programes els desenvolupen entitats especialitzades en diversos camps d'actuació. Tot i així, els programes específics estan gestionats per la Unitat de Mesures Penals Alternatives i tenen una sèrie de característiques en comú en relació a diversos aspectes:

- Coneixements i informació: Es tracten aspectes que repercuteixen en les actituds i percepcions que els usuaris tenen en relació a aquest àmbit específic. Es treballa l'autoestima, les habilitats socials, l'assertivitat, l'autocontrol emocional, la modificació de creences irracionals...
- Metodologia: Predomina el treball en grup tot i que si es considera necessari es pot realitzar també individualment. S'utilitzen tècniques com el rol-playing, l'escenificació, el joc cognitiu, el debat, l'exposició, el modelat i tècniques d'afrontament.
- Nombre de membres: Els grups han de tenir un mínim de set i un màxim de divuit usuaris.
- Nombre d'hores i sessions: La durada del programa ha de ser, aproximadament, entre 15 i 45 hores. La durada de cada sessió pot ser d'una a quatre hores.
- Entitats: Les entitats tenen un paper molt important en el desenvolupament d'aquests programes ja que faciliten l'organització, l'equip de professionals, els materials necessaris i l'espai adient.
- Període de compliment: Estarà determinat per la resolució judicial i pel període de suspensió, substitució o mesura imposada.
- Compromís de l'usuari: L'usuari s'ha de comprometre a participar en el programa durant un temps determinat i finalment, de manera voluntària, realitzar una avaluació conjunta amb l'entitat i el professional de les Mesures Penals Alternatives. És necessari informar prèviament a l'usuari respecte el contingut del programa i respecte les situacions que poden ser considerades com a incompliments (Programes de Mesures Penals Alternatives, 2014, pp. 38-40).

- **Programes formatius VIDO en les Mesures Penals Alternatives**

Els Programes de Mesures Penals Alternatives de contingut específic es divideixen segons el tipus de delicte, la perspectiva de gènere i els continguts formatius dels programes. Les diverses entitats realitzen aquests programes per contracte de gestió delegada de l'administració en el que s'estableixen els següents criteris comuns i obligatoris (Programes Formatius i de Tractament, MPA, 2014, pp. 7-8):

- L'entitat que desenvolupi el programa ha de garantir una intervenció mínima de 30 hores: 13 sessions grupals de dues hores cadascuna i quatre entrevistes individuals (dues de diagnòstic, una

de seguiment i una de tancament). Si es considera necessari un tractament individual, l'entitat ha de garantir un mínim de 20 hores d'intervenció.

- La composició de cada grup formatiu no podrà ser major de divuit usuaris.
- Respecte la metodologia i les eines bàsiques per realitzar l'avaluació i el diagnòstic s'utilitzaran:
 - Entrevista d'avaluació semiestructurada d'Enrique Echeburúa i Paz del Corral.
 - SARA (Guia de valoració dels risc de violència contra la parella) de Andrés-Pueyo y López, 2005.

L'entitat pot aportar les eines que consideri adequades per complementar aquesta avaluació.

- L'entitat haurà de realitzar els següents informes:
 - Informe del diagnòstic de l'usuari
 - Informe de seguiment de cada sessió grupal i de les individuals si resulten necessàries.
 - Informe final valoratiu de l'usuari
 - Informe final del grup
 - Informe urgent en el cas que es produeixi alguna incidència (qualsevol situació que afecti l'evolució de l'usuari o el desenvolupament òptim del programa).
- L'entitat que realitzi el programa haurà de garantir l'atenció d'un mínim de 119 usuaris.

4.2.2.3 Programes d'accés voluntari desenvolupats en la comunitat

Aquests programes són els únics que no estan vinculats al sistema judicial. A aquest tipus de programes acudeixen homes agressors de manera voluntària, sense haver estat obligats per una sentència o ordre judicial. La majoria d'aquests programes els ofereixen ONG's, alguns Ajuntaments o Comunitats Autònomes i altres serveis de salut (Geldschlager, 2011, p. 6).

Aquesta classificació dels programes està realitzada en funció de l'entorn i les condicions en les quals es desenvolupen. En teoria, es pot considerar que aquests programes són voluntaris ja que requereixen el consentiment i l'acceptació explícita per part dels homes. No obstant això, a la pràctica hem pogut veure que en la majoria d'ocasions els homes accepten participar en aquests programes coaccionats, ja sigui per les seves dones (que els amenacen amb trencar amb la relació, abandonar la llar, denunciar-los...) o pel compliment d'una mesura penal.

Tots aquests programes tenen la finalitat d'aconseguir que els homes deixin d'exercir aquesta violència i així, protegir a les dones. Aquest és l'objectiu més general de tots els programes d'aquest tipus, independentment de l'àmbit en el qual es desenvolupin. Tot i així, després de realitzar la recerca

bibliogràfica he pogut veure que també es duen a terme programes de prevenció de la violència de gènere de manera voluntària, la finalitat dels quals és promoure i fomentar les noves masculinitats.

4.2.2.4 Programes de prevenció: noves masculinitats

Com hem esmentat anteriorment, la visió androcèntrica de la realitat i el sistema patriarcal en el qual ens desenvolupem provoca que les dones pateixin una gran discriminació que les posiciona en un rol d'inferioritat respecte els homes, però les dones no són les úniques víctimes d'aquest sistema. El fet que els homes disposin del poder i de més privilegis que les dones no significa que estiguin exempts de les conseqüències que un sistema tan desigual ocasiona. Els estereotips de gènere associats als homes també els perjudiquen fins al punt de poder arribar a exercir una pressió social tan gran que els impedeixi desenvolupar-se tal com són. D'altra banda, degut a aquesta situació de desigualtat, els homes tenen generalment una esperança de vida menor que les dones, tenen més riscos de patir accidents laborals greus, de ser víctimes d'una mort violenta, de patir drogodependències i de les penes de presó (Institut Basc de la Dona, 2008, p. 14).

Per aquest motiu és molt important que els propis homes s'impliquin en la construcció d'una societat més igualitària i més justa per a tots. Com diu Izaskun Moyua Pinillos:

[...]para la consecución de una sociedad más igualitaria, junto con los cambios y avances protagonizados por las mujeres, es necesaria la participación e implicación de los hombres, ya que el logro de la igualdad es un proceso que afecta a todas las personas, mujeres y hombres, y a todos puede beneficiar (Moyua, 2008, p. 9).

Els beneficis que comportaria per a les dones viure en una societat més igualitària són evidents, i els beneficis que comportaria pels homes s'han de tenir també en compte tot i que, en la majoria d'ocasions, no es valorin degut a la posició de superioritat i privilegi en la qual es troben de cara a la societat. L'Institut Basc de la Dona exposa els següents beneficis (2008, p. 17):

- Una major responsabilitat respecte la cura dels altres.
- Una major responsabilitat respecte la cura d'un mateix.
- Un augment de la seva autoestima.
- Un major creixement personal.
- Un augment de la qualitat en les relacions tant amb les dones com amb altres homes.
- No haver d'ocultar, negar o relativitzar les emocions i els sentiments.

Es pot concloure, llavors, que va ser d'aquesta voluntat de construir una societat més igualitària i de preveure, mitjançant l'educació en valors com el respecte i la igualtat, la problemàtica de la violència de gènere, el motiu pel qual va sorgir el concepte de noves masculinitats. Aquest concepte fa referència a un tipus d'home que no compleix amb la idea de masculinitat tradicional que l'atorga el poder i la superioritat vers la dona, fa referència a un tipus d'home que estableix relacions igualitàries i que és capaç d'acceptar, d'entendre i de dur a la pràctica que els homes i les dones han de tenir els mateixos drets i les mateixes oportunitats. Per a dur a terme una prevenció de les desigualtats de gènere en general i de la violència que pateixen les dones a conseqüència d'aquesta és molt important la implicació de la xarxa familiar, social i escolar dels nois, especialment en la seva infància i adolescència. Una implicació que s'orienti cap a una educació que no perpetui ni reproduï les grans desigualtats per raó de sexe que s'estableixen en la nostra societat, fet que, a la vegada, dificulta aquest procés i aquest aprenentatge de construcció d'aquest tipus de relacions.

4.3 Conclusions del marc conceptual i contextual

Un cop exposades les bases conceptuals i contextuais d'aquesta investigació es pot concloure que la violència de gènere és una problemàtica social que pateixen les dones degut al sistema patriarcal en el qual ens desenvolupem i a la visió androcèntrica que històricament es té de la realitat. D'aquesta manera, es podria afirmar que la violència de gènere és un problema dels homes, ja que són ells qui l'exerceixen, que pateixen les dones. Els programes existents per a l'atenció d'aquests homes, sigui des del context que sigui, tenen l'objectiu general de dur a terme una intervenció amb aquests homes per aconseguir que deixin d'exercir violència, per realitzar una transformació de la seva conducta i, d'aquesta manera, protegir a les dones. No obstant això, crec essencial que aquestes intervencions també tinguin la finalitat de treballar amb aquests homes per aconseguir millorar la seva qualitat de vida, ja que la violència que exerceixen també els hi genera a ells conseqüències negatives, no únicament legals sinó també emocionals i relacionals.

D'aquesta manera, abordar la problemàtica social de la violència de gènere comporta una intervenció doble, tant amb les víctimes com amb els agressors. En aquest sentit, tenint en compte allò exposat al marc conceptual, la figura de l'educador social és necessària per abordar aquesta problemàtica ja que, com s'ha vist anteriorment, presenta un gran factor social i cultural en el seu origen i en la seva reproducció. La figura de l'educador social en l'atenció a les dones víctimes d'aquesta violència hi és molt present, i així ho vaig poder veure durant les pràctiques que vaig realitzar a una casa d'acollida, per la necessitat de potenciar l'autonomia i l'apoderament que aquestes dones han perdut degut a la violència rebuda, però, i

en el cas de l'atenció als homes? S'introdueix aquesta figura professional? Si no és així, seria necessari introduir en aquestes intervencions la perspectiva educativa des de la qual treballen els educadors socials? Per què? Aquestes seran qüestions que s'aniran desenvolupant al llarg d'aquesta investigació a partir de les entrevistes realitzades i de la relació entre les informacions recollides i allò exposat al marc conceptual respecte les intervencions socioeducatives desenvolupades des de l'educació social.

5. METODOLOGIA

La meua investigació és una recerca exploratòria que pretén realitzar una aproximació a aquests programes per veure quin tipus d'intervenció desenvolupen, poder analitzar-los i així, poder veure si introdueixen la perspectiva educativa. L'objectiu d'aquesta investigació no és realitzar una quantificació exhaustiva de tots els programes existents sinó analitzar la presència i incorporació d'elements educatius en els programes als quals he pogut accedir per mitjà de referències web i dels professionals als quals he pogut realitzar una entrevista.

El paradigma que fonamenta aquesta investigació és el paradigma interpretatiu ja que la meua intenció és aprofundir en els significats i en el sentit de dur a terme una intervenció socioeducativa amb els homes agressors, entendre i comprendre per què és necessari fer aquest treball educatiu segons els professionals que treballen en aquest àmbit per, finalment, poder posicionar-me amb arguments sòlids sobre aquesta qüestió.

La metodologia utilitzada per realitzar aquesta investigació és mixta. D'una banda és quantitativa ja que un dels objectius és identificar els programes existents i conèixer si segons els professionals que els desenvolupen aquests inclouen la perspectiva educativa. D'altra banda és qualitativa ja que, mitjançant el paradigma interpretatiu, allò que es pretén és analitzar la informació recollida per, d'aquesta manera, poder identificar en quins aspectes aquests programes incorporen elements propis de les intervencions socioeducatives i, si no s'incorporen, en quins aspectes es podrien donar.

Per aconseguir tota la informació necessària i així poder realitzar aquest anàlisi he utilitzat un mostreig casual no probabilístic ja que l'objectiu no era arribar a tots els serveis existents sinó al màxim de serveis possibles. Les webs que he consultat per poder accedir a la informació necessària i poder posar-me en contacte amb els professionals han sigut les pàgines web oficials de les entitats que desenvolupen aquest tipus de programes i altres documents oficials com per exemple les memòries d'algunes d'aquestes entitats. Per mitjà d'aquesta recerca he pogut recollir informació molt general d'aquests programes com per exemple els seus objectius, la forma en què es financen, el número d'homes atesos aquest any... Tot i així, donat que en les memòries dels serveis i en les webs oficials de les entitats que els duen a terme no es troben explicades detalladament ni la metodologia ni els continguts que es treballen i que són necessaris

per identificar la presència de la perspectiva educativa, el meu treball s'ha centrat en la realització d'entrevistes a professionals o responsables dels programes de les diverses entitats identificades.

Per mitjà de la recerca per internet vaig aconseguir les informacions necessàries per a poder posar-me en contacte amb les diferents entitats, tant via mail com via telèfon, fins aconseguir les entrevistes que estava sol·licitant.

Les entrevistes desenvolupades han estat quatre i han sigut realitzades a tres psicòlegs que treballen en l'atenció directa d'aquests homes i a la sotsdirectora d'una entitat que també desenvolupa una intervenció d'aquest tipus, tot i que ella no intervingui directament en el programa. Aquests professionals entrevistats treballen en les següents entitats: Fundació AGI (Programa ARHOM), Institut GENUS (Programa de MPA), Associació CONNEXUS (Programa d'Atenció a Homes) i Fundació IRES (Servei d'Atenció a Homes per a la promoció de relacions no violentes). Cal tenir en compte que el grau de profunditat amb el qual s'ha analitzat el Programa ARHOM és menor que el de la resta ja que la professional que em va concedir aquesta entrevista és la sotsdirectora de l'entitat i no intervé directament amb aquests homes. La Fundació AGI també desenvolupa un programa en el context de les mesures penals alternatives i un altre amb presos condemnats per delictes de violència de gènere en el qual AGI actua com a servei extern. Aquests programes estan recollits en les dues taules elaborades en l'apartat de la recerca exploratòria (veure Annex 1) però no han format part de l'anàlisi perquè, d'una banda, no s'ha obtingut la informació necessària del servei extern de presons i, d'altra banda, en els programes de mesures penals alternatives s'ha pogut aprofundir més amb l'entrevista a la psicòloga de l'Institut Genus.

Per realitzar el guió de l'entrevista semiestructurada (veure Annex 1) vaig identificar una sèrie de categories d'anàlisi (veure Annex 3) directament relacionades amb els objectius d'aquesta investigació i de les informacions recollides al marc teòric. Aquests indicadors són **l'enfocament** en el qual es basen les intervencions que els diversos programes duen a terme, els **continguts** que es treballen, la **metodologia** que utilitzen, el tipus de **relació** que els professionals estableixen amb els homes usuaris d'aquests programes, l'opinió dels professionals respecte si mitjançant aquestes intervencions realitzen una **reeduació** d'aquests homes, les possibilitats d'incorporar la **perspectiva educativa** per mitjà de la figura de l'educador social en aquests programes, la **relació amb una malaltia mental**, la **reproducció de la violència**, el **perfil d'home agressor**, l'**efectivitat dels programes** i, per acabar, el **seguiment** del procés que duen a terme aquests homes un cop finalitzat el programa. Aquestes categories d'anàlisi estan directament relacionades amb les dades explicatives dels diversos programes presentades a la taula número dos de l'apartat de la recerca exploratòria (veure Annex 1). D'aquesta manera, l'anàlisi realitzat parteix de les informacions recollides, corresponents a les categories identificades, en aquesta taula, i que s'han obtingut majoritàriament gràcies a les entrevistes realitzades. A més, a través de les entrevistes s'han pogut obtenir

informacions necessàries per a l'elaboració de la primera taula corresponent a les dades descriptives d'aquests programes (finançament, número d'homes atesos...).

Un cop realitzades les entrevistes les vaig transcriure (veure annexos 4, 5 i 6) per, d'aquesta manera, poder marcar en diferents colors aquells aspectes més importants corresponents a les categories d'anàlisi utilitzades i a aquelles dades necessàries per elaborar les dues taules presentades.

Aquest ha estat el mètode amb el qual he seleccionat les informacions més rellevants de totes les entrevistes excepte en el cas del Programa d'Atenció a Homes de Conexus ja que, degut a què es tractava d'una conferència, el psicòleg va parlar de temes que no eren rellevants per aquesta investigació. Per aquest motiu, en comptes de transcriure la conferència sencera vaig anotar aquelles informacions que eren rellevants per aquest treball (Veure Annex 7).

Cal també tenir en compte que la recerca d'aquests programes es centra en el territori de Catalunya, i més concretament en la província de Barcelona.

La mirada amb la qual he enfocat aquesta investigació pretén superar el dilema ètic que pot representar el fet de treballar amb homes que, independentment del motiu, ocasionen tant de patiment a aquestes dones. La violència de gènere és una problemàtica que pateixen especialment les dones víctimes d'aquesta però que, tot i així, requereix una intervenció integral per a la seva eradicació. Com s'ha esmentat anteriorment, no hi ha víctima sense agressor i no hi ha agressor sense víctima. Justament per aquest motiu, considero necessari deixar de banda el rebuig que aquests homes ens poden provocar per la manera en la qual es relacionen amb les seves parelles i enfocar aquest rebuig en la violència en si mateixa. Considero necessari posicionar-nos en contra d'aquesta violència, no en contra d'aquests homes. Tot i que al llarg d'aquest treball hagi fet referència a aquests homes com a agressors per així facilitar la redacció d'aquest, considero necessari aclarir, i així m'ho han fet veure els professionals als quals he entrevistat, que no són homes agressors, són homes que exerceixen violència i són homes que en certa manera també són víctimes de la seva pròpia manera d'actuar i de pensar. Reconec que la violència de gènere és una qüestió que desperta la sensibilitat de tota la societat, la meva també, però si allò que es pretén és eradicar-la considero necessari deixar de banda aquests dilemes ètics i posar-nos a treballar amb les persones que ho necessiten, en aquest cas tant amb les dones com amb els homes.

6. RECERCA EXPLORATÒRIA

D'acord amb la classificació de programes presentada al marc conceptual s'ha realitzat una prospecció per internet que ha permès la identificació dels programes que es presenten en les següents taules. La informació dels diversos programes que es recull en les següents taules ha estat proporcionada per professionals que hi treballen en aquests i per la recerca realitzada per internet. Cal tenir en compte que hi ha hagut informacions que no són públiques i que han estat inaccessibles, fet que ha provocat que en les següents taules hi hagi caselles buides en relació a alguns d'aquests programes.

6.1 Taula 1

En aquesta primera taula es presenten, a partir dels seus trets més característics i definitoris, els programes per a l'atenció d'homes que exerceixen violència de gènere que s'han pogut identificar.

Taula nº 1: "Dades descriptives dels serveis existents"					
Àmbit en el qual es desenvolupa el programa	Nom del programa	Lloc on es duu a terme	Entitat titular	Entitat financera	Número de persones ateses
Programes de caràcter voluntari	Servei d'atenció a homes per a la promoció de relacions no violentes (SAH)	Barcelona	Fundació IRES	Ajuntament de Barcelona	Al 2014, 137 homes
	Programa d'atenció i reinserció per a homes (ARHOM)	Barcelona	Fundació AGI	Generalitat de Catalunya Fundació AGI (petit marge empresarial pels serveis que ofereixen a ajuntaments...)	Al 2014, 77 homes
	Programa generació de nous valors		INTRESS		
	Programa d'atenció a homes	Barcelona	Associació CONEXUS	Àrea d'Atenció a les Persones de la	Al 2014, 21 usuaris: 11

				Diputació de Barcelona. Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya. Conexus Usuaris: 5 euros per sessió	homes i 10 dones (parelles d'aquests homes)
Programes formatius VIDO en l'àmbit de les Mesures Penals Alternatives	Programa formatiu i de tractament de violència de gènere	Barcelona Girona Tarragona Lleida	ARC (Associació per a la Reeducació Comunitària)	Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia (Una part també la finança l'entitat titular)	Del 2007 fins l'actualitat, 500 homes
			GENUS (Associació Institut GENUS)		Al 2014, 4 grups de 18 homes cadascun: 72 homes en total
			Fundació AGI		Al 2014, 45 homes
			APCI		
			INTRESS		
Programa d'intervenció en violència de gènere a les presons catalanes	Programa marc de tractament en violència de gènere	Institucions penitenciàries de Catalunya	Serveis externs per part d'entitats socials (AGI...) Direcció General de Serveis Penitenciaris	Direcció General de Serveis Penitenciaris. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya	
Font : Dades extretes de les entrevistes realitzades als professionals dels serveis, de les pàgines webs oficials i de les memòries d'aquests. Taula d'elaboració pròpia.					

6.2 Taula 2

En aquesta segona taula s'exposaran els mateixos programes però tenint en compte aquells aspectes que aporten informació més específica respecte la intervenció que duen a terme. De la mateixa manera que a la primera taula, la informació recollida s'ha extret de les entrevistes realitzades als professionals d'aquests programes i de la recerca desenvolupada per internet.

Taula nº 2: "Dades explicatives dels serveis existents"					
Àmbit en el qual es desenvolupa el programa	Nom del programa	Objectius	Continguts	Metodologia	Professionals que hi treballen
Programes de caràcter voluntari	SAH (servei d'atenció a homes per a la promoció de relacions no violentes)	<p>Treballar amb els homes per eliminar o disminuir els maltractaments i per obtenir l'equitat de gènere a la parella.</p> <p>Treballar per aconseguir unes relacions familiars i de parella més respectuoses i igualitàries.</p>	<p>Perspectiva de gènere</p> <p>Control, gestió i consciència de les emocions.</p> <p>Responsabilitat individual.</p> <p>Culpabilització</p> <p>Prevalència</p> <p>Habilitats de comunicació: assertivitat, empatia...</p> <p>Els continguts tractats són els mateixos en els dos tipus de metodologies.</p>	<p>Intervenció individual d'acolliment (de 4 a 6 sessions)</p> <p>Intervenció de tractament grupal (30 sessions)</p> <p>Intervenció individual amb aquells homes que per motius d'horari no poden assistir a les sessions grupals.</p> <p>Hi ha dos grups en funcionament d'entre sis i deu homes cadascun.</p>	Dos psicòlegs per cada grup

	ARHOM	Reconduir aquelles conductes i patrons que es generen en el nucli familiar proposant voluntàriament la reinserció d'aquells homes que són responsables de les seves agressions i, d'aquesta manera, prevenir per a què no es generin noves víctimes.	Eines comunicatives i assertives per controlar els impulsos emocionals, el control de la ira, marcar límits adequadament, eines per poder marxar en els moments que has explotat, les frustracions, els gelos, la responsabilitat, la culpabilització i trencar mites en relació als rols de gènere.	Sessions individuals d'una hora com a màxim cada quinze dies o tres setmanes. Sessions grupals quan el professional ho considera oportú (si hi ha un grup suficientment homogeni com per poder treballar aspectes comuns)	Dos psicòlegs
	Programa generació de nous valors	Crear un espai de reflexió que permeti a les persones que han comés actes de violència qüestionar les creences i valors que sostenen les conductes de maltractament, assumir la responsabilitat dels seus actes i poder reconèixer la necessitat de construir relacions més saludables fonamentades en el respecte i la igualtat.	Millora de l'auto-coneixement. Tècniques de control i entrenament en l'assertivitat. Entrenament en habilitats de comunicació. Ensenyament per a la auto-observació i registre de la ira. Tècniques de relaxació. Tècniques de gestió de les emocions que sustenten els comportaments agressius.	Intervenció terapèutica individual i grupal.	
	Programa d'atenció a homes	Aconseguir que aquests homes reconeguin la violència que han	Conscienciació. Responsabilització.	Sessions inicials: informació i assessorament (conèixer l'home i la	2 psicòlegs

		exercit i que assumeixin la responsabilitat de les conseqüències que aquesta conducta ha generat en les seves parelles i els seus fills i filles	Reflexió crítica sobre la identitat masculina hegemònica. Construcció de formes alternatives de relacionar-se amb els altres.	seva situació). Sessions individuals: reconèixer, comprendre i responsabilitzar-se de la violència exercida per així poder aturar-la. Sessions grupals (si són necessàries): desenvolupar en grup noves formes de relació no violentes. Sessions de seguiment: prevenció de noves situacions de violència. Les sessions individuals són d'una hora i les sessions grupals són d'entre una hora i mitja i dues hores.	
Programes formatius VIDO en l'àmbit de les Mesures Penals Alternatives	Programa formatiu i de tractament de violència de gènere	Desapoderar a l'agressor en qualsevol comportament de dominació fonamentat en el gènere, facilitant pautes de conducta alternatives.	Responsabilitat de l'agressor en els episodis de violència, eliminació d'idees irracionals en relació a la dona i l'ús de la violència, habilitats socials (comunicació, assertivitat, resolució de conflictes), reducció de l'ansietat i l'estrès, control de la ira, empatia.	30 hores d'intervenció: 13 sessions grupals de dues hores cadascuna i quatre entrevistes individuals (dues de diagnòstic, una de seguiment i una de tancament). Si es considera necessari un tractament individual, l'entitat ha de garantir un mínim de 20 hores d'intervenció.	GENUS: tres psicòlegs AGI: cinc psicòlegs

<p>Programa d'intervenció en violència de gènere a les presons catalanes</p>	<p>Programa marc de tractament en violència de gènere</p>	<p>Adquirir hàbits de conducta incompatibles amb la violència per evitar la reincidència delictiva en l'àmbit de la violència de gènere.</p>	<p>Fase intensiva: Poder i control Sistemes de valors i creences. Rol de l'home i la dona. Mecanismes de defensa. Habilitats socials i assertivitat. Control i regulació emocional. Fase de seguiment: Prevenió de recaigudes. Generalització dels aprenentatges assolits al llarg de la intervenció.</p>	<p>Programa de curta durada: dues sessions setmanals d'una hora i mitja de durada, entre 18 i 24 sessions, uns 2 mesos i mig. Programa de llarga durada: dues sessions setmanals d'una hora i mitja de durada, entre 40 i 48 sessions, uns 5 mesos i mig. Els continguts són els mateixos en les dues tipologies de programa.</p>	<p>1 psicòleg (de 50 a 75 interns) 1 educador (de 25 a 50 interns) 1 jurista (de 75 a 100 interns) 1 treballador social (de 50 a 75 interns)</p>
<p>Font : Dades extretes de les entrevistes realitzades als professionals dels serveis, de les pàgines webs oficials i de les memòries d'aquests. Taula d'elaboració pròpia.</p>					

7. ANÀLISI DELS PROGRAMES

Els programes utilitzats com a objecte d'anàlisi són els següents:

- SAH (Servei d'Atenció a Homes per a la promoció de relacions no violentes): Fundació IRES².
- ARHOM (Programa d'atenció i reinserció per a homes): Fundació AGI³.
- Programa d'atenció a homes: Associació CONEXUS⁴.
- Programa formatiu i de tractament de violència de gènere (MPA): Gestionat per l'Institut GENUS⁵.

L'anàlisi que s'exposarà a continuació presenta una doble finalitat. D'una banda, conèixer més detalladament aquests programes per veure en quins aspectes introdueixen elements educatius o propis de les intervencions socioeducatives que es realitzen des de l'educació social. D'altra banda, aprofundir en aquells aspectes que la perspectiva educativa específicament podria aportar a través de la figura professional de l'educador social i que, en un primer moment, es pot considerar que no s'aborden donat que aquestes intervencions les desenvolupen únicament psicòlegs. D'aquesta manera, en els successus apartats s'analitzen els continguts i les metodologies de les intervencions que es desenvolupen i aquells elements que es podrien sumar a través de la incorporació de la perspectiva educativa.

7.1 Enfocament de la intervenció:

Tal i com s'ha exposat en el marc conceptual respecte els diversos enfocaments que fonamenten les intervencions amb els homes agressors, aquell que té preeminència en la majoria d'intervencions és l'enfocament cognitiu- conductual. Cal recordar que aquest enfocament considera que la violència és un problema dels pensaments, de les cognicions i de les creences d'aquelles persones que l'exerceixen. D'aquesta manera, les intervencions purament cognitiu- conductuals consideren la violència de gènere com a un problema individual de l'agressor que té la seva arrel en els seus pensaments "erronis" i no té en compte en la seva intervenció les vivències afectives personals que acompanyen a aquests pensaments, els factors socials ni la perspectiva de gènere (Ponce, 2012, p. 82). Com es pot veure, aquest enfocament no incorpora cap element educatiu en la seva manera d'entendre la violència de gènere ja que no té en compte la influència que exerceix la societat patriarcal en la qual ens desenvolupem ni la visió androcèntrica de la realitat establerta en la nostra societat en la intervenció que duu a terme. Considerar que la violència de gènere és un problema únicament individual que succeeix en la ment d'una persona

² Fundació IRES, Pàgina web disponible en <http://fundacioires.org/es/>

³ Fundació AGI, Pàgina web disponible en <http://www.fundacioagi.org/index.php/es/>

⁴ Conexus, Pàgina web disponible en <http://www.conexus.cat/>

⁵ Institut Genus, Pàgina web disponible en <http://www.genus.cat/>

representa estar ignorant l'important factor social, cultural i educatiu que sustenta aquest tipus de violència.

Després de realitzar les entrevistes als professionals dels programes esmentats anteriorment vaig poder veure que efectivament, en major o menor grau, l'enfocament predominant és el cognitiu- conductual. Tot i així, aquestes intervencions no compleixen estrictament amb les característiques anteriors ja que incorporen elements propis d'altres enfocaments que sí tenen en compte la perspectiva de gènere, tot i que en això aprofundirem més endavant quan analitzem els continguts dels programes. D'aquesta manera, podem concloure que aquests programes no són purament cognitiu- conductuals en la seva manera de concebre la violència de gènere.

En el Servei d'Atenció a Homes per a la promoció de relacions no violentes (SAH) es realitza una intervenció que combina trets propis de l'enfocament cognitiu- conductual i de l'enfocament constructiu- narratiu, especialment en la metodologia de la intervenció. El professional al qual vaig poder entrevistar va definir la intervenció que duen a terme com a una intervenció psicosocial. *"Treballem temes de creences i treballem temes culturals, i educatiu també"*. Podem veure aquesta combinació quan diu que *"tota violència exterioritzada parteix d'una violència interior"* donant-li una gran importància als estats emocionals de l'home, i quan diu que *"aquest estat emocional té diverses causes, una d'elles és, pensem que és la pròpia imatge de masculinitat"* donant-li importància, a la vegada, a un context social on s'estableixen uns estereotips de gènere que influeixen aquests estats emocionals.

En el programa ARHOM la intervenció és bàsicament cognitiva- conductual ja que treballen a partir del pensament, l'emoció i la conducta, tot i que també consideren que la violència de gènere és una qüestió d'aprenentatge i cultura. Per aquest motiu la intervenció no és purament cognitiu- conductual ja que incorpora elements socials i culturals per explicar el fenomen de la violència de gènere. D'aquesta manera podem concloure que sí hi ha, en major o menor grau, components educatius ja que considera la violència com a una conducta apresada que l'home decideix exercir tot i que en moltes ocasions no hi sigui conscient d'aquesta decisió que pren o no ho visqui com a una conducta que pot evitar.

El Programa d'Atenció a Homes és l'únic programa que rebutja l'enfocament predominant, el cognitiu- conductual. En aquest programa l'enfocament que fonamenta la intervenció que duen a terme és el Constructiu- narratiu. Segons el professional que em va concedir aquesta entrevista, a partir d'aquesta intervenció pretenen aconseguir que els homes siguin capaços d'analitzar com construeixen les seves relacions i les seves identitats, tenint en compte com influeixen les pressions i les normes socials en aquestes construccions. Aquest enfocament no considera aquest tipus de violència com a un fenomen aïllat que succeeix en la ment "errònia" de l'home, així com ho consideren les perspectives purament cognitiu- conductuals, sinó que la considera un fenomen social que es troba inserit en una subjectivitat individual (Ponce, 2012, p. 83) és a dir, considera la violència de gènere com a una problemàtica social provocada per

les grans desigualtats i estereotips de gènere que, a la vegada, anem interioritzant i assumint com a part de les nostres identitats. D'aquesta manera es pot veure que aquest enfocament, i concretament el Programa d'Atenció a Homes, incorpora elements educatius i socials a l'hora de concebre la violència de gènere.

En el cas dels programes que es duen a terme en l'àmbit de mesures penals alternatives, tal i com s'ha vist anteriorment i tal i com em va confirmar la psicòloga de l'Institut Genus, l'enfocament des del qual es desenvolupen aquests programes és el cognitiu- conductual. Tot i així, arrel aquesta entrevista vaig saber que en el programa marc que apliquen totes les entitats que el duen a terme, es treballa la perspectiva de gènere com a un tema transversal al llarg de tota la intervenció. Segons aquesta professional, tenir únicament en compte el patró emoció- pensament- conducta no és suficient per explicar el fenomen de la violència de gènere. *"...m'ajudava d'aquests materials... em servia d'aquestes coses però sempre per donar un contingut de més enllà, per mi que és aquest més enllà? És donar-te compte que les persones no només són una qüestió de gestión de emociones... hi ha algo més..."*

D'aquesta manera, podem concloure que, tot i que la majoria d'aquests programes siguin de caire cognitiu- conductual, a l'hora de concebre la violència de gènere i de plantejar la seva intervenció incorporen altres elements que, com s'ha pogut veure, es poden considerar educatius i socials. Així ho exposa, i així ho he pogut veure al llarg de totes les entrevistes, Babcock (2004) quan afirma que molts d'aquests programes han inclòs en les seves intervencions aspectes similars al Model Duluth fins al punt de provocar que en l'actualitat resulti difícil distingir-los. Cal recordar que el Model Duluth és propi de l'enfocament Psico-educatiu Pro- feminista i que aquest enfocament considera la violència de gènere com a una problemàtica social abans que individual, la metodologia de la qual està formada per la composició de grups educatius.

7.2 Continguts dels programes

Com s'ha pogut veure en la segona taula elaborada en l'apartat anterior del treball, els continguts que es treballen en els diversos programes són molt similars i gairebé en tots es treballa el mateix. En aquest punt analitzarem els continguts més comuns que comparteixen aquests programes i que es poden treballar també des d'una perspectiva educativa.

- **La responsabilitat de la violència exercida**

Un dels continguts més importants que es treballen en aquests programes és el tema de la responsabilitat, contingut que, a més, es treballa de manera transversal al llarg de tota la intervenció. Tal i com van afirmar els diversos professionals als quals vaig entrevistar, per a què amb la intervenció que es duu a terme amb ells s'assoleixi l'objectiu més general d'aquests programes- que aquests homes deixin d'exercir violència- és necessari que els homes assumeixin i es facin càrrec de la responsabilitat dels seus actes sense culpar a la dona ni a la societat (tot i que les estructures socials originin desigualtats que puguin arribar a provocar

situacions de violència de gènere aquesta és una conducta apresada que aquests homes exerceixen conscientment i, per tant, s'han de fer càrrec). Així ho va expressar la psicòloga de l'Institut Genus que em va concedir l'entrevista: *"no es tracta tant de culpa, si sois culpables o no, es tracta que un es faci càrrec del què ha fet"*, i ho consideren de la mateixa manera la resta de professionals dels diversos programes. Referent al sentiment de culpabilitat el psicòleg del SAH em va dir que *"la culpa està bé per dir-te ojo que esto lo has hecho tu, fer-te responsable, intentar reparar el dany si es pot o com a mínim no repetir en el futur, ara, si em quedo amb el pensament de culpabilitat... entonces me pierdo, no me'n surto i surt el "es que yo soy así" y cada vez peor"*. D'aquest comentari es pot extreure que el sentiment de culpa l'únic que aconseguix és el bloqueig de la persona i, per consegüent, dificulta que aquesta assumeixi la seva responsabilitat.

El tema de la responsabilitat és propi de les intervencions socioeducatives que es desenvolupen en l'àmbit de l'educació social ja que per a què una persona pugui dur a terme una transformació de la seva situació o de certes característiques seves ha de ser conscient de què la responsabilitat de desenvolupar aquesta transformació és únicament seva. En aquest punt de l'anàlisi crec important recuperar la idea que exposa Planella (2003) respecte la diferència que hi ha entre un canvi i una transformació. El canvi prové de l'exterior i, d'alguna manera, es podria considerar que aquests homes acudeixen a aquests programes perquè reben missatges de l'exterior que els transmeten que han de canviar la seva conducta, però si aquests homes no interioritzen aquesta necessitat, si no es responsabilitzen dels seus actes i de la seva situació, no podran desenvolupar una veritable transformació de la seva manera de relacionar-se.

Es podria pensar que els homes que acudeixen als programes voluntaris ja en són conscients, en major o menor grau, de la responsabilitat dels seus actes, del reconeixement de què són ells els que han de dur a terme una transformació ja que acudeixen perquè volen, però gràcies a les entrevistes realitzades he descobert que això no és tant així. En la majoria d'ocasions aquests homes acudeixen a aquests programes coaccionats i pressionats per les seves parelles, tot i que el grau de reconeixement és molt més gran en aquests homes que en els que acudeixen als programes obligats per una ordre judicial (Mesures Penals Alternatives). El professional del SAH em va dir que els homes *"arriben a la sessió deu que ja tenen molt incorporat que el que jo faig és responsabilitat meua, no culpen, continuaran venint potser amb alguna distorsió... però reconeixeran que són ells els que estan enfadats..."*

- **La perspectiva de gènere**

Un altre contingut que es dona també de manera transversal en tots aquests programes és la perspectiva de gènere. La teoria del gènere utilitza aquest concepte per analitzar les relacions que s'estableixen entre els homes i les dones, sigui quina sigui la cultura i/o la societat de la qual parlem. Aquesta teoria parteix de la idea de què les societats s'han anat construint al llarg de la història tenint en compte les diferències anatòmiques i biològiques existents entre els dos sexes, diferències que s'han convertit en desigualtats

socials, polítiques, econòmiques i culturals. Per tant, aquesta diferenciació suposa una gran limitació de les capacitats i potencialitats dels homes i les dones pel fet d'haver de desenvolupar-se en uns rols determinats socialment establerts. Les diferències biològiques són les que són, naixem com a homes o com a dones, però aquests rols assignats desigualment en funció del sexe sí els podem canviar (Ruiz et al., 2010) i és justament en aquest aspecte en el qual l'educació, com a un procés individual/personal i social, hi juga un gran paper.

D'aquesta manera, la perspectiva de gènere és l'enfocament de treball que sorgeix de la teoria del gènere i que pretén analitzar la situació dels homes i les dones en referència a la manera en la qual es relacionen. Des d'aquesta perspectiva es concep el gènere com a una construcció social i cultural que s'ha produït al llarg de la història i que, per tant, pot ser transformada (Ruiz et al., 2010).

Tots els programes en els quals he pogut aprofundir per mitjà de les entrevistes situen els homes que atenen en un context sociocultural que els influencia i al qual estan lligats, tot i que alguns li donen més importància que uns altres a l'hora de desenvolupar la intervenció (segons el grau en el qual desenvolupin la intervenció cognitiva- conductual). En relació a això la psicòloga Maria Jesús Soriano va exposar que:

Una de nuestras tareas profesionales es la de ir mejorando y ampliando nuestra mirada y nuestra escucha, ya que uno de los peores errores se produce cuando el o la psicoterapeuta trabaja desde una teoría individualista para la cual todas las dificultades y conflictos son intrapsíquicos y no tiene en cuenta los contextos históricos, sociales, culturales, políticos, jurídicos, familiares y demás que influyen en la vida personal de un ser humano (Soriano, 2007, p. 2).

El psicòleg del Programa d'Atenció a Homes va dir a la conferència a la que vaig anar⁶ que era molt important promoure la reflexió dels homes sobre com ens afecten i influeixen les estructures socials i sobre com podem influenciar-les nosaltres i transformar-les. El psicòleg del SAH em va dir que *"cada cop que surt una distorsió de gènere es confronta"*. Quan parla d'una distorsió de gènere es refereix a una creença basada en aquests rols socialment establerts que determinen què ha de fer i com ha de comportar-se una dona i què ha de fer i com ha de comportar-se un home, pel simple fet d'haver nascut amb un sexe o un altre.

⁶ Conferència Conexus, Barcelona, 6/5/2015

D'aquesta manera, i segons la meua opinió, amb la incorporació d'aquesta perspectiva en aquests programes es contribueix no únicament a treballar per a què aquests homes deixin d'exercir violència per protegir a les dones, sinó també a l'ampliació de la igualtat i la llibertat entre homes i dones per les quals les teories feministes porten lluitant tant de temps. Com diuen Roca i Cárdenas (2012) "incorporar la perspectiva de género en la conceptualización, análisis y tratamiento de la realidad nos permite profundizar en el desarrollo de un nuevo humanismo" (p. 10).

- **Gestió i control de les emocions i habilitats comunicatives**

Altres continguts que es treballen a tots aquests programes són la gestió i control emocional i les habilitats comunicatives. Treballar continguts relacionats amb la gestió i el control de les emocions, necessaris per aturar la violència que exerceixen aquests homes, és un dels motius pels quals alguns d'aquests professionals no creuen que treballar amb aquests homes sigui una tasca pròpia d'un educador social. La professional de la Fundació AGI (Programa ARHOM) em va dir que *"el psicòleg treballa la conducta, l'emoció... vull dir, saps? la part cognitivament, el pensament... això l'educador social en un principi no ho fa..."*, però en això aprofundirem més endavant en un altre punt de l'anàlisi. L'important ara mateix és saber si en la gestió i el control de les emocions hi ha components educatius ja que, tot i que tots els professionals que m'han concedit les entrevistes considerin que aquest és un contingut purament psicològic, això no significa que no sigui un contingut que es pot treballar des d'intervencions socioeducatives.

Tots aquests programes li donen molta importància al coneixement i reconeixement de les pròpies emocions, ja que estem parlant d'homes que per la imatge de masculinitat tradicional instaurada a la nostra societat presenten grans dificultats per expressar les seves emocions (que un home ho faci està socialment mal vist). De cara al control d'aquestes emocions els programes utilitzen estratègies pròpies de la intervenció cognitiva- conductual, estratègies que ataquen i intenten evitar l'esclat de la violència un cop l'home ja està emocionalment alterat però que no aprofundeixen en allò que ocasiona aquest estat emocional. Per exemple, alguns d'aquests programes treballen amb els homes per a què siguin capaços de marxar del lloc en el moment en què han explotat per evitar que exerceixin violència. El psicòleg del SAH em va comentar que *"la primera estratègia que els hi proposem per a què posin en pràctica és el temps fora no? si veus que t'estàs enfilant molt que t'estàs escalfant molt surt del lloc, amb l'objectiu de repensar la situació, fugir no? escapar de la situació de risc. Llavors poc a poc els hi anem ensenyant a evitar arribar a la situació de risc."* És en aquesta segona part, en evitar arribar a la situació de risc, on es troba el treball de la gestió d'aquestes emocions però, hi té alguna cosa a veure l'educació en aquestes emocions?

Segons Cristina Márquez (2008) "la educación emocional debe entenderse como un factor importante en el desarrollo de la personalidad integral del individuo" (p. 1). L'educació emocional és un procés educatiu,

continu i permanent que té l'objectiu de potenciar el desenvolupament emocional i, consegüentment, el desenvolupament cognitiu, tots dos necessaris pel desenvolupament de la personalitat integral d'una persona. Per poder assolir aquest objectiu, des de l'educació emocional es treballen els coneixements i les habilitats sobre les emocions amb la finalitat de capacitar a les persones per a que siguin capaces d'enfrontar millor els reptes que sorgeixen a la vida quotidiana i, d'aquesta manera, augmentar el seu benestar personal i social. Per aconseguir aquest benestar personal y social es fomenten actituds positives a través de diverses habilitats socials com per exemple l'empatia (Bisquerra, 2015). Aquest és justament el treball que es realitza amb aquests homes en aquests programes en relació a les seves emocions i, per tant, es pot considerar que en el terreny emocional hi juga un gran paper l'educació en relació a la seva gestió.

Un dels continguts que es treballen des de l'educació emocional és el desenvolupament de certes habilitats socials que ens ajuden a relacionar-nos amb els altres de manera positiva. La psicòloga de l'Institut Genus em va dir que aquests homes *"moltes vegades no saben dir "no" abans, és a dir posar uns límits abans, que d'això es tracta, en aquests casos, és a dir quan ja hi ha un acte violent és perquè el límit no s'ha posat abans..."* Aquestes habilitats socials són per exemple l'escolta, l'empatia, l'assertivitat, el fet de compartir les emocions, la comunicació receptiva, entre d'altres (Bisquerra, 2015) i aquests continguts també es treballen amb els homes que exerceixen violència de gènere justament per a què puguin desenvolupar estratègies que els permetin relacionar-se amb les seves parelles d'una manera diferent, d'una manera no-violenta. Consisteix en mirar, com em deia el psicòleg del SAH, els avantatges que ens aporten les alternatives a relacionar-nos de manera violenta, alternatives que segurament coneixen però que no han desenvolupat suficientment al llarg de les seves vides.

Per tant, es podria concloure que els continguts que es treballen en aquests programes, tot i que s'abordin des de la perspectiva psicològica, també presenten components educatius.

7.3 Metodologia de les intervencions

En relació a la metodologia, els diversos programes estructuren la intervenció que duen a terme de manera diferent en quant al número de sessions i al seu format (sessions grupals i/o individuals).

Segons el psicòleg del programa d'atenció a homes, treballar de forma grupal amb aquests homes és molt positiu perquè sorgeixen coses que, tot i que no siguin iguals que amb la parella, són rellevants i importants a l'hora de treballar en referència a la manera en la qual es relacionen amb els altres, amb el desenvolupament de certes habilitats socials com les que s'han exposat anteriorment. Com em va dir la psicòloga de l'Institut Genus *"hi ha algo en l'efecte grupal que va bé, no que s'identifiquin, para nada amb el significat mattractador sino algo que fa que d'alguna manera poden començar a escoltar no?"*. D'aquesta manera, poden treballar de manera pràctica elements indispensables per a assolir els objectius d'aquests

programes. Com s'ha exposat en el marc conceptual de la investigació, no existeix un perfil determinat d'home agressor perquè cada cas és diferent, però, tot i així, és veritat que, com em va dir el psicòleg del programa d'atenció a homes, tenen idees en comú respecte els papers que han de desenvolupar les dones i els homes a la societat i que, per abordar aquestes creences, el treball en grup és molt positiu.

L'únic programa dels quatre investigats que intervé prioritàriament de manera individual és el programa ARHOM. *"El treball en grup el que passa és que... bueno no és esporàdic, es quan el professional considera que té un grup homogeni... que té coses en comú..."* els altres tres treballen de manera grupal tot i que també fan sessions individuals a la fase d'acollida de l'home o, en alguns casos, quan sorgeix algun inconvenient significatiu que l'impedeix acudir a les sessions grupals. Però, el fet que la intervenció sigui grupal impossibilita que s'atenguin les necessitats específiques i individuals dels homes? Tots els professionals que m'han concedit entrevistes estan d'acord amb què és necessari treballar amb aquests homes tenint en compte la seva història personal, tenint en compte el seu cas particular ja que, com em va dir la psicòloga de l'Institut Genus, *"el típic el maltractador que tu pots veure en "te doy mis ojos" o tal que no és típic, és el cas d'aquell senyor no? allà el que va passar és que... "no es que los matratadores son así" no, ell és així, n'hi ha de moltes maneres..."*, i en això coincideixen tots aquests professionals.

Llavors, és possible treballar des de la individualitat de la persona i del seu cas mitjançant sessions grupals? La psicòloga de Genus situa aquesta part en les entrevistes inicials individuals a on s'identifiquen uns objectius específics que l'home necessita treballar, tot i que es treballin de manera grupal. El psicòleg del SAH, d'altra banda, em va dir que tot i que no es fes un pla de treball individual amb els homes que acudeixen a les sessions grupals (als homes que per motius d'horari se'ls atén de manera individual sí se'ls fa un pla de treball individualitzat) *"hi ha sessions on es fan valoracions no? de retornar-li el teu punt feble, el que vam valorar al principi era aquest... has millorat per aquí, falta mirar això... no?"*. D'altra banda, al programa ARHOM, tenint a favor que la intervenció es realitza individualment, *"cada home es fa el seu pla de treball amb uns objectius, aquests objectius s'avaluen... **juntament amb el psicòleg, ho fan junts?** Això ho fan... sí, ho fan el psicòleg i la persona"*. De la mateixa manera, al programa d'atenció a homes de CONEXUS es realitza també un pla de treball individual de cada home on es fixen uns objectius específics per a cadascun, pactats entre l'usuari i el psicòleg, tot i que es treballin de manera grupal, i que després s'avaluen individualment.

D'aquesta manera, es pot concloure en relació a l'atenció de les necessitats específiques de cada home que, independentment de què les sessions siguin grupals o individuals, en aquests programes el professional elabora juntament amb cada home un pla de treball individualitzat, excepte en el cas del SAH.

Tant al SAH com a CONEXUS es treballen continguts com els que hem exposat anteriorment d'una manera molt narrativa, vivencial i experimental. No creuen que una metodologia instructiva sigui efectiva ni adequada per assolir els objectius d'aquests programes. Així ho expressava el psicòleg del SAH: *"del psico-*

educatiu sí que fugim moltíssim... Perquè psico- educatiu és t'explico qué es lo que es... és molt instructiu, la part psicològica de tal i no... te lo explico, lo aprendes y no es el momento de hablar de tu historia personal, no, clar no...". Des d'aquests programes es treballa amb els homes a partir de les seves experiències personals, a partir de com ells mateixos estan vivint aquest procés i de com han viscut els episodis de violència que han protagonitzat. D'aquesta manera, allò que més els importa és la manera en la qual aquests homes estan experimentant el procés i la manera en la qual incorporen a les seves vides tot allò que s'està treballant al programa.

El psicòleg de CONEXUS va dir a la conferència que és molt important promoure la reflexió d'aquests homes en relació a, tenint en compte la seva pròpia experiència, el per què i el per a què utilitzen la violència, com a un pas previ essencial per a què hi puguin dur a terme una transformació de les seves conductes. D'aquesta manera, és necessària la seva pròpia comprensió de la seva conducta i treballar-ho amb ells amb la suficient profunditat per aconseguir canvis sostenibles en el temps, per aconseguir aquesta transformació.

Per tant, és essencial la participació i la implicació activa dels homes en aquestes sessions ja que es desenvolupen a partir de les seves experiències personals, de les seves necessitats i de tot allò que va sorgint dins del grup i que té una relació directa amb la manera en la qual es comuniquen i relacionen amb els altres. Així ho expressava el psicòleg del SAH: *"jo participo, jo sóc qui construeixo el contingut d'alguna manera"*. En relació a això Planella (2008) exposa que *"els aprenentatges vitals no poden ser explicats, sinó que han de ser a la força viscuts pels seus protagonistes"* (p. 20) per a què puguin responsabilitzar-se de la seva situació i dur a terme la transformació de la qual estem parlant.

En el SAH es divideixen les sessions en dues parts. En la primera part de la sessió fan una ronda per a què cada home pugui explicar com li ha anat la setmana, com s'han sentit, si volen explicar algun fet rellevant que tingui relació amb els continguts que es tracten al programa... i en la segona part de la sessió realitzen una dinàmica. Fugen tant d'una metodologia instructiva que fins i tot introdueixen la part més psicològica a partir d'allò que els homes expliquen a la primera part de la sessió i a partir dels objectius de la dinàmica. Intenten que siguin ells mateixos els que reflexionin sobre allò que es pretén treballar a partir de cada dinàmica, i d'aquesta manera es desenvolupa la part més teòrica (que al mateix temps es desenvolupa de manera pràctica) de la sessió. Tot i així *"llavors afegeixes si veus que hi ha alguna cosa més en què seria bo que pensessin"*.

La psicòloga de Genus em va dir que el que ella feia era *"analitzar la relació de parella, què passa en aquesta parella que un arriba a aquests límits o no límits, si és aquesta o és altres..."* i resalta molt la importància de tenir en compte el cas específic de cada home a l'hora de treballar amb ells, *"la pregunta és què em diu aquest cas en relació al que ha passat? És a dir, què em diu aquesta persona en relació a allò que ha succeït?"*, de treballar cas per cas. Per aquest motiu, aquesta professional critica en certa mesura

que es facin programes tan detallats i tan marcats (Programa Marc de Mesures Penals Alternatives) que, en un principi, no tinguin en compte la gran quantitat de realitats diferents que hi viuen aquests homes, *“a mi el que m’ha anat molt bé és poder pensar el cas per cas, per això quan es fan programes para todos... bueno, diràs a veure aquest que capta, a veure aquest que fa... no?”* Recuperant la primera part d’aquest apartat, es pot veure que tant dur a terme sessions individuals com grupals presenta els seus avantatges i inconvenients, i que potser l’opció més efectiva seria anar-les intercalant sempre. D’aquesta manera, en relació a això es pot concloure que aquests programes no compleixen amb dos aspectes transversals (personalització i grupal) de l’acompanyament que es duu a terme en les intervencions socioeducatives ja que centren majoritàriament la seva intervenció en un tipus de sessió o en l’altre.

En el cas del programa de MPA que desenvolupa l’Institut Genus es pot aplicar tot lo anteriorment exposat en relació a la necessitat de la participació i implicació dels homes atesos i en relació a desenvolupar les sessions de manera vivencial i experiencial, especialment en la segona part de la sessió. Però, tot i així, depenent del contingut que es treballi, la primera part de les sessions acostuma a ser bastant teòrica i, en alguns casos fins i tot instructiva, de la mateixa manera que succeeix en el cas del programa ARHOM.

En relació a les tècniques metodològiques que utilitzen aquests programes (en alguns programes a la segona part de la sessió i en uns altres al llarg de tota la sessió) es pot concloure que són tècniques pròpies també de les intervencions socioeducatives ja que promouen la participació i implicació activa dels homes. Estem parlant de tècniques com el rol-playing, debats, reflexions, exercicis en petits grups, materials gràfics i visuals, narració dels homes, dinàmiques grupals, anàlisi de cas, tècniques creatives, treballs corporals...

7.4 Relació professionals- homes

Fent referència a la relació que els professionals dels programes estableixen amb els usuaris d’aquests, cal esmentar que tots coincideixen en què és indispensable i necessari la creació d’un vincle basat en la confiança i el respecte per aconseguir un positiu desenvolupament de la intervenció. Aquest vincle es comença a crear en la fase d’acollida a on es desenvolupen les sessions de manera individual. Tot i així, tal i com exposen Alonso i Funes (2009) és important que aquest vincle no desemboqui en una relació de dependència ja que arribarà un moment en el qual aquests homes acabaran el programa.

Segons la psicòloga de Genus cal dur a terme la intervenció *“sense jutjar l’altre, sense tenir un prejudici... d’entrada és el poder escoltar aquella persona no? més enllà de l’informe, de la sentència y del delito que ha cometido, **més enllà del hombre matratador no? la persona no? clar**”*. Això és pot relacionar amb un aspecte transversal de l’acompanyament socioeducatiu que fa referència a treballar i a acompanyar a partir d’una visió integral de la persona, tenint en compte no només les seves dificultats o necessitats sinó també les seves habilitats i capacitats (Alonso i Funes, any, p. 42). El psicòleg del SAH em va explicar que en l’àmbit de la violència de gènere existeix *“com aquesta polaritat no? **sí de bueno i malo, víctima i agresor,***

si ell és l'agressor ella és la víctima, sempre, no home... són persones saps?" i que aquesta polaritat és la que genera una gran quantitat de prejudicis que, en el terreny professional, s'han d'aturar per poder treballar amb aquests homes tenint en compte aquesta visió integral, i aquest és un aspecte que tenen en compte tots els professionals d'aquests programes.

El psicòleg de CONEXUS va dir a la conferència que és molt important no caure en una relació de violència entre el professional i els usuaris en el sentit de posicionar-se per damunt d'ells i d'establir una relació no igualitària, perquè llavors s'estaria tractant a aquests homes de la mateixa manera que ells tracten a les seves parelles. Si la relació establerta fos d'aquest tipus estaríem parlant d'una relació que Esteve (2009) anomena relació subjecte- objecte, una relació en la qual un dels subjectes tracta a l'altre, com bé diu el nom, com a un objecte. En aquest tipus de relació una de les parts imposa el seu punt de vista a l'altre, no la té en compte com a persona ja que suprimeix la seva capacitat de decidir i pensar per ella mateixa, i justament per aquest motiu no pot ser considerada una relació educativa.

Jaspers, tal i com ho recull Esteve (2009), defineix la relació educativa com una relació intermitja, paradoxal i contradictòria, ja que educar és tractar a un subjecte com a objecte de la intervenció. Tot i així, ha de ser tractat com a una persona i, per tant, no se'l pot considerar com a un objecte al qual manipular ni imposar res. Donat això, parlem d'una relació educativa subjecte- objecte, entenent aquest objecte com a subjecte de l'educació, com a una persona que és protagonista de la seva vida i del seu procés, com a una persona capaç de decidir per ella mateixa. El tipus de relació que es dona en les intervencions socioeducatives és aquest últim i, després de realitzar les entrevistes als diversos professionals d'aquests programes, podem concloure que la relació que s'estableix entre aquests i els usuaris és també d'aquest tipus. Això es pot relacionar amb un altre aspecte transversal propi de l'acompanyament socioeducatiu que fa referència a tenir en compte que es tracta d'una relació humana basada en el respecte i la igualtat, i a la necessitat d'una implicació per part del professional en el procés que duu a terme l'usuari (Alonso i Funes, 2009, p. 42).

Per a poder treballar de manera eficient amb aquests homes la psicòloga de Genus em va dir que *"una de les coses que ajuda és analitzar-se un mateix"*, de la mateixa manera que el psicòleg de CONEXUS creu necessari que es realitzi una revisió i supervisió constant i un gran treball intern per part dels professionals. Aquest aspecte es pot relacionar amb dos elements transversals propis de l'acompanyament socioeducatiu, com són la necessitat d'una formació contínua per part dels professionals i la necessitat de treballar dins d'un equip amb el qual avaluar el treball realitzat i reconèixer allò que s'hauria de millorar (Alonso i Funes, 2009, pp. 41- 42).

Planella (2008) exposa que *"l'educador social treballa amb la seva persona, treballa amb els seus valors, amb les seves creences i especialment amb la seva manera d'entendre la persona amb necessitats socials"*

(p. 31), i és justament la manera en la qual els professionals es relacionen amb aquests homes allò que permet la creació d'aquest vincle tan necessari.

El psicòleg de CONEXUS va ressaltar a la conferència la necessitat de trobar l'equilibri entre acceptar a aquests homes com a les persones que són més enllà d'haver exercit violència contra les seves parelles i posicionar-se en contra de la violència i de les creences que la sustenten. És a dir, acceptar a la persona i entendre la seva experiència personal no significa justificar-la, no significa justificar la seva conducta violenta. Es tracta de trobar un equilibri.

També es tracta, tal i com ho va exposar la psicòloga de Genus, de creure en l'altre, de creure en què pot dur a terme una transformació i de, tal i com diu Planella (2008) "reconèixer l'altre com a protagonista de la seva vida, de la seva història" (p. 19).

7.5 Reeducació

En el següent apartat s'analitzarà si aquests programes duen a terme una reeducació d'aquests homes segons els professionals que desenvolupen les intervencions.

Segons la psicòloga del programa ARHOM i el psicòleg del SAH, sí que es duu a terme una reeducació d'aquests homes tot i que es faci des d'una vessant més psicològica. En el cas del Programa d'Atenció a Homes, el psicòleg em va dir que per determinar si es realitza una reeducació s'ha de tenir en compte què s'entén exactament pel concepte d'educació. Si es té en compte l'educació com a una simple transmissió de continguts de manera instructiva no, però si s'entén l'educació com a un procés que duu a terme una persona tant a un nivell personal com social, tenint en compte el paper que ocupa a la societat, llavors sí es pot considerar que duen a terme una reeducació d'aquests homes.

Contràriament a aquests dos programes, segons la psicòloga que desenvolupa el programa de l'Institut Genus, no es duu a terme una reeducació. *"Jo una de les coses que no crec massa és en la educació en aquests casos... **en la reeducació no creus?** En aquest cas no, en temes de violència no, no és una qüestió d'educació, per mi no és una qüestió d'educació".* Em va dir que, a més, això també depenia de la manera en la qual s'ho prenguessin els homes. *"Hi havia senyors que et deien "yo he aprendido muchas cosas" no? és a dir... com més formatiu, i hi ha altres que et diuen "a mi aquesta teràpia m'ha anat molt bé" no? creus que cadascú... **cadascú s'ho pren d'una manera diferent, exacte"**.*

Com es pot veure, tal i com em va dir el psicòleg del programa de CONEXUS, és molt important tenir en compte què s'entén per educació a l'hora de determinar si es duu a terme aquesta reeducació de la que estem parlant. L'educació es desenvolupa en diferents contextos i de moltes maneres, però el concepte

d'educació que es té en compte en les intervencions socioeducatives no fa referència a l'educació formal i instructiva que s'acostuma a desenvolupar a les escoles a on un professor li ensenya als alumnes aquells continguts que han de saber. Quan li vaig realitzar l'entrevista a la psicòloga de Genus vaig percebre que ella es referia a aquest tipus d'educació, si és que a la simple instrucció se li pot anomenar educació.

Contràriament a aquesta manera d'entendre aquest concepte tan complex, l'educació és el conjunt d'influències externes que propicien el desenvolupament de les potencialitats internes de les persones (Luengo, 2004, p. 33) considerant el concepte, per tant, com un procés interactiu i permanent que permet a les persones desenvolupar-se tant socialment com individualment. Tenint en compte això, la reeducació de la que estem parlant és un procés educatiu, ja que és permanent i continu, a partir del qual les persones integrem en les nostres vides els aprenentatges que realitzem.

D'aquesta manera, si tenim en compte que des d'aquests programes es treballa amb els homes per a què siguin capaços de relacionar-se d'una manera no violenta i per promoure el seu alliberament d'uns rols socialment establerts que influencien la seva manera d'actuar (dimensió social) i que, conseqüentment, els hi provoquen conseqüències molt negatives en les seves vides (dimensió individual), es pot concloure que sí duen a terme un procés reeducatiu d'aquests homes independentment de l'opinió dels diversos professionals, una opinió que pot estar determinada per l'enfocament des del qual treballen.

7.6 Perspectiva educativa en aquestes intervencions

Com s'ha pogut veure al llarg de l'anàlisi, hi ha molts elements que aquestes intervencions de caire psicològic comparteixen amb les intervencions socioeducatives que es duen a terme des de l'educació social. No obstant, això no significa que la figura de l'educador social pogués desenvolupar aquests tipus d'intervencions sols ja que hi ha present tot una vessant cognitiva pròpia de la psicologia i que no es treballa des de l'educació social. Com em va dir la sotsdirectora de la Fundació AGI *"...l'educador social pugui educar o pugui ajudar a la persona a canviar hàbits a canviar formes però no entra dintre la part per saber si té una depressió, per saber l'estrès posttraumàtic que té perquè quan era petit pues va ser abusat..."*, així com totes les tècniques i estratègies destinades al control de les emocions. Tot i així, tenint en compte allò exposat al marc conceptual en relació a les intervencions socioeducatives que es realitzen des de l'educació social i tenint en compte les informacions recollides de les entrevistes al respecte, es pot concloure que hi ha elements específics de la perspectiva educativa que podrien millorar aquestes intervencions i que des de la vessant psicològica no s'aborden o almenys no amb la suficient profunditat. Aquests elements específics estan relacionats amb la vessant relacional i social d'aquests homes, amb la seva xarxa social i familiar, i amb la necessitat de dur a terme un acompanyament del seu procés de transformació que permeti la consolidació i el manteniment d'aquesta al llarg del temps. La necessitat de

tenir en compte aquests aspectes en les intervencions que es duen a terme es desenvoluparà en l'apartat de conclusions respecte la perspectiva educativa.

La figura de l'educador social no està present en aquests programes per una qüestió històrica i institucional, ja que des de les administracions públiques es considera més adequat que aquestes intervencions les desenvolupin psicòlegs degut a una necessitat de reducció de costos. En relació a la necessitat d'incorporar la figura de l'educador social les opinions dels diversos professionals varien.

Segons el psicòleg del Programa d'Atenció a Homes estaria molt bé introduir la figura de l'educador social. Aquest va explicar a la conferència que en un primer moment estava previst que l'equip fos un educador social i un psicòleg però que, finalment, no es va poder per una qüestió institucional.

La psicòloga de l'Institut Genus em va expressar els seus dubtes en relació a què un educador social dinamitzés sol un grup com aquests, però creu que possiblement estaria bé que hi hagués una combinació entre un educador social i un psicòleg.

La professional del programa ARHOM no creu que l'educador social pogués dur a terme les intervencions individuals, *"el psicòleg treballa la conducta, l'emoció... vull dir, saps? la part cognitivament, el pensament... això l'educador social en un principi no ho fa..."*, però creu que estaria bé provar-ho en les sessions que es produeixen a vegades grupalment sempre i quant l'educador social s'hagués especialitzat en aquest àmbit.

En canvi, el psicòleg del SAH pensa que sí estaria bé introduir la figura de l'educador social en aquest tipus de programes ja que considera que hi ha una gran vessant educativa que és necessari treballar amb aquests homes. Amb això el professional fa referència especialment al fet que a vegades aquests homes no disposen dels recursos necessaris per adaptar-se a la societat. *"Ara estic pensant en un senyor que realment mai ha estat adaptat no? mai ha estat adaptat socialment (...) té un problema afegit que és que vull treballar però no sé llegir ni escriure (...) tant parlar de l'autoestima, que això potser és més psicològic, però té un component d'aquests recursos per desenvolupar-se en la societat"*. D'aquesta manera, el psicòleg no situa tant a l'educador social en la intervenció directa mentre es desenvolupa el programa sinó més bé al desenvolupament d'una tasca de reinserció amb aquests en el cas que presentin carències per a poder adaptar-se a la societat. Contràriament a això, la psicòloga de l'Institut Genus no creu que aquests homes estiguin exclosos.

Entenc que la situació d'exclusió que puguin patir aquests homes no ha d'estar necessàriament (almenys no en tots els casos) relacionada amb la violència que exerceixen, sinó que també es pot deure a altres factors personals i socials, com és en el cas d'aquest exemple la manca dels recursos necessaris per poder trobar una feina. Però també és veritat que, segons l'exposició pública que es pugui arribar a fer del cas de

violència, això pot arribar a provocar l'exclusió d'aquests homes. Segons el psicòleg del Programa d'Atenció a Homes, la teoria del monstre que retransmeten els mitjans de comunicació, que fa referència a aquesta polaritat de la qual hem parlat abans i que divideix el món en bons i dolents, dificulta en molts casos la reinserció dels homes que, per la violència que han exercit, es troben exclosos.

No obstant això, la incorporació de la perspectiva educativa a través de la figura de l'educador social en aquestes intervencions no pot reduir-se únicament al fet de desenvolupar una tasca de reinserció ja que l'educació social va molt més enllà, tal i com es determinarà en l'apartat de les conclusions en el qual s'exposaran aquells elements que la perspectiva educativa hi podria sumar en aquest tipus d'intervencions.

A més, la meua experiència al servei d'acolliment residencial per a dones víctimes de violència de gènere i els seus fills i filles m'ha permès veure que la perspectiva educativa hi és molt present en la intervenció que es duu a terme amb aquestes dones (molt més present que la perspectiva psicològica ja que hi ha molts més educadors socials que psicòlegs). Aquest fet és degut a la necessitat d'aquestes dones de recuperar l'autonomia que degut a la situació de violència patida s'ha vist afectada i a la necessitat d'empoderar-les per a què puguin disposar dels recursos i les eines necessàries per poder sortir endavant. Des d'aquesta perspectiva també es treballa amb aquestes dones tota una vessant relacional que aborda tant la relació amb els seus fills i filles com el tipus de relació que estableixen amb les persones que les envolten. Tenint en compte això, es pot considerar que, tal i com es veurà més endavant, la perspectiva educativa també s'hauria d'incloure en les intervencions que es realitzen amb els homes que exerceixen aquesta violència per, d'aquesta manera, abordar tota la dimensió social de la persona (les seves relacions amb els altres, el seu projecte de vida...).

7.7 Relació amb una malaltia mental

Tots els professionals d'aquests programes coincideixen en què no hi ha una relació directa entre un trastorn mental i el fet d'exercir violència de gènere, és més, molts d'aquests consideren el fet de tenir un trastorn mental un criteri d'exclusió del programa ja que podria dificultar el positiu desenvolupament del grup. Com em va dir la professional del programa ARHOM, *"la filosofia de l'entitat: cap home que maltracta està malalt (...) pot tenir un trastorn mental de psicopatia però després és un malalt mental eh... i tant pot pegar al carrer com pot pegar a la dona, però si només pega a la dona... ostia un trastorn mental... no"*.

Aquesta afirmació que nega l'existència d'una relació directa entre exercir violència de gènere i tenir un trastorn mental, que a més comparteixen tots els professionals entrevistats, descarta l'enfocament psicopatològic/desordre de la personalitat exposat anteriorment al marc conceptual.

7.8 Reproducció de la violència

Tots els professionals entrevistats coincideixen en què no hi ha una relació directa entre haver patit violència en la infància i acabar exercint-la en l'adulthood. Tot i així, és un aspecte que cal tenir en compte ja que, tot i que no sigui determinant, és un dels factors de risc que, associat a d'altres, pot facilitar una certa predisposició a exercir violència.

Tal com va dir el psicòleg del SAH a l'entrevista *"no, no hi ha una relació directa, en la població general diguéssim s'estima que és al voltant d'un 50% dels agressors, en la nostra mostra, en la mostra del servei hi ha un 70% que han rebut algun tipus de maltractament"*. Tenint en compte això, la psicòloga de l'Institut Genus li dóna molta importància, tal i com s'ha esmentat anteriorment, a analitzar cada cas per separat ja que *"no hi ha relació directa amb això, no hi ha relació directa amb una malaltia mental, no hi ha relació... aleshores (...) la pregunta és què em diu aquest cas en relació al que ha passat? És a dir, què em diu aquesta persona en relació a allò que ha succeït?"*

7.9 Perfil d'home agressor

En relació al perfil d'home agressor, tots els professionals coincideixen en què no hi ha un perfil ja que cada persona és diferent i la seva història de vida també. D'aquesta manera, podem parlar del perfil d'home que acudeix a aquests tipus de serveis però no del perfil d'home agressor ja que, a més, hi ha molts homes que exerceixen violència de gènere i que no arriben a aquests serveis. Tot i això, sí podem comentar algunes característiques comunes que presenten els homes usuaris d'aquests programes i que s'observen i analitzen des de les diverses entitats.

En relació al perfil d'usuaris que acostumen a acudir a aquests tipus de programes, la majoria són de nacionalitat espanyola (tot i que també hi ha d'altres nacionalitats). Aquest és un dels grups culturals a on la violència està menys justificada i més rebutjada socialment, fet que ens permet concloure que aquest és un dels motius pels quals la demanda d'ajuda es dóna més habitualment tot i que això no permeti establir un perfil. La majoria dels homes que acudeixen a aquests programes tenen d'entre trenta i cinquanta anys i la majoria tenen fills amb les seves parelles o ex parelles.

7.10 Efectivitat dels programes

En relació a l'efectivitat d'aquests programes, tots els professionals que em van concedir entrevistes li donen molta validesa a la tasca que realitzen. El psicòleg del SAH em va explicar que segons un estudi que es va realitzar respecte l'efectivitat de tots aquests programes en general *"s'estima que hi ha una efectivitat del 80% (...) aquesta efectivitat què vol dir? Vol dir que no ha tornat a exercir cap tipus de violència masculista? No, aquesta efectivitat eh... és violència física eradicada, i en els casos que hi ha una intensitat i una freqüència de violència, sense violència física i molta menor freqüència de la psicològica"*

D'altra banda, el psicòleg del Programa d'Atenció a Homes va dir a la conferència que *"els programes funcionen més del que es pensa i menys del que ens agradaria, funcionen una mica"*. Va explicar a la conferència que són pragmàtics, que no esperen que aquests homes es converteixin en feministes un cop finalitzat el programa sinó que deixin d'exercir violència. De fet, l'objectiu més general de tots aquests programes és protegir a les dones mitjançant l'atenció i la intervenció amb aquests homes. Aquest psicòleg va explicar que segons diverses investigacions sobre l'efectivitat d'aquests programes realitzades per Echeburúa, Sarasua, Zubizarreta y Del Corral (2009), dels homes que acaben, que són la meitat dels que comencen, dos de cada tres homes produeixen canvis en la seva manera d'actuar i relacionar-se amb les seves parelles. Tot i així, la majoria d'estudis realitzats sobre l'efectivitat d'aquests programes fan més referència als que es desenvolupen a presó o com a mesures penals alternatives que als programes voluntaris.

7.11 Seguiment dels casos un cop finalitzat el programa

Allò que està clar, i amb el que coincideixen tots aquests professionals, és que aquests programes serveixen per intentar promoure una transformació d'aquests homes, una transformació que redueixi, minimitzi o, en el millor dels casos, acabi amb la violència que aquests homes exerceixen contra les seves parelles, però que s'ha de tenir en compte que aquesta transformació requereix d'un procés que l'home comença amb aquest programa però que no acaba amb la finalització d'aquest degut a la limitació de sessions que hi ha. Per aquest motiu seria molt adequat realitzar un seguiment, un cop finalitzat el programa, que no tots aquests programes desenvolupen per motius econòmics. El SAH realitza quatre seguiments, al mes d'acabar el programa, als sis mesos, als dotze i als 24 mesos. Aquest psicòleg creu que es necessari fer-ho d'una banda, per poder avaluar el programa que desenvolupen i, d'altra banda, per continuar acompanyant a aquests homes en el seu procés ja que els hi poden sorgir pors, inseguretats i la necessitat de rebre un suport emocional *"que en un principi han de sortir sabent gestionar aquestes pors i tenir una major seguretat en el control... en el seu autocontrol, però no hi ha una manera d'assegurar-ho tampoc? No"*, no hi ha una manera d'assegurar-ho tot i fer aquest seguiment ja que, al cap i a la fi, com va dir la psicòloga de Genus *"tu li pots posar molts recursos que està molt bé molts recursos perquè si no en té cap (...) posar tots els recursos al seu abast, però que l'altre els utilitzi o no els utilitzi és cosa d'ell"*.

El Programa d'Atenció a Homes realitza un seguiment als sis mesos, a l'any i, si els recursos econòmics ho permeten, després de l'any, tot i que aquest psicòleg considera que l'ideal seria fer un seguiment fins als dos anys. El programa ARHOM no realitza cap seguiment per motius econòmics, tot i així, la professional que em va concedir l'entrevista creu que seria molt positiu de cara a saber com està l'home i si introdueix a la seva vida quotidiana tot allò que va treballar al programa.

Des dels programes que es duen a terme en l'àmbit de les mesures penals alternatives no es realitza cap tipus de seguiment, i respecte la necessitat de fer-ho la psicòloga de l'Institut Genus em va dir que *“a vegades penso que no perquè és un programa molt estigmatitzat en relació a aquesta etiqueta i en relació a aquest delictes no? aleshores potser des d'aquí no hauria de ser el lloc”*, però no descarta l'efectivitat que podria tenir realitzar aquest seguiment des d'un programa voluntari, com per exemple el SAH.

Tots aquests programes realitzen una avaluació del procés que duen a terme els homes durant el programa, però si tenim en compte que aquest procés de transformació requereix d'un temps molt més llarg, aquest seguiment seria indispensable si allò que es pretén aconseguir és protegir a les dones d'aquesta violència, tot i no poder assegurar-se'n, seria un pas important intentar-ho mitjançant aquest seguiment. No obstant això, que realitzin aquest seguiment no significa que incorporin la perspectiva educativa en les seves intervencions ja que reunir-se dies concrets assenyalats quan ja han finalitzat el programa no és el mateix que dur a terme l'acompanyament necessari per consolidar i mantenir els efectes de la intervenció al llarg del temps.

8. CONCLUSIONS RESPECTE LA INCORPORACIÓ DE LA PERSPECTIVA EDUCATIVA

A continuació s'exposaran una sèrie de conclusions en relació a aquells elements que es podrien treballar específicament des de la perspectiva educativa en aquest tipus d'intervencions:

- **Consolidació de la intervenció a llarg termini**

En aquests programes els professionals estan amb aquests homes les hores que duren les sessions, els poden acompanyar durant aquests períodes de temps, però no en el transcurs de la seva vida quotidiana, no en aquells moments en els quals aquests homes es desenvolupen, es relacionen i es comuniquen lliurement amb els altres i, concretament, amb les seves parelles, no en aquells moments on tenen l'oportunitat d'aplicar de manera pràctica tot allò que han treballat al programa. Per mitjà d'aquestes intervencions, els psicòlegs treballen amb aquests homes continguts que els permetin relacionar-se d'una manera no violenta i, tal i com va dir el psicòleg del SAH *“... els convidem per a què ho introdueixin a les seves vides”*, i és justament en aquest aspecte on la perspectiva educativa i la figura de l'educador social s'haurien d'introduir en aquestes intervencions, amb la finalitat de complementar el treball que es realitza des de la vessant psicològica i, d'aquesta manera, no només augmentar les possibilitats d'assolir els objectius d'aquestes sinó també el seu manteniment al llarg del temps.

D'aquesta manera, la perspectiva educativa podria aportar a aquestes intervencions, a través de la figura de l'educador social, un acompanyament socioeducatiu d'aquests homes al llarg de tot el procés que han de realitzar per dur a terme aquesta transformació, un procés que, tal i com han afirmat aquests professionals, requereix de molt més temps del que duren aquests programes.

Recuperant allò exposat al marc conceptual respecte la tasca educativa que es desenvolupa des de l'educació social, es pot considerar que treballar amb aquests homes des d'una perspectiva educativa és essencial per promoure la seva sociabilitat, la seva circulació social i la creació d'una xarxa social estable amb la qual es puguin relacionar de la manera que han treballat durant el programa, és a dir, d'una manera no violenta. D'aquesta manera, l'acompanyament socioeducatiu per part de l'educador social oferiria a aquests homes el suport, els recursos i la motivació necessàries per a què aquesta transformació, iniciada en el moment en el qual han assumit la responsabilitat dels seus actes i han començat a desenvolupar a través de la seva participació activa als programes, perdurés i fos sostenible en el temps.

D'altra banda, aquest manteniment i sostenibilitat en el temps no fa referència únicament al canvi de conducta desenvolupada per aquests homes sinó també a la transformació de la seva identitat. Com s'ha pogut veure al llarg de l'anàlisi, mitjançant aquestes intervencions s'aborden les creences que aquests homes tenen interioritzades en relació als estereotips de gènere que provoquen desigualtats per raó de sexe i la discriminació de les dones. D'aquesta manera, per a què aquests homes canviïn la seva conducta és necessari abordar la manera en la qual es conceben a ells mateixos i la manera que tenen de concebre a les dones produint, per tant, una transformació de la seva identitat. Aquest aspecte és propi de la vessant psicològica tot i que l'educativa també hi juga un gran paper en relació a la perdurabilitat d'aquesta identitat transformada ja que, com bé s'ha exposat anteriorment, l'educació aborda tant la dimensió individual com social de la persona.

- **Tasca proactiva de prevenció**

Tal i com s'ha exposat al marc conceptual, els homes que exerceixen violència de gènere contra la seva parella no han de tenir necessàriament una imatge pública negativa, és a dir, la seva xarxa social no té perquè veure's afectada per la violència que exerceixen i, per tant, no han d'estar necessàriament exclosos per aquest motiu. Això pot deure's a què, o bé la seva xarxa social no coneix la manera amb la qual es relaciona amb la seva parella, o bé a què la conducta i les característiques d'aquesta xarxa social afavoreix i recolza la seva conducta violenta.

Tant en un cas com en un altre la perspectiva educativa hi és present ja que, com s'ha exposat anteriorment, des de l'educació social es treballa la sociabilitat de les persones. En el cas que la seva xarxa social no conegui la violència que exerceix contra la seva parella, la funció de l'educador social estaria

relacionada amb oferir una imatge real d'aquest home a les persones amb les quals es relaciona. És a dir, l'educador social treballaria amb aquest home per a què, assumint la responsabilitat dels seus actes, fos capaç de mostrar-se tal com és i de reconèixer la violència que exerceix contra la seva parella davant aquelles persones que formen part de la seva vida. Aquesta tasca no tindria la finalitat de provocar un rebuig de l'home per part de la seva xarxa social ni la seva exclusió sinó més bé tot el contrari ja que, d'aquesta manera, aquesta xarxa social podria acompanyar-lo i donar-li el suport necessari per a què la seva transformació perdurés i fos sostenible en el temps. Per tant, mitjançant aquesta funció pròpia de l'educador social, es podria desenvolupar una tasca proactiva per realitzar una prevenció secundària que impedis que aquest home tornés a exercir violència contra la seva parella o futures parelles.

En el cas que la xarxa social d'aquest home afavoreixi i recolzi aquesta conducta violenta, la incorporació de la perspectiva educativa desenvolupada per l'educador social estaria més encaminada a oferir els recursos i les estratègies necessàries per a què aquest pogués construir una nova xarxa social més positiva que l'ajudés a mantenir al llarg del temps la seva transformació i realitzar, d'aquesta manera, una tasca de prevenció.

D'aquesta manera, no es tracta de difondre en el seu entorn la violència que aquest home exerceix sinó utilitzar les seva xarxa social per treballar amb ell el reconeixement de la responsabilitat de la seva conducta i que aquestes persones puguin donar-li el suport necessari per no reincidir. També seria molt positiu implicar a aquests homes en programes de prevenció un cop finalitzat el de rehabilitació i/o reeducació, tasca que no totes les intervencions d'aquest tipus duen a terme, per d'aquesta manera reparar el dany causat a la comunitat i consolidar els objectius treballats als programes. Tenint en compte això, l'únic dels programes analitzats que duu a terme ocasionalment una tasca de prevenció d'aquest tipus és el programa ARHOM.

- **Reproducció de la violència: Parentalitat responsable**

Tal i com exposen tots els professionals entrevistats, no hi ha una relació directa entre haver patit violència a la infància amb exercir violència de gènere en l'àmbit de la parella en l'adulesa. Tot i així, tenint en compte que els infants aprenen majoritàriament per mitjà de l'observació i la gran responsabilitat educativa que tenen els pares en relació al seu positiu desenvolupament, és essencial treballar amb aquests homes el tema de la parentalitat responsable i/o positiva per tal d'evitar una possible reproducció de la violència que han exercit i que els seus fills han pogut presenciar.

La parentalitat positiva, tal i com ho exposen María José Rodrigo López, María Luisa Máiquez Chaves i Juan Carlos Martín Quintana (2010), fa referència "al comportamiento de los padres fundamentado en el interés superior del niño, que cuida, desarrolla sus capacidades, no es violento y ofrece reconocimiento y orientación que incluyen el establecimiento de límites que permitan el pleno desarrollo del niño" (p. 11).

Aquesta seria una tasca que s'abordaria des de la perspectiva educativa i que seria pròpia de la figura de l'educador social. En aquest sentit, l'educador social treballaria amb aquests homes tots aquells recursos i estratègies necessàries per satisfer les necessitats dels seus fills i filles que s'han pogut veure afectades per la situació de violència present a casa seva. Tot i que aquest treball no estigui centrat en la violència intrafamiliar sinó en la violència de gènere contra la parella, els fills també presencien i pateixen la violència exercida contra la seva mare, i aquest fet els pot ocasionar grans dificultats per desenvolupar-se positivament tant a un nivell social com personal. La UNICEF exposa que, tal i com ho recull Asensi (2015), tot i que els infants no rebin violència física per part del seu pare, el fet de presenciar o escoltar situacions de violència produeix efectes psicològics negatius en aquests. Segons la fase de creixement i desenvolupament maduratiu en el qual es trobin aquests infants poden arribar a conformar la seva personalitat en funció de la violència viscuda i prendre-la com a model. A més, degut a aquesta situació poden arribar a desenvolupar trastorns per estrés traumàtics, depressions o possibles trastorns de personalitat (Asensi, 2015).

D'aquesta manera, treballar la parentalitat responsable i/o positiva no és únicament essencial per prevenir una possible reproducció de la violència sinó també per garantir el benestar i el dret d'aquests nens i nenes a viure una infància feliç. Per tant, treballar amb els homes que acudeixen a aquests programes aquest aspecte tindria la finalitat de conscienciar-los de les conseqüències que pot provocar la seva manera de comportar-se en els seus fills i filles, així com el desenvolupament dels recursos necessaris per atendre i relacionar-se amb aquests d'una manera positiva. A més, treballar aquest contingut pot esdevenir una eina clau per responsabilitzar-se i prendre consciència dels efectes de la violència exercida no només en la seva parella sinó també en tot el seu entorn.

Tenint en compte això, cal esmentar que l'únic dels programes analitzats que tracta específicament la parentalitat com a un contingut en la seva intervenció és el SAH.

9. CONCLUSIONS FINALS I PROPOSTES DE MILLORA

Com s'ha pogut veure al llarg d'aquest treball, i tal i com ho exposen els professionals entrevistats, la violència és una conducta que s'aprèn i que, per tant, pot ser transformada. Entenent l'educació com a un procés continu i permanent a partir del qual les persones ens anem desenvolupant tant a un nivell individual com social, és essencial tenir en compte el paper que l'educació exerceix en la transformació d'aquesta conducta.

Un cop realitzat l'anàlisi exposat anteriorment s'ha pogut veure que, tot i que les intervencions que es duen a terme amb homes que exerceixen violència de gènere es desenvolupin des d'una perspectiva psicològica, aquestes incorporin també, en alguns programes més que en uns altres, components educatius i aspectes que també es treballen i es tenen en compte en les intervencions socioeducatives que es realitzen des de l'educació social. Són intervencions que utilitzen metodologies majoritàriament participatives que consideren a aquests homes els protagonistes del seu procés, que parteixen des d'una visió integral d'aquests i que els situen en un context sociocultural que per la seva estructura patriarcal ha pogut influir en el desenvolupament d'aquesta conducta tot i que no sigui determinant. Aquests són aspectes que, en major o menor grau, tots els programes investigats tenen en comú.

Allò que es pot concloure gràcies al treball realitzat és que aquests homes presenten diverses dificultats (control i gestió de les seves emocions, creences basades en estereotips de gènere...) tant socials com personals que cal treballar des d'una complexitat de mirades que permeti una transformació real i que sigui sostenible en el temps, no únicament de la seva conducta sinó també de la seva identitat.

La incorporació de la perspectiva educativa en aquestes intervencions a través de la figura de l'educador social permetria un acompanyament d'aquests en el seu procés de sociabilitat i circulació social i el suport necessari per poder generar d'una manera no violenta relacions que puguin perdurar en el temps i que estiguin basades en la igualtat i el respecte. Tot i que la violència que exerceixin aquests homes sigui contra les dones, la seva xarxa social i familiar també es pot veure afectada degut a la seva manera de relacionar-se amb aquestes o a les conseqüències que aquest fet els hi pot provocar.

Degut al factor social i educatiu que hi té a la seva arrel la violència de gènere i a les dificultats relacionals que hi presenten aquests homes, aquesta problemàtica s'ha d'abordar de manera integral a través de la combinació de la perspectiva psicològica i la perspectiva educativa, a través de la combinació del psicòleg i l'educador social.

Per tant, es pot concloure que no es tracta d'escollir entre la vessant psicològica i l'educativa, no es tracta de determinar quina d'aquestes dues perspectives és més necessària i adequada per treballar amb aquests homes, es tracta de considerar la perspectiva educativa com a un element que pot complementar aquestes intervencions aportant aquells elements que fan referència a la vessant relacional, a la manera en la qual aquests homes es relacionen amb els altres, a la necessitat de sociabilitzar-se i de construir relacions d'una manera no violenta.

D'aquesta manera, les propostes que podrien millorar les intervencions que es duen a terme amb aquests homes estan directament relacionades amb les conclusions a les quals s'han arribat en aquest treball. Com ha quedat establert, la incorporació de la perspectiva educativa, tant en aquests programes concretament com en les intervencions amb homes agressors en general, a través de la figura professional de l'educador social és necessària per abordar de manera integral la problemàtica de la violència de gènere, no únicament en la intervenció directa amb els homes sinó també amb totes aquelles persones que es veuen afectades per la violència que aquests exerceixen.

En relació a la metodologia, un inconvenient que presenten aquests programes està relacionat amb el número limitat de sessions que duen a terme i que pot dificultar l'assoliment dels objectius establerts, és a dir, en la seva eficàcia. D'aquesta manera, tal i com ho exposa Quinteros (2010), la durada d'aquests programes hauria de tenir en compte el ritme i l'evolució de cada home, tant si es treballa individualment com grupalment, en comptes d'estar estructurats en un número de sessions determinades que no han de ser necessàriament les que tots aquests homes necessiten per dur a terme una transformació de la seva conducta. Tot i que s'ha demostrat en els estudis existents que aquests programes són bastant eficaços, aquest seria un aspecte de les seves metodologies que s'hauria de millorar per augmentar encara més la seva efectivitat i eficàcia.

10. Difusió o Impacte

La difusió o impacte que aquest treball podria tenir en la societat està relacionat amb els objectius plantejats. El treball demostra la necessitat d'introduir la perspectiva educativa en aquestes intervencions amb la finalitat d'oferir un millor procés de canvi i/o transformació de les creences i conductes violentes que exerceixen aquests homes que, conseqüentment, permeti estalviar més víctimes i transformar el model androcèntric de la societat i el sistema patriarcal en el qual ens desenvolupem.

Aquest treball aporta elements de reflexió dels continguts exposats i de l'anàlisi realitzat aportant, d'aquesta manera, coneixement en profunditat respecte els diversos models d'intervenció i les

oportunitats i avantatges que hi podria aportar la incorporació de la perspectiva educativa en aquests tipus d'intervencions. És a dir, aporta un anàlisi educatiu que fins a l'actualitat no es recull en massa publicacions.

Consideraria molt positiu que d'aquesta recerca exploratòria pogués sorgir un nou treball que tingués l'objectiu de crear un altre programa d'aquest tipus però que incorporés la figura de l'educador social i la perspectiva educativa en la seva intervenció per, d'aquesta manera, poder concretar més específicament les diferents tasques i funcions que desenvoluparia cada disciplina, ja que aquest treball aporta molts elements que es podrien desenvolupar amb més profunditat. També seria molt positiu que d'aquest treball sorgís un altre que tingués l'objectiu de determinar l'eficàcia i efectivitat específicament dels programes voluntaris ja que hi ha pocs estudis al respecte.

Donat això, la incorporació de la perspectiva educativa en aquestes intervencions i la concreció de les tasques específiques que hauria de desenvolupar l'educador social, i que podria ser l'objecte d'estudi d'una altra investigació, suposarien la creació i determinació d'un nou àmbit d'actuació de la disciplina de l'educació social.

Referències bibliogràfiques

- Antequera, L. (30 novembre 2013). Violència machista vs. violència de gènere vs. violència domèstica. [Missatge en un blog]. Recuperat de <http://www.religionenlibertad.com/violencia-machista-vs-violencia-de-genero-vs-violencia-domestica-32501.htm>
- Asensi, L.F. (16 enero 2007). Violència de gènere: conseqüències en els fills. Revista Psicologia Científica.com. Recuperat de <http://www.psicologiamentica.com/violencia-familiar/>
- Asociación Aradia: Por la interseccionalidad del gènere. (2013). *Patriarcado*. Recuperat de http://www.asociacionaradia.org/wp_super_faq/patriarcado/
- Aznarez, M. (1 febrer 2004). ¿Violència de gènere o violència machista?. *El País*. Recuperat de http://elpais.com/diario/2004/02/01/opinion/1075590009_850215.html
- Benjamin, J. (1996). *Los lazos del Amor: Psicoanálisis, feminismo y el problema de la dominación*. (1a ed.). Buenos Aires: Paidós Iberica.
- Bisquerra, R. (20 febrer 2015). Concepto de educación emocional. [Missatge en un blog]. Recuperat de <http://www.rafaelbisquerra.com/es/educacion-emocional/concepto-educacion-emocional.html>
- Butlletí Oficial de l'Estat. (29 desembre 2004). Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere. *Notícies Jurídicas*. Recuperat de http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-2004.html
- Butlletí Oficial de l'Estat. (6 novembre 2007). Llei 12/2007, de l'11 d'octubre, de Serveis Socials. Recuperat de <http://www.boe.es/boe/dias/2007/11/06/pdfs/A45490-45519.pdf>
- Constitución Española. Estatuto de autonomia de Catalunya. (2003). *Título IV. De las competencias*. Recuperat de http://www.congreso.es/consti/estatutos/estatutos.jsp?com=67&tipo=2&ini=110&fin=173&ini_sub=1&fin_sub=1
- Departament d'acció social i ciutadania. Generalitat de Catalunya. (2008). Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masculista. Recuperat de http://dones.gencat.cat/web/.content/04_temes/docs/llei_violencia_resum.pdf

- Direcció General de Serveis Penitenciaris. Generalitat de Catalunya. (2011). *El model de rehabilitació a les presons catalanes*. Recuperat de http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/model_rehabilitacio_presons_catalanes.pdf
- Emakunde Instituto Vasco de la Mujer. (2008). *Los hombres, la igualdad y las nuevas masculinidades*. Recuperat de http://www.aulaviolenciadegeneroenlocal.es/consejos Escolares/archivos/P_013_los_hombres_la_igualdad.pdf
- Esteve, M.E. (2009). *La urdimbre de la relación educativa*. Recuperat de <http://pendientedemigracion.ucm.es/info/site/docu/28site/Jose%20Manuel%20Esteve%20Zarazaga.pdf>
- Expósito, F. (2010). *Jornada internacional sobre programas para intervención re-educativa con agresores en violencia de género*. Recuperat de http://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/violencia_sensibilizacion/es_def/adjuntos/jornada.07.ponencia.Francisca.Exposito.pdf
- García, N. (2012). *Monografía sobre violencia de género*. Recuperat de <http://www.mujeres-aequitas.org/docs/GarciaMedezN.pdf>
- Geldschlager, H. (2011). *Programas de intervención con hombres que ejercen violencia de género: Panorámica de la situación en España y Europa*. Recuperat de http://www.conexus.cat/admin/files/documents/15_CongresoMasculinidades_ProgramasHombres%20Violencia_HeinrichGeldschlager.pdf
- Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. (2014). *Programes de Mesures Penals Alternatives: Àrea de mesures Penals Alternatives*. Recuperat de http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/mesures_penals_alternativ/programes/programes_formatius/definicio_caracteristiques/

- González, A. (2013). Los conceptos de patriarcado y androcentrismo en el estudio sociológico y antropológico de las sociedades de mayoría musulmana. *Revista de sociología*, (98), 489-504. Recuperat de <http://papers.uab.cat/article/view/v98-n3-gonzalez>
- Jóvenes y prevención de la violencia. (2009). Recuperat de <http://www.chfhonduras.org/wp-content/uploads/2009/07/violencia-y-factores-de-riesgo.pdf>
- Luengo, J. (2004). La educación como objeto de conocimiento: El concepto de educación. Dins A. Pozo, M. Álvarez, J.L, Luengo, J i Otero, E (ed.), *Teorías e instituciones contemporáneas de educación*, (1-18). Madrid: Biblioteca Nueva.
- Márquez, C. (2008). Intervención educativa e inteligencia emocional (II). *Revista digital: Innovación y experiencias educativas*, (10), 1-10. Recuperat de http://www.csi-csif.es/andalucia/modules/mod_ense/revista/pdf/Numero_10/CRISTNA_MARQUEZ_2.pdf
- Mujeres en red. (Juny del 2008). ¿Qué significa androcentrismo? *Mujeres en red: El periódico feminista*. Recuperat de http://www.mujiresenred.net/IMG/article_PDF/article_a1600.pdf
- Organización Mundial de la Salud. (1998). *Violencia contra la mujer: un tema de salud prioritario*. Recuperat de http://www.who.int/gender/violence/violencia_infopack1.pdf
- Pérez Mendoza, G. E (16 setembre 2011). Intervención Educativa. [Missatge en un blog]. Recuperat de <http://uvprintervencioneducativa.blogspot.com.es/2011/09/la-intervencion-socioeducativa-por.html>
- Planella, J. (2003). Fonaments per a una pedagogía de l'acompanyament en la praxi de l'educació social. *Revista Catalana de Pedagogia: Societat Catalana de Pedagogia*, (2), 13-33. Recuperat de <http://www.raco.cat/index.php/RevistaPedagogia/article/view/212306/282497>
- Ponce, A. (2011). *Modelos de intervención con hombres que ejercen violencia de género en la pareja: Análisis de los presupuestos tácitos y re-consideraciones teóricas para la elaboración de un marco interpretativo y de intervención*. Recuperat de http://www.conexus.cat/admin/files/documents/16_Congresomasculinidades_ProgramasModelosHombresViolencia_AlvaroPonce.pdf

- Quinteros, A. (2010). Tratamiento Psicológico a Hombres que Ejercen Violencia de Género: Criterios Básicos para Elaborar un Protocolo de Intervención. *Clínica Contemporánea*, (1), 129-139.
Recuperat de
<http://www.copmadrid.org/webcopm/publicaciones/clinicacontemporanea/cc2010v1n2a6.pdf>
- Secretaria de Serveis Penitenciaris, rehabilitació i justícia juvenil. Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. (2010). *Programa marc de tractament en violència de gènere*.
- Soriano, M.J. (2007). *Violencia hacia las mujeres: Recuperación y creencias. ¿Es necesario un enfoque teórico- técnico o es precisa también una perspectiva de género? Necesidades actuales de investigación en violencia*. Recuperat de
http://www.majeso.es/articulos/la_integracion_de_recursos_para_a_una_recuperacion_mejor.pdf
- Alonso, I i Funes, J. (2009). El acompañamiento social en los recursos socioeducativos. *Revista de intervención socioeducativa*, (42), 28-46. Recuperat de
<http://www.izangai.org/files/acompanamiento-social.pdf>
- Associació Estatal de l'Educació Social i Associació Professional d'Educadors Socials de Castilla la Manxa. (28 febrer 2004). Definición de educación social. *Red Eduso*. Recuperat de
<http://www.eduso.net/red/definicion.htm#5>
- Boira, S. Marcuello, C. (2010). Presente y futuro de los programas para maltratadores en España: una encrucijada técnica e ideológica. Recuperat de <http://fes-sociologia.com/x-congreso-espanol-de-sociologia/congress/10/>
- Geldschlager, H. i Ginés, O. (2013). Abordaje terapéutico de hombres que ejercen violencia de género. *Terapéutica en APS*, (2), 89-99. Recuperat de
<http://www.elsevierinstituciones.com/ficheros/pdf/45/45v18n05a90020529pdf001.pdf>
- Roca, N i Cárdenas, M. (2012). Intervención social con perspectiva de género. *Revista de treball social*, (195), 1-13. Recuperat de
http://www.academia.edu/2965921/Intervenci%C3%B3n_social_con_perspectiva_de_g%C3%A9nero

- Aranda, M. Montilla, G. i Montes, B. (2009). I Congreso virtual sobre historia de las mujeres (del 15 al 31 de octubre del 2009): Violencia de género: Revisión bibliográfica desde una perspectiva histórica. *Revista Códice: Revista de investigación histórica y archivística*, (25), 1-13. Recuperat de http://www.revistacodice.es/publi_virtuales/i_con_h_mujeres/documentos/comunicaciones/comugregoriamontillay.pdf
- Rodrigo, M.J. Máiquez, M.L. Martín, J.C. (2010). *Parentalidad positiva y políticas locales de apoyo a las familias: Orientaciones para favorecer el ejercicio de las responsabilidades parentales desde las corporaciones locales*. Recuperat de <http://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/docs/folletoParentalidad.pdf>
- Echeburúa, E. De Corral, P. Fernández, J i Amor, P. (2004). ¿Se puede y debe tratar psicológicamente a los hombres violentos contra la pareja?. *Papeles del psicólogo: Red de revistas científicas de América Latina y el Caribe, España y Portugal*, (88), 10-18. Recuperat de http://www.ehu.eus/echeburua/pdfs/24-COP_hombres_violentos.pdf
- Villacampa, C. Torres, N. Luque. M.E. (2006). *La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya*. Recuperat de http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/doc_55670474_1.pdf
- Ruiz, S. Negredo, L. Ruiz, A. García-Moreno, C. Herrero, O. Yela, M i Pérez, M. (2010). *Violencia de género: Programa de Intervención para Agresores (PRIA)*. Recuperat de http://www.institucionpenitenciaria.es/web/export/sites/default/datos/descargables/publicaciones/Doc_Penitenc_7_Violencia_de_gxnero_Acc.pdf

ANNEXES

ANNEX 1

ÍNDIX DE LES TAULES

Taula nº 1: Dades descriptives dels serveis existents pàg. 47

Taula nº 2: Dades explicatives dels serveis existents.pàg. 49

ANNEX 2

GUIÓ DE L'ENTREVISTA

1. Per què aquesta entitat va començar a treballar amb els homes agressors? Des de quan ho fa? Per què creu que és important fer-ho?
2. D'on va sorgir aquest programa? Qui el finança?
3. Quin és l'objectiu del programa en el qual treballa? Què pretén assolir?
4. Quin enfocament o ideologia fonamenta el programa en el qual treballa (psicopatològic/ desordre de la personalitat, psico-educatiu- pro-feminista, cognitiu conductual, narratiu- constructiu) Com es concep la violència des d'aquest programa? Com es concep a l'home agressor?
5. Quins són els continguts que es tracten al programa?
6. En què consisteix la metodologia del programa? Quants professionals treballen al programa? Quina especialització tenen? Quin rol o funció desenvolupen els professionals? Quines tècniques metodològiques utilitzen?
7. Quin tipus de relació s'estableix entre el professional i els homes? En què es basa aquesta relació?
8. A quin tipus d'home va dirigit el programa? D'on venen derivats (voluntaris o justícia)? A quants homes atenen? Explica'm una mica com és el perfil d'homes als quals atenen (procedència, edat...)
9. Els homes que acudeixen a aquest programa acostumen a reconèixer la responsabilitat dels seus actes? Creu que hi ha relació entre el reconeixement del delicte i el fet que acudeixin voluntàriament o per una ordre judicial?
10. Creu que fan una tasca reeducativa amb els homes? Com ho fan? Per què no han introduït la figura de l'educador social al programa? Consideren que la podrien introduir en el futur?
11. Considera que la seva intervenció amb aquest programa és eficaç? Quin valor considera que té? Tenen mesurada l'eficàcia?

12. Quins canvis duen a terme els destinataris del programa en les seves vides un cop han participat en aquest?
13. Un cop finalitzat el programa, creu que els homes ja estan rehabilitats/reeducats? És a dir, pel fet d'haver participat al programa l'home ja no exercirà més violència? Si no és així, què creu que s'hauria de fer?

ANNEX 3

CATEGORIES D'ANÀLISI

Enfocament

Continguts

Metodologia

Relació professional- homes

Reeducació

Figura de l'educador

Relació amb una malaltia mental

Reproducció de la violència

Perfil d'home agressor

Efectivitat dels programes

Seguiment

ANNEX 4

Transcripció de l'entrevista realitzada a la sotsdirectora de la Fundació AGI, Programa ARHOM

T'explico una mica... suposo que has mirat... **sí he mirat**, però bueno t'explico una mica per sobre, **sí per contextualitzar**. Som una fundació privada que neix a l'any 94, primer neix amb programes petits per dones i gent gran i després ens especialitzem en violència de gènere. Actualment tenim dues seus, una a Barcelona i una altra a Mataró. Després nosaltres treballem amb molt territori aquí a Catalunya, sobretot Maresme, Vallès Oriental, Vallès Occidental, al Penedès, Baix Penedès, Garraf, Lleida i cap a la zona de Tarragona. Tot això... la majoria de treballadors que tenim són psicòlegs, **vale**, després tenim psicòlegs,

treballadors socials, educadors socials, integradors socials i jurista, **vale**, però sí que la nostra intervenció és molt psicològica, **és molt psicològica**. Actualment som unes 70 persones que estem treballant a l'entitat, i treballem per molts ajuntaments, per consells comarcals, que surt un concurs públic, ens presentem, el guanyem o el perdem, i treballem allà, i després tenim els programes que nosaltres fem com a entitat, que és com van començar i bueno, el nostre gruix no? **vale**. És el programa d'atenció a dona maltractada i els seus fills i filles, tenim el programa d'atenció a famílies que és teràpia familiar, situacions conflictives, pares, mares, fills, parelles, avis... després tenim el programa ARHOM, que és el programa de rehabilitació de persones agressores, treballem amb justícia amb el tema de persones que estan ingressades a presó condemnades per delictes violents, agressió sexual o violència de gènere, **vale**, i també realitzem mesures penals alternatives, **vale**, mesures penals alternatives són persones que han estat condemnades per violència de gènere **però que no van a presó**, exacte, molt bé! És difícil, normalment... **no això sí** (rialles de les dues) I després tenim... ah, el programa d'atenció a infància, **vale**, que hi ha la part d'atenció per a la infància maltractada i la d'infància que... bueno amb diferents problemàtiques... de conducta, de límits eh, i després tenim pisos de dones maltractades i pels seus fills i filles que en tenim de dos tipus, d'urgència que és la senyora que ha de marxar, **que ha de marxar de seguida**, de casa, i és per estar d'un dia a quinze dies, o vint depèn de la sortida que faci, i els pisos suport, que és per estar de sis a nou mesos. **Vale**, això és el que tenim! **És molt eh...** (rialles de les dues) ah bueno i després espera que m'estic deixant una cosa important, fem reforç escolar, **ah**, que això ho fan educadors socials, tenim... gestionem dos centres oberts d'infància i adolescència, que és on tenim educadors socials, i després tenim... en aquests moments estem fent un programa d'educadors de carrer, que és a on tenim també educadors socials.

Vale però en el programa... en el programa ARHOM... **no**, no hi ha educadors socials, **allà era on volia aprofundir jo pel meu tfg. Però una pregunta, el programa ARHOM i el que és fa com a mesures penals alternatives és el mateix?** No. **No, o sigui són dos tipus de programes diferents...** Són dos tipus de programes diferents que és treballa... en el fons els professionals treballen el mateix però ho treballen de forma diferent, jo t'explicaré la diferència, **sí**, de l'un i de l'altre. El programa ARHOM actualment l'encara un dels psicòlegs que l'està portant a terme, que va ser el primer que el va començar a fer junt amb una altra entitat, que són les primeres persones que va començar a tractar el tema d'homes violents, **vale**, com neix o com neix el programa... **sí això és una pregunta**, el programa va néixer de la demanda de dones que venien aquí amb nosaltres, això sempre quan ho expliques és una d'aquestes històries, jo no hi era, però d'aquelles històries que dius osti... **que et crida l'atenció**, sí. Dones que venien aquí a teràpia parelles perquè eren dones maltractades i deien "ah està molt bé que jo vingui, i ell que em maltracta què? Per què jo no em vull separar, jo vull que ell canviï" **clar**, i aquí va ser on, bueno, anar pensant de forma pionera fixant-se en programes del Canadà, del País Basc que va començar, **que va començar**, doncs va ser on va començar el programa ARHOM, **vale**.

El programa ARHOM té... també hem atès a alguna dona... amb menys igual que al d'atenció a dona maltractada també hem atès a homes, **a homes tot i que és menys freqüent**, molt menys freqüent, però sí que vull dir que tant amb un lloc com a l'altra així ha sigut. En el programa ARHOM, quan neix l'únic requisit que nosaltres demanem, per qualsevol persona i actualment també és que vingui de forma voluntària, **voluntària, vale o sigui és voluntari**, és voluntari, **vale**, voluntari gratuït, **vale**, voluntari per a què hi hagi una implicació de la persona real que vingui, o sigui ell no té cap obligació de venir, **i també l'eficàcia seria menys si no ve voluntàriament**, bueno clar una cosa... no te res a veure la persona que ve voluntàriament, la persona que ve perquè ha de complir una mesura penal alternativa o la persona dintre de violència de gènere que està en centre penitenciari. Nosaltres tenim aquests tres tipus, **teniu els tres**, sí o sigui treballem amb els tres, amb ARHOM voluntaris, els de mesures penals i els de **presó**, els de presó per violència de gènere. Dins de presons fan programes eh, nosaltres... el nostre servei si vols després t'ho explico però és extern, **és extern vale**.

Doncs el programa ARHOM això, neix per això i fem això. Consisteix en unes **quinze visites d'atenció individual d'un psicòleg, vale**. Si que la persona si necessita a més a més té el recolzament social de la treballadora social depenent de les situacions si és el cas i assessorament jurídic. Un requisit molt... bueno una cosa que fem molt important, no fem informes. Nosaltres no realitzem cap tipus d'informe. No fem informes d'assistència, i quan volen un informe nosaltres... els nostres professionals sí que n'hi ha que són pèrits, però nosaltres com a entitat no fem la funció de pèrits... llavors si fem un informe mai demanarem que ens ho paguin... s'han fet depenent dels casos però... això perquè està fet? Perquè els advocats tampoc no ens utilitzin com... **com a...** el meu client va aquí... **com a prova**, exacte, i haig de dir que no ens han citat mai, en altres casos o així sí que et citen a vegades, però a nosaltres mai ens han citat per a què no hi hagi una instrumentalització del programa, **vale**.

Són unes quinze sessions individuals, **la intenció és fer cada quinze dies les visites però bueno, depèn de les èpoques cada tres setmanes o mes perquè no tenim diners, però la intenció és aquesta i també es fa treball en grup**. El treball en grup el que passa és que... bueno no és esporàdic, es quan el professional considera **que té un grup homogeni, vale, que té coses en comú, que té coses en comú, que es pot tractar**, que es pot tractar o que ho poden treballar o que pot ser a més a més de la teràpia individual fem aquest recolzament o ja acabem teràpia individual i fem això, **vale, vale?**

I l'altra coseta, ens truquen ells, **vale, o sigui... clar per a què un home arribi a aquest programa ARHOM o sigui que ha de fer? Ha de trucar...? Ha de trucar... a Fundació AGI i dir... i ja està, hola sóc tal, he fet això i m'agradaria... si, tal qual... vale**. Normalment algú et diu he fet això i d'altres diuen "m'han dit que potser aquí em poden ajudar..." i bueno amb l'advocada vas veient si ha tingut alguna actitud agressiva cap a la seva parella si tal... i altres truquen i et diuen "truco perquè necessito ajuda perquè ahir... ahir em vaig passar... no l'he arribada a pegar però l'he aixecat la mà..." **vale...** i jo això no vull fer-ho".

I quin tipus de teràpia es duu a terme? La teràpia que fem a tota l'entitat... els nostres psicòlegs són cognitiu conductuals, no són purs però és amb la teràpia que segueixen... i sistèmica, **tenint en compte tot... tenint en compte tot**, i a més bueno sempre diuen doncs agafo tècniques d'altres corrents però som cognitiu conductuals, **vale... i segons aquest corrent com es concep la violència? O sigui segons aquest corrent psicològic com es tracta la violència? Com es tracta a l'agressor? Com si fos una persona malalta, com si fos una persona que ha assumit aquesta conducta pel context social...? o sigui com ho... m'entens?** Vale... jo no sé si es a través d'aquesta corrent o no perquè jo no sóc psicòloga, **ah vale, ah ara t'ho preguntaré també, la filosofia de l'entitat: cap home que maltracta està malalt.** Vale, bé, esto lo primer, **no es que hi ha un enfocament... sí sí... que diu que té un trastorn mental... sí...no**, per nosaltres no, pot tenir un trastorn mental de psicopatia però després és un malalt mental eh... i tant pot pegar al carrer com pot pegar a la dona, però si només pega a la dona... ostia un trastorn mental... no, **no**, aquí no hi ha cap malalt, **vale perfecte.**

Nosaltres aquí què creiem o què pensem o què considerem? Que el cognitiu conductual són... nosaltres creiem que **és un aprenentatge i la cultura**, llavors hi ha una cultura patriarcal molt forta que actualment hi torna a ser amb la gent jove cada cop més... **cada cop més eh**, hi ha controls amb els mòbils, amb el que et poses, amb el que et deixes de vestir... l'altre dia va sortir l'enquesta del CIS posava que un 26% d'adolescents es senten controlades i maltractades, **és impressionant**, és gravíssim, **estem tornant enrere un altre cop**, això ens demostra que... què vol dir que tenim tants malalts? **No**, no, hi ha un **tema social** molt important que no s'està fent res, **vale**, tant per un costat com per l'altre, pel que sigui eh... I després nosaltres **el que treballem al programa ARHOM és la comunicació, l'assertivitat, el control d'impulsos, el control de la ira, el saber dir prou, eines per poder marxar en els moments que has explotat, les frustracions, els gelos, la responsabilitat, la culpabilització... si mires tot el que treballem són coses que aprens en el teu creixement... és una conducta apresada, treballem amb el pensament, l'emoció i la conducta, vale o sigui una mica tot**, amb això és amb el que nosaltres treballem, **vale, molt bé...** llavors espera el que et deia abans... les **problemàtiques que ens presenten** eh... **intolerància a la ruptura, si hi ha un risc elevat d'una agressió o d'un crim, la responsabilitat, si admet tenir un problema o no, si consumeix, ah, si manipula diguéssim l'espai de la consulta per fer contenta a la parella, vale o sigui només perquè pensí que estic venint...** jo segueixo si tu vas allà, **i molts ho fan però no serveix de res...vale? trencar mites de la relació dels rols de gènere, dotar d'eines comunicatives, assertives per controlar els impulsos emocionals i la responsabilitat del conflicte eh, que es conscienciï, i després identificar si hi ha alguna patologia que pot incidir... agreujar no? ... en els patrons de conducta, que pot agreujar la situació**, és a dir si tu beus... **ho agreuja tot...** estaràs més agressiu... **perds el control...** que si no beus, **clar**, que passa que si tu beus pots estar en un bar i no pegar a ningú i pots arribar a casa i pegar la dona, **vale sí.**

Llavors realment tot i que sigui una teràpia psicològica i tal sí que es duu a terme una reeducació... realment d'aquests homes veritat? Sí... o sigui que si que hi ha un... el que passa que és fa des de la

vessant de... **des de la vessant psicològica però sí que hi ha una reeducació... sí, sí, vale i llavors com és que mai s'ha introduït la figura d'un educador social?** Sempre s'ha fet a través d'un psicòleg, **mai s'ha contemplat no creien que...?** No... no sé si hi ha alguna entitat que ho faci eh... **no si aquest tema és més des de... jo també que he buscat molta informació i... la gran majoria de programes que es duen a terme són des de la perspectiva psicològica,** sí perquè a més jo crec que després bueno **el psicòleg treballa la conducta, l'emoció... sí treballa una mica de tot també...** vull dir, saps? la part cognitivament, el pensament... això l'educador social en un principi no ho fa, una cosa és que tu puguis... l'educador social pugui educar o pugui ajudar a la persona a canviar hàbits a canviar formes però no entra dintre la part per saber si té una depressió, per saber l'estrès posttraumàtic que té perquè quan era petit pues va ser abusat... vull dir no arribem aquí... no s'arriba. **Llavors no considera que per exemple en un futur es pogués introduir aquesta figura?** **Dintre la intervenció directa individual no, ara, en els programes o en la formació en grup, bueno, potser seria diferent amb una persona que després d'haver fet educació social s'hagi especialitzat en gènere,** s'hagi... vale? **I sigui capaç de...** exacte, vull dir perquè també hi ha molts psicòlegs i no estan capaços per fer res eh... vull dir... **clar** (rialles de les dues) No per ser psicòleg... no és tan fàcil posar-se a fer aquesta feina... **no si és una cosa complicada.**

Llavors, a veure... els continguts m'ho has dit...mmm... vale m'has dit que són llavors... que els del programa ARHOM són psicòlegs i... quants professionals hi treballen? M'has dit que era un psicòleg per cada... Nosaltres **actualment psicòlegs del programa ARHOM tenim dos.** És un programa que **rep molt poca subvenció pública, vale, molt poca... una altra pregunta, com es finança?** Es finança a través de subvenció pública de la Generalitat de Catalunya, però bueno també ens la van reduir molt quan va haver-hi... bueno... quan va haver-hi en un moment... depenent del color del govern... **vale...** va haver-hi unes persones molt feministes, molt feministes que no entenien que es podia donar diners que eren per la dona maltractada, poder-ho donar doncs als... **als homes,** als homes, **sense entendre que és el punt principal,** el que passa que **si no treballem amb els homes doncs... que farem? Podem arreglar a la senyora que sigui independent, autònoma, forta... de tot,** empoderar-la... clar que sí, només faltaria, ostia però hem de fer **prevenció, no i l'home continuarà maltractant, exacte,** **quan deixi de maltractar a aquesta s'anirà amb una altra, llavors l'objectiu és aquest realment,** és aquest i és fer prevenció, prevenció des d'aquí, prevenció des de les escoles, doncs això... que puguin venir usuaris que han fet una evolució i que han canviat i que puguin entrar en un programa d'homes de presó i els hi pugui explicar doncs que es pot canviar, doncs això és prevenció vale? Però és un programa que costa molt rebre diners, **vale... que té moltes crítiques...** va tenir... bueno depèn del moment, depèn del color, depèn de qui hi ha davant més que del color, depèn de qui hi ha davant en cada moment. **Vale llavors AGI és l'entitat titular no diguem i rep subvencions o sigui l'entitat financera seria... o sigui rep subvencions de la Generalitat de Catalunya no?** Sí, a veure un tros i després com més podem fer més horetetes d'ARHOM perquè nosaltres fem serveis

amb ajuntaments, **vale**, o fem amb empreses, doncs aquesta gent ens paga, **tenim un marge empresarial** i serveix per això, **vale**.

Vale ara estem parlant de l'ARHOM, després parlem de mesures penals alternatives, llavors... a l'ARHOM quants homes s'atenen? Per exemple m'has dit que eren quinze hores...? No, quinze sessions. **Quinze sessions això, aquesta és la metodologia, quinze sessions, i per exemple en un any quants homes s'han pogut atendre?** **Aquest any hem treballat amb 77 homes, vale, molt bé, vale?** hem de dir que hem pujat expedients, hem obert 48 expedients i hem tingut una demanda de 60 persones, **vale, vale?** però vull dir que hi ha 15 o 20... no, 12 que hem perdut pel camí, vull dir que fan la demanda però després no es presenten, **han abandonat**, que això és normal... **que pot passar, sí**, vull dir com passa quan tens una situació de crisi busques ajuda corrents que necessites ara i aquí nosaltres **no som un servei d'urgència, clar**, per això intentem donar com a molt en quinze dies, tres setmanes, **però no pot ser immediat**, treure la gestió interna del professional que després m'arriba aquí com una moto i jo dic ja, ja però és una primera visita saps? Però és perd gent eh, i ja et dic això aquest any hem treballat amb 77 persones, **vale**.

I una mica... quin tipus... quin tipus d'home acostuma a venir a aquest programa? O sigui una mica franges d'edat aproximadament, la procedència, si són espanyols o són molts immigrants... més o menys per tenir una idea... vale... demana'm una altra mentre jo ho busco... vale, perquè agafo la memòria i jo ho miro, sí, sí perquè tu llavors no treballes a aquest programa? No, jo sóc la sotsdirectora de l'entitat, **ah vale... vale?** Jo no t'ho havia dit, **no no jo pensava que... pel mail pensava que treballaves a aquest programa**, no no, des de l'entitat nosaltres... bueno jo crec que hem d'atendre a tota la gent que demana informació i encara més quan ets alumne perquè jo me'n recordo quan estudiava que era allà que anaves a suplicar i tothom et deia que no... **horrible sí**, és una cosa personal meva de dir no... s'ha d'obrir, s'ha d'informar, han de treballar, hem d'aprendre no? **Gràcies...** amb tothom eh... perquè jo vaig patir-ho i devia patir-ho molt perquè la tinc aquí no? I després també perquè l'entitat... vull dir la filosofia de l'entitat és que rebem diners públics, per tant... igual que rebem hem de retornar a la societat i una de les formes que retornem doncs també és atenent a la gent que ens demana informació, el que passa que el que no deixem és que ho facin els professionals, **ah! I això?** Per un tema: qüestió d'agenda, **vale que no tenen temps...** tenen l'agenda súper ocupada i ells ho farien encantats eh! **No però sí és...** però tenen les agendas súper ocupades i després treure una hora quan només podem fer sis hores d'ARHOM, i treure una hora quan no tenim ni l'hora de gestió interna quan hem de...**vale... saps? Vale... és aquest tema, vale vale... no cap problema perquè si tu ja coneixes el programa...** però amb tot arreu eh vull dir amb tots els programes... **però bueno igualment tu també ets psicòloga o no?** No, **ah no llavors tu quina especialització tens?** Jo vaig fer treball social, **vale**, i de cop em vaig trobar aquí i estic aquí... **molt bé!** Coses de la vida que no haguessis dit mai i després ara he fet formació de gestió de ONG'S... **vale, molt bé molt bé.**

I per exemple, els homes que acudeixen a ARHOM, majoritàriament, acostumen a reconèixer la responsabilitat dels seus actes pel fet de venir voluntàriament o bueno és el que m'has dit abans... el fet de venir voluntàriament fa que hi hagi un reconeixement mínim, en major o menor grau però... pot haver-hi casos que venen però pel que et deia perquè la dona... la dona els pressiona... però quan venen normalment és perquè hi ha un reconeixement perquè saben que algú està passant... és més fàcil treballar amb una persona que ve voluntàriament perquè sap que té una dificultat no? Que no pas algú que està obligat a venir, vale.

I considera que aquest programa és eficaç? O sigui, quin valor té aquest programa en el sentit de... aconseguir realment que baixin els índex de violència que exerceixen aquests homes? Sí, joestic convençuda sinó no el faria, a més me'l crec molt el programa com has pogut veure, joestic convençudíssima d'això, vale, però no teniu mesurada l'eficàcia? El que passa que no tenim mesura... a veure, nosaltres fem l'avaluació de l'evolució de la persona i hi ha gent que després... doncs tornen a trucar perquè s'ha tornat a descontrolar o a tornat a... eh? Tenim mesura de quan es fan els tancaments, de perquè es tanquen, perquè ha progressat adequadament, perquè ha assolit els objectius marcats en el pla de treball... vale, perquè cada home es fa el seu pla de treball amb uns objectius, aquests objectius s'avaluen... juntament amb el psicòleg, ho fan junts? Això ho fan... sí, ho fan el psicòleg i la persona, vale, i tenim el grau de satisfacció, que el nivell és molt elevat sempre perquè fem unes enquestes de satisfacció ara, el que no tenim, i perquè no hi ha recursos i seria una... vull dir jo crec que és una feina... algú hauria de fer-ho, de dedicar-hi diners eh més que res, és el fet de després d'un temps... sí... d'un any... veure a ver... poder trucar a aquesta persona, poder saber com està, vale, però no amb aquest, amb tots els programes que es fan de mesures, per exemple el de mesures també, sí sí que després del programa es deixi una mica de temps per fer un altre cop un altre seguiment, i el d'ARHOM encara es deixa i molts cops venen després de sis mesos i com que acostuma a haver-hi... bona relació... el professional encara el truca o ell el truca,estic bé i tal... perquè estableix també un vincle, exacte, perquè a més som poques persones, vull dir que es pot fer no? En aquest sentit... però bueno que es fa molt poquet, s'hauria de fer més, vale, amb el sentit aquest de...

Doncs mira aquest any, l'edat que hem tingut més és la de 31 a 45 anys, joves... vale? Vale. Que sempre acostuma a ser la mateixa eh. I majoritàriament d'aquí? O sigui catalans o espanyols...? Que t'he dit de...? De 31 a 45 anys... a 45 sí. Bueno... la mitjà d'edat és de 40 anys i... el lloc de naixement... és gent d'aquí eh normalment, sí més o menys, si és més o menys ja t'ho dic, sí és més o menys, és gent d'aquí, vale. Vale... la gent normalment tenen... bueno es viscut de forma diferent eh la seva... a sud-amèrica la cultura de l'agressivitat... no té res a veure amb aquí... amb la nostra, amb l'àrab ja no et dic, i els chinos ni apareixen... vale, vull dir que... sí que és molt contextual, és molt contextual... la gent que ens arriba aquí en el fons és gent que... a veure no són... la gent del programa ARHOM no són... primaris, vale o sigui que no tenen un nivell cultural baix diguem, exacte, són de classe mitja... nivell cultural mig- alt, alt o baix

però no és classe baixa, perquè? Perquè les persones que són de classe baixa ja no tenen les capacitats per poder arribar aquí, **accedir, no tenen els recursos per saber...** o potser sí, hi ha algun cas que sí eh, de gent que estava bé i es va quedar a l'atur però... la gent que ve és gent que... **o sigui per dir-ho d'alguna manera "normal"...** Exacte, **vale, vale?** **No són gent en risc d'exclusió social,** nosaltres derivacions de serveis socials em sembla que hem tingut un 5% només, **vale ah també es fan derivacions de serveis socials?** Ells ens truquen, **vale,** ens demanen pel programa tal "ah es que li he comentat a l'usuari si pot venir... sí sí que ens truqui l'usuari i l'atenem" **vale, vale** però sí que és una dada que es recull quan ve l'usuari, **vale,** per exemple per internet cada cop ens troba més la gent, quan sortim en un mitjà de comunicació tenim molta més demanda, **clar... sí el coneixement,** el coneixement, veure que no passa res, que no fa vergonya, que has de demanar ajuda per canviar... **vale? Vale vale, perfecte.**

Llavors el programa no té cap instrument per avaluar si un cop acabat el programa aquest home ja s'ha... per dir-ho d'alguna manera rehabilitat o reeducat i no ha tornat a exercir violència? No hi ha cap... Després de quan... s'acaba... quan s'acaba d'això no, el professional fa una valoració i s'acaba el programa perquè hi ha uns objectius a aconseguir això vol dir que hi ha hagut una millora en el seu comportament amb tot i ja està, **ja està, jo no tinc diners ni eines per després fer... **però tu creus que s'hauria de... que seria molt positiu no?** **Seria molt positiu** clar, sí sí... si algú vol fer-ho nosaltres estaríem encantats de poder-ho fer (rialles de les dues), **doncs és una bona idea eh!** Sí sí però és difícil tenir diners per això imagina't tenir diners per estudiar si... **si això es pot fer no?** Per exemple una universitat, un grup d'investigació de les universitats... **vale,** però és difícil.**

I llavors els que es duen a terme en mesures penals alternatives com funcionen més o menys? O sigui ja no és el programa ARHOM, és un altre. És un altre programa, no té res a veure. Mesures penals alternatives és gent, com tu ho has dit, que ho ha de fer obligatòriament perquè hi ha una sentència. Aquí a Catalunya com que justícia la tenim... no sé com es diu... la tenim nosaltres... **competència bàsica,** això! Llavors aquí a Catalunya hi ha els delegats judicials que són qui fa tot el seguiment d'aquestes persones i que parlen amb el jutge i fan els informes pel jutge per a què aquesta persona obeeixi, compleixi la mesura penal alternativa **vale?** Quan aquesta mesura penal alternativa és un programa formatiu és a on nosaltres hem estat participant, **vale,** i ens els deriven des del Departament de Justícia. El programa en què consisteix? No sé si el pots trobar per internet, potser sí, **vaig trobar un document on parlava... clar es que el vaig trobar per internet i em vaig liar una mica perquè posava que tenia... l'ARHOM era voluntari i després vaig trobar un document que posava que era també de mesures penals alternatives, llavors vaig dir uy això no pot ser les dues coses...** no no... i és que són diferents, són diferents. **Però no vaig trobar gaire cosa...** doncs mira per la Generalitat perquè... **vale...** el programa de mesures penals alternatives al final... **compleix uns mateixos requisits no per tots els programes?** Sí, nosaltres al final... bueno aquest any ara no ho fem perquè hem perdut el programa, el concurs públic i s'ha rebaixat en el preu i nosaltres... no participem en aquest joc... perquè tot el que influeix és a través del professional i és l'únic que surt

perjudicat eh però és igual... bueno el programa formatiu fa uns anys vam començar dos o tres entitats aquí a Catalunya, tot era gent derivada i segueix sent gent derivada del Departament de Justícia i després hi ha un moment que es fa el programa marc, **vale**, des del Departament de Justícia amb la col·laboració de les entitats d'aquell moment, **vale**, per això et dic que pots trobar el programa aquest, **vale**, vale? I allà és quan es defineix perquè cada entitat treballa diferent i que... vull dir hi ha qui dóna més importància a les addiccions, hi ha qui són més psicoanalistes... **vale, des de la seva corrent no cada...** però sí que hi ha un programa marc, per seguir uns requisits no? Exacte. Llavors aquests requisits són aquestes persones venen a l'entitat, fan quatre visites individuals, dues a l'inici per fer un diagnòstic, es fa un informe favorable o no a fer un programa formatiu, **vale**, es fa el programa formatiu que són tretze sessions de dues hores setmanals, al mig es fa una visita de seguiment i al final es fa la visita final i l'informe final de tancament, **vale**, vale? **I quan s'ha fet el informe final de tancament llavors ja està o sigui...** ja està, **prou**, s'acaba, nosaltres sempre... tots els usuaris que han vingut aquí amb nosaltres sempre se'ls hi ha ofert de poder seguir un tractament individual a través del programa ARHOM i de forma gratuïta, **vale**, vale? De fer-ho cada tres mesos o així el voluntari però això... si ho fa, bé i si no... **i acostumen a acceptar?** Home... en percentatge, no (rialles de les dues) que ni ha que han seguit o que han vingut sí, **vale**, vale? I després lo que et deia que hi ha molts que no tenen cap tipus de responsabilitat, de reconeixement de la responsabilitat eh, **vale**, i després les tretze sessions estan pautaades... el que es treballa, i també són psicòlegs... **sí, vale**.

I els de presó... que has dit també que també AGI... presó ho fem el treball és psicòleg i això sí que és intervenció individual focalitzada i ens deriven des de presó a persones amb alt nivell de risc, **amb alt nivell de risc?** Amb alt nivell de risc d'agressió, persones que han ingressat a presó i no han tingut temps diguéssim la condemna, no tenen temps de fer el programa de dintre de presó eh de violència de gènere o d'agressors sexuals... després venen aquí, nosaltres els hi fem individualment, **vale**, i l'altra són condemnes... persones amb condemnes molt petites també, vale, vale? Que ha decidit o gent que ha fet ja tot un procés i que estan a punt de sortir al carrer, **vale**, vale? Que jo ho trobo molt bé... **que estan al tercer grau no?** Sí, tercer grau o... sí, tercer grau, però... una de la filosofia quan va començar el programa i s'intenta fer és que quan la persona estigui en llibertat definitiva pugui conèixer un recurs a on anar, **vale**, saps? Perquè si té algun moment de... això, d'estrès, **de bajón digamos...** de bajón, d'estrès, del que sigui perquè conegui un recurs, **vale**, per això, i quan acaben i estan en llibertat definitiva la Generalitat encara ens paga dues sessions, **vale**, vull dir que té un compromís, **perquè vingui no aquí a...** clar, perquè ells vinguin, és difícil eh que vinguin, **perquè** hauria de ser voluntàriament també, clar sí, el Departament de Justícia quan la persona està en llibertat definitiva no pot fer res, **no pot obligar a res**, a res, **vale**, vale? I després clar és difícil, però sí que era una de les finalitats per a gent que ha estat deu anys en un centre penitenciari per un delictes violent o de violència de gènere pues de quan surti... quan tingui el bajón a fora què faig? **On vaig?** Perquè clar és això que el programa realment no garanteix que aquest home no torni a

exercir violència... realment... no no es pot... una inyecció no hi ha... però tot el món social... les varetes màgiques... **no hi ha, no existeixen, per això seria una mica idoni fer un seguiment després de...** clar.

I llavors aquests programes es duen a terme des de Barcelona no? O també als altres llocs que m'has dit que...? El programa ARHOM el fem aquí a Barcelona, pues hem fet algun cas a Tarragona o Lleida en situacions concretes quan estàvem... quan estem treballant però és concret. El programa ARHOM es fa aquí i les mesures penals alternatives havíem fet aquí a Barcelona, a Mataró, a Terrassa, Lleida i Tarragona... i Reus, **vale. I el de presó...** el de presó aquí... no, de presó fem Barcelona, Tarragona i Lleida vale? Tenim un psicòleg que fa centre penitenciari, centre obert de Lleida i una psicòloga que fa el mateix centre obert de Tarragona, i tot lo altre... tots els altres centres penitenciaris cap aquí.

Vale, molt bé! Uy doncs... crec que està molt bé ja eh! Moltes gràcies!

ANNEX 5

Transcripció de l'entrevista realitzada a una psicòloga del programa de mesures penals alternatives, Institut Genus

Primer... en aquesta entitat es fa no? Es duu a terme un... sí, com es diu el programa? És un programa formatiu... mira és aquest el títol (m'assenyala el document que ha imprès per mi) "Programa Formatiu de tractament de violència de gènere". **Vale, i aquesta entitat perquè va començar a treballar amb els homes agressors? O sigui, quin va ser el desencadenant una mica?** Aquesta entitat fa molts anys que va començar amb els homes agressors, de fet va ser una de les pioneres, va començar a treballar amb temes de violència, de violència de gènere, i va arribar un moment on vam veure que realment s'havia de fer una intervenció i es van fer... es va començar a fer... això ho hauries de parlar amb la directora, però es van començar a fer algunes proves pilot amb alguna població del Maresme, i la cosa va funcionar, i llavors es van començar a instaurar no?... el fet de poder fer... no?... programes destinats a homes i és més tard no? quan això es comença a regular... amb el canvi de legislació on realment passa a ser una mesura penal... i la patologia... bueno canvia tot, es genera tot una "embergadura" on són varies entitats, no tantes, hi ha AGI, GENUS, IRES... **Jo vaig trobar una però no vaig trobar molta cosa, ARC? Però no vaig poder posar-me en contacte,** no vas poder posar-te en contacte... no, per aquí hi havia el nom... mira (m'assenyala el document que ha imprès per mi) GENUS, AGI, IPSE, INTRESS, ARC mira, BOKRA... bueno això és del 2011 eh, pensa que algunes coses han canviat, i bueno sí aleshores cadascuna d'alguna manera... vull dir el programa en si és un programa molt similar a totes, és a dir el programa marc és per totes iguals, **perquè els homes venen per una mesura penal alternativa no?** exacte, **no és un programa voluntari,** no, **venen obligats,** exacte, **vale,** aleshores hi ha un programa marc que tots sí o sí hem de passar perquè a ells el que d'alguna manera els interessa a nivell de jutjats i del compliment de la mesura és que hagi vingut a les **tretze sessions grupals, que hagi vingut a les dues entrevistes d'avaluació inicial, a l'entrevista de seguiment**

del mig i a l'entrevista final, i això fan trenta hores, que són les trenta hores que se'ls adjudica per... no? per la mesura, **com a mesura**, com a mesura alternativa a la presó, aleshores dins d'això que és un marc que bueno en el seu moment aquestes entitats es van reunir i van pactar els continguts no? i es van treballar en relació a això, hi va haver-hi tot un treball que va formar aquest document que t'emportaràs vale? **Moltes gràcies**, hi haurà coses que estan obsoletes, jo t'ho "donc" perquè penso que farà un bon ús, no es tracta que ho copiïs tot, **no no clar**, però... però hi ha per exemple la part de... ja veuràs que està tallat aquí però perquè hi ha coses que no et serviran no? però penso que d'alguna manera... hi ha el marc legal però després hi ha sobretot els continguts, **els continguts de la intervenció?** Sí.

Tu creus que aquests continguts podrien ser considerats continguts educatius? Perquè clar **l'objectiu** d'aquests programes, ja en general en totes les entitats que el duen a terme, és aconseguir que aquests homes deixin d'exercir la violència no? o sigui prevenir noves víctimes, **que no reincideixin**, clar llavors també és la reinserció d'aquests homes en la societat no? és que no estan exclosos no? **vale**, **no estan exclosos**, **no clar si no estan a presó no**, clar aleshores pensa que d'alguna manera aquest tipus de tractaments, és a dir aquest tipus de mesura és exactament la mateixa que s'aplica a les persones que tenen un delicte per trànsit, **vale**, vale? És a dir... el que es trobaven és que què fan senyors que han tingut una conducta temerària amb el cotxe o perquè han anat beguts o perquè... lo que sea... han anat molt ràpid, de cop i volta van a presó no? que dius bueno ja però com ompliran les presons amb senyors que... no? aleshores hi ha aquestes mesures penals alternatives que ja veuràs quina és la... i per què es fan, però sí, l'objectiu bàsicament és que aquestes persones no reincideixin, vale, que a vegades és veu molt clar, és com molt evident, que dius bueno té sentit, **per no fer un mal a la societat no?** clar si hi ha una persona que ha tingut un accident, que té un traumatisme craneoencefàlic i li fas la xerrada pues l'home es consciència una mica que diu osti no? I l'altre és dir bueno com pensar una modificació de conducta, perquè és això no? que aquesta persona no ho torni a fer, que aquest comportament violent no torni a succeir i és una... bueno és una... **a mi em genera molts dilemes perquè és un "para todos igual"** quan no tots tenen... no tots han comés... **el mateix... el mateix... el mateix grau de delicte?** No no, han comés el mateix, és a dir que el delicte està tipificat per tots per igual però això **és un embut que agafa realitat**

personals i vitals molt diferents, clar llavors aquest programa no atén a les necessitats individuals de cada...? clar **en les entrevistes inicials del que es tracta es veure... bueno que tu expliques el programa i d'alguna manera és bueno tot això és el que es treballarà, la qüestió és trobar uns objectius que siguin específics teus, per cadascú**, i aquí sí que hi ha algo de la individualitat, és a dir més enllà de trabajemos la autoestima i els continguts aquests de... l'expressió i la identificació d'emocions no... totes les històries que hi ha, amb tu que és el que treballarem? I és veritat que en els objectius inicials que són els que després valorem en l'avaluació final hi ha coses com per exemple... coses que tenen a veure amb la seva història no? persones que... per això no tots estan exclosos, tu aquí et trobes com al carnet de conduir a tothom, nois de 18 a senyors de 70 anys, passant per gent que té un estatus econòmic brutal a gent que viu al

carrer, passant per... no? de malaltia mental, patologia dual a gent "normalizada" amb una feina correcta i... no? llavors realment és tot com molt "variopinto" i et trobes a un grup amb 18 persones i...? **Llavors els perfil d'home agressor que ve a aquests programes és super ampli**, jo és que **per mi no hi ha un perfil, ja sí, però d'edat o d'origen és...** no, o sigui et trobes... clar sí que **és veritat que majoritàriament hi ha espanyols** eh vull dir però no hi ha de tot, jo he tingut xinesos, paquistanis... que dius bueno amb problemes amb l'idioma, que els hi fas fer això i realment tenen un problema real perquè no m'estan entenent, **clar de comunicació**, què puc treballar jo amb aquest senyor? I realment per mi no hi ha un perfil, **vale**, perquè no hi ha una... no? i l'estatus econòmic... hi ha gent que dius bueno si deu guanyar el triple que jo i bueno estan aquí, **clar no té res a veure una cosa amb l'altre**, no perquè realment s'està legalitzant no? i s'està normativitzant algu que té més a veure amb la realitat íntima de cadascú no? que és les relacions de parella, que no hi ha dos iguals i que no es pot generalitzar, **clar perquè no hi ha dos persones iguals o sigui que...** exacte, aleshores això, penso que no... és a dir realment la relació de parella i la relació amb un altre és un món no? i ells mateixos t'ho diuen... és a dir o a vegades dius és que a mi em passa amb totes igual o a vegades és que només em va passar amb aquella persona no? o bueno... per això et dic que el típic el maltractador que tu pots veure en "te doy mis ojos" o tal que no és típic, és el cas d'aquell senyor no? allà el que va passar és que... "no es que los matratadores son así" no, ell és així, n'hi ha de moltes maneres, **que potser és el perfil que es deixa veure a la societat no pels mitjans de comunicació, per les pel·lícules... no? és el que et deixen veure però després hi ha molta... o sigui molta gent que són diferents i que potser el que menys t'ho esperes també ha tingut aquest tipus de relació no? amb la seva parella.** Aleshores jo crec que realment en relació al perfil l'interessant no? i el que veig que... **jo veig complicat no tant que un educador pugui portar aquest grup, jo penso que un educador podria portar un grup així, l'únic que sí que és veritat és que en el grup es donen moltes coses no?** que un educador també pot trobar una classe o un grupo... però es donen coses **que tenen a veure amb altres indoles no?** però clar això seria veure si és un grup més... jo per exemple amb homes era curiós perquè hi havia senyors que et deien "yo he aprendido muchas cosas" no? és a dir... com més formatiu, i hi ha altres que et diuen "a mi aquesta teràpia m'ha anat molt bé" no? creus que cadascú... **cadascú s'ho pren d'una manera diferent**, exacte, és a dir per alguns té un efecte terapèutic, de dir "hosti a mi això m'ha anat molt bé", per altres dius "hosti he aprendido aquí cosas que en la vida... o he hablado cosas aquí que en ningún lugar hubiera hablado", perquè això és veritat que als homes els hi costa molt parlar, vull dir no és una qüestió de... és a dir... **sí**, i et trobes amb homes que tu veus "és la primera vez que hablo de mis sentimientos", **però això també és una qüestió molt social no? de la masculinitat...** exacte, hi havia senyors que es sinceraven i que de sobte es posaven a plorar davant teu o en el grup quan ells plorar... no? **que no havien plorat en la vida...** davant de ningú... solo encerrado en mi no? i dius bueno... jo penso que com a... per això **serveix, per ser un espai de parlar i de posar en comú** serveix, aleshores és molt interessant com en el grup funciona així, llavors **venen tots rebotats perquè venen obligats...** les meves sessions són molt... hi ha gent molt rebotada, amb molt mala hòstia, "yo no soy como los otros" no? però

esdevé algo en el grup... hi ha algo en l'efecte grupal que va bé, no que s'identifiquin, para nada amb el significat mattractador sino algo que fa que d'alguna manera poden començar a escoltar no? perquè hi ha molts racistes... "perquè els paquistanis... bueno tu no!" en general no? en general, o "los árabes ja sabemos que...tu no?" Llavors veus que hi ha un efecte en el grup que és interessant no? i també cal analitzar com a tal perquè surten tots molt contents dient "ay no? que bien me ha ido no? me lo he pasado muy bien" i és un efecte grup, que després això acaba no? i cadascú segueix amb la seva vida, però bueno que és interessant en aquest nivell no? **Vale perquè tu ets psicòloga? Sí. I tu... o sigui ets psicòloga d'aquest programa específicament no? Sí. I en aquest programa de l'Institut Genus quants psicòlegs hi ha? Quants sou a l'equip?** Quin era l'equip, perquè Genus... bueno el programa el deixem de fer... ja no el feu? No, ja no el fem més, l'any passat van canviar el tema de... van canviar la licitació i van començar a repartir... bueno van dir anem a repartir de forma diferent i a l'hora de presentar-se al concurs Genus va caure, **perquè el finança la Generalitat de Catalunya? Sí, el Departament de Justícia, totalment? Sí... no, totalment no, sempre et fan posar una part a nivell de l'entitat.** Aleshores arrel d'això s'ha anat desdibuixant i aquest últim any... a l'any 2014 érem... acabar dos grups d'homes que estaven pendents de que s'adjudiquessin no? a les noves entitats per enviar homes i s'havia creat una bossa d'homes que no estaven rebent tractament i llavors vam dir bueno fem dos grups. Aleshores ara jo estava coordinant i havia dos companys... **dos psicòlegs, però abans l'equip érem... érem tres sempre, vale, tres psicòlegs, tres, només psicòlegs? No hi havia una altra figura professional? No, no et deixen, des del Departament de Justícia no et deixen? No, ha de ser psicòleg, la figura és de psicòleg, vale.**

I la teva opinió personal? Tu creus que podria un altre... o sigui per exemple l'educador en el meu cas no? un educador social podria portar aquestes sessions? I més tenint en compte que són... són grupals no? m'has dit... mmm... tu creus? La teva opinió eh? Eh... jo crec que potser estaria bé un tàndem però... sols no ho sé, mig mig, sols no ho sé perquè surten moltes coses que la qüestió és com ho entones això? Vale, com no se t'envà un grup? Un grup se t'envà a la merda però en qüestió d'un segon i entenc que no és una qüestió de la figura del psicòleg el reconduir això, un educador pot reconduir això... caldria veure... això és una pregunta que t'hauries de fer tu no? Sí, ho he d'investigar sí... clar... què seria necessari perquè un educador pogués portar a terme això no? Què seria necessari a nivell de continguts perquè a l'educació ha d'haver... l'objecte de l'educació quins seria no? perquè jo una de les coses que no crec massa és en la educació en aquests casos, com tornar a reeducar no? exacte, en la reeducació no creus? En aquest cas no, en temes de violència no, no és una qüestió d'educació, per mi no és una qüestió d'educació, jo sóc molt educada, i de que és una qüestió? És una qüestió de... per mi és d'una altra cosa i mira que aquesta... el funcionament a nivell de... és cognitiu conductual i la meva orientació per exemple és psicoanalítica, vale, vale? Aleshores hi ha moltes coses que penso... "y esto? Que chorrada no?" Perquè s'utilitza la seqüència emoció- conducta, i jo me'n recordo d'un senyor que em deia "bueno a veces esto no es tan así, jo puc pensar no? una cosa i no fer-la..." i dic clar no... és a dir que hi ha algo més, és a dir jo per exemple

m'ajudava d'aquests materials... em servia d'aquestes coses però sempre per donar un contingut de més enllà, per mi que és aquest més enllà? És donar-te compte que les persones no només són una qüestió de gestió de emocions... hi ha algo més... és a dir si estic enfadat, estic enfadat... si tinc gelos, com es controlen els gelos? Como se gestionan los celos? Si tens gelos tens gelos. **Se dice muy rápido pero es complicado trabajarlo claro... es que como se trabaja... a mi me crea mucha curiosidad porque realmente eso como se trabaja con un hombre que porta tota la vida maltractant a la seva parella? O sigui com arribes tu i treballes amb aquest home el tema dels gelos, de la masculinitat hegemònica... vull dir que ho trobo realment... o sigui possible perquè ho és no? però... ho trobo complicat... o sigui...** mira jo penso que el... no? és a dir és una qüestió d'això no? de quina... de la relació que he passat jo... Jo a part de treballar aquí jo treballo a altres llocs no? jo sóc psicòloga i tinc la meva consulta, jo treballo bàsicament amb dones maltractades al Safareig i... jo treballava en aquest àmbit, i va ser una mica que em van oferir això, aquesta oportunitat i vaig dir vinga va no? **per veure una mica l'altra cara no? Sí, totalment, i... és interessant perquè et dones compte que ni ella és tan víctima ni ell és tan agressor, perquè realment et trobes amb molt homes que finalment acaben... no? es senten molt maltractats per les seves dones** perquè... no? perquè són dones molt potents, que tot ho fan, que tot ho... que porten la casa, que estan amb els nens, que a sobre gestionen els diners... y se sienten ninguneados... **esque realmente... yo siempre lo he pensado, se sienten inferiores por eso actuan como actuan**, exacte, és a dir quan ja no hi ha paraula perquè l'altra no escolta o tal o se la bufa o tal... llavors ells són penalitzats però ells es senten molt víctimes que dius... cal escoltar això, és a dir, perquè la relació de parella... hi ha dones que et diuen "no es que a mi em fa com pena" i no hi ha cosa pitjor que la teva parella tingui pena de tu no? és a dir, com et surts de que una persona et genera molta agressivitat, que l'altra et tingui pena no? Molts casos també d'homes on les dones els hi van fotre les banyes directament, pel que fos, perquè la relació no anava bé, perquè... no? **que això no justifica res per suposat però...** no t'ho dic per canviar una mica la mujer sumisa... n'hi ha, jo ho he escoltat, però no és sempre així no? para nada, llavors **a mi el que m'ha anat molt bé és poder pensar el cas per cas, per això quan es fan programes para todos... bueno, diràs a veure aquest que capta, a veure aquest que fa... no?** **Hi havia senyors que venien aquí que els hi anava molt bé perquè es sentien acompanyats,** perquè és això... perquè podien xerrar... **desahogarse también un poco**, sí, hi havia altres que realment deien jo es que tinc una relació de parella que es molt... molt... no? molt viciosa, que estamos pendientes el uno del otro, o et diuen es que es ella la que no para de perseguirme i tal... i al final per separar-se es com... per això cada cas et dona una miqueta elements no? de... en cada cas què va passar, no? A mi el que em permet pensar, des de la meva orientació, és el cas per cas, **individualitzat totalment**, **i el que em permet també pensar-ho sense jutjar l'altre, sense tenir un prejudici,** perquè tothom té prejudicis d'entrada és el poder escoltar aquella persona no? més enllà de l'informe, de la sentència y del delito que ha cometido, **més enllà del hombre matador no? la persona no? clar.** Aleshores a mi això sí que penso que... no sé si educador o psicòleg però sí que per mi és necessari, igual que la meva orientació ho demana, que un s'analitzi, justament per separar-se d'això, **vale**, saps? És a dir justament que

un pugui... perquè jo conec educadors que treballen molt bé que treballen en grups i tal i justament aquest poder-se separar de qué estoy haciendo yo i perquè ho faig o què vull conseguir de l'altre sense que la relació es perverteixi amb "bueno yo te estoy dando esto a ver si tu..." no? Llavors poder-se separar una miqueta de la teva funció no? en relació a l'altre penso que... **és important**, sí, i que **una de les coses que ajuda és analitzar-se un mateix**, sí, això en l'educació social... els educadors socials també, clar és que a mi em costa molt en aquest cas no? em costa molt separar no? veure quina és la diferència o quina podria ser la diferència entre que un treball així ho fes un psicòleg a que ho fes un educador, llavors jo la primera diferència que veia era... potser es troba en com es concep la violència de gènere, potser ho fan psicòlegs perquè es pensa que la violència que s'exerceix és una conseqüència de la cognició no? del pensament, de les creences que té aquest home, no de un context social generat pel paper de l'home per sobre la dona o com es concep l'home agressor, per exemple com una persona malalta o no, o com una persona que ha d'assumir la seva responsabilitat, llavors a mi em costa això no? llavors per això ho he de... clar no, estarà bé perquè és veritat que jo justament penso que d'alguna manera lo cognitiu conductual passa per això, pensament- emoció- conducta, i dius ja bueno però... no? jo tinc un pensament tal i li vaig donant voltes i em fa sentir malament i després...no? però saps què passa? Que no som tan així no? és a dir i que per molt que et diuen... no bueno... el tema... hi ha alguns que estan molt bé eh, **aquí estan no els continguts?** Sí. A mi per exemple... algú va parlar... la pròpia responsabilitat de... és a dir jo penso que tenim una orientació des de l'àmbit de la psicologia està molt bé sigui quina sigui, per exemple jo amb els meus companys treballàvem amb orientacions diferents i era interessant el diàleg entre nosaltres no? hi havia un noi que era cognitiu- conductual total i havia un altre no? que era massa crític que treballava des del psicoanàlisi pròpiament i era interessant perquè lo bo és que cadascú... jo no sé si podria treballar amb ells al mateix grup eh, jo ahí no... **us barallàrieu no?** però que a ells els hi anaven bé unes coses no? **teves i a tu algunes coses seves**, el com treballar era cadascú lo seu eh, **vale**, vull dir que... ara no ho sé, això sí que a mi em fa... el... jo per exemple, treballar amb una orientació... que per mi la meua orientació en relació a lo real... en relació al gaudi, és a dir que per molt... no? hi ha algo que ens impulsa no? tu ho veus molt clar en la droga, que dius jo vull deixar de fumar, **pero no puedo**, pero no lo hago, no puedo no, no lo hago, me tiendo a, y aquest me tiendo a ens passa a tots amb moltes coses, en relació a gent que li passa amb el menjar, hi ha gent que li passa amb tal, amb les parelles, i dius què és això que "t'emputxa" que no és satisfacció és malestar, és un pur malestar, i ens té atrapats i és una roda que no permet... és a dir que l'única manera de trenar-la és a través del desig, de dir... i no es fa sol, de dir vinga va en el fondo pensar qué es lo que yo quiero? És a dir, moltes vegades jo en relació amb la responsabilitat dic no es tracta de culpar no? i penso que són termes que des d'una orientació està chulo poder-ho treballar no? **no es tracta tant de culpa, si sois culpables o no, es tracta de que un es faci càrrec del que ha fet**, del que ha fet, i fer-se càrrec no vol dir eh... asume que los actos... no, o sigui a vegades alguns diuen no això que posa aquí no ho vaig fer, però si et reconec que vaig allargar la relació massa per a què arribés a passar això... per això esteu aquí, i no tothom que té una mala relació amb la seva parella, **està aquí**, acaba

amb una denúncia, **clar**, és a dir la cosa és que va portar... **què et va portar a tu a generar una situació així? I feu que els homes s'ho plantegin això? Sí, de reflexió, de... no? Sí**, de poder arribar a això, perquè hi ha alguns que diuen no es que ella estava como un cencerro, bueno, què feies tu amb una dona com un cencerro no? **Quina era la teva actitud respecte...?** Hi ha casos que les dones estan molt boges igual que hi ha homes que estan molt, **bojos**, molt pirats, però bueno què fer amb això? Clar jo per això en el tema del grup portes un grup on hi ha patologia mental, això és veritat, **que això ja és un altre nivell realment...** no, és el grup aquell que hi ha un poti poti de gent brutal, gent medicada, gent que està amb el tema de consum d'alcohol portat pel CAS o no pel CAS, tema droga, tema patologia mental, tema... llavors és un grup que és una olla a pressió, aleshores si un educador entra que estigui ben preparat, igual que un psicòleg perquè quan no estàs ben preparat et peten els grups i et peten de mala manera no? aleshores aquí sí que **la persona ha d'estar ben preparada**, és a dir això sí eh, ha d'estar ben preparada perquè és això, sí que és veritat que en un moment donat... bueno és a dir que tingui coneixements d'això de les diferents eh... no és fàcil, **que tingui coneixement en relació al consum d'alcohol, del tema de... no? especialitzat no? O sigui, sigui quina sigui la seva corrent que estigui especialitzat en el tema de la violència de gènere i tal... i que hi hagi tot un treball en relació a això, vale.**

Vale llavors... clar **pel fet que vinguin obligats no acostumen a reconèixer al principi la responsabilitat dels seus actes no? Per això fem les dues primeres entrevistes**, perquè d'alguna manera puguin "abogar" a dir... bueno ja sí estàs aquí perquè estàs obligat, **veure quin punt de reconeixement tenen, si no reconeixen res no entren al grup, ah no? No, i què es fa amb ells? Eh... se li fa un informe al jutge perquè aquest home no és apte per aquest programa**, exacte, aleshores a veure hi ha gent que es posen de culto ho dic per això, vull dir que... una cosa és que diguin bueno ya alguna cosa... bueno sí... llavors quan els fas treure objectius a treballar hi ha coses que bueno mínimament reconeixen, diuen "ah pero no fue para tanto solo la empujé..." dius bueno... solo la empujé, què vol dir això... no? és a dir... **el "solo"...** sí, y el "no pero yo solo le hice así..." no? hi ha una minimització brutal que després treballem justament això no? és a dir que d'alguna manera un es faci càrrec també no? aleshores, hi ha casos on... s'han tirat enrere per... bueno ja ho veuràs... és a dir hi ha unes condicions per a què no hi fiquis un pallo brotat, eh... una persona que no vulgui estar aquí, yo recuerdo a un señor que deia "yo quiero ir a prisión" bueno... perquè aquest senyor no volia venir, llavors què he de fer? Fora no? No reconeix res... Per això és important gent que està medicada o molt medicada dius què fa aquí aquest tan drogat no? és a dir medicada amb tema psiquiàtric que no cal que sigui... no? o gent que un moment donat tu veus que se li pot disparar alguna paranoia... hi ha gent que... no? llavors hi havia la possibilitat abans de fer en alguns casos molt concrets individuals, fer algunes sessions individuals en lloc de grupals i amb altres doncs mira... amb alguns amb el tema de consum de dir doncs mira fins que no hi hagi anat al CAS i hagi fet algunes sessions no tornis, però això parlat amb el delegat eh, vull dir que no és una decisió nostra, **és tot pel Departament de Justícia completament no? Sí,**

es treballa molt mà a mà amb el Departament de Justícia amb els delegats que són els que porten els casos no? cadascú els seus i tots ens posem en contacte amb ells no? **hi ha una coordinació... sí... total, sí, vale.**

Llavors, quan aquest programa ha acabat... què? O sigui, vull dir es fa un seguiment després d'aquest home? No, no? o sigui ja ho ha fet... i ja està, i ja està, vale. I això que et sembla? Bueno... fantástico (ho diu en to irònic) si no? és allò de dir... saps què passa? Que acaba tot resumint-se en un projecte, una subvenció i un d'això... si a tu no et paguen per fer un seguiment, no ho fas, no ho fas, i no et paguen per fer-ho? No. I s'hauria de fer segons tu? No, per què? Perquè això és el gran problema amb justícia, vale, que justícia és complir mesura, mai... fixa't en la gent que està a presó eh només hi ha aquests... quan estan al tercer grau però després t'envien al CIRE y punto, se ha acabado, busca trabajo i ja t'ho faràs, **búscate la vida ¿no? No hi ha un seguiment, a nivell judicial se'ls hi acaba aquí, després ja ve Benestar i Família però no hi ha una coordinació entre ells, o sigui seria que aquest senyor anés a serveis socials i... i demani alguna... però no hi ha una coordinació entre... no, i aleshores clar amb aquests casos... no... és a dir ells tenen veure si tenen el programa formatiu, veure si tenen alguns serveis a la comunitat que alguns els hi posen treballs tal... **treballs en benefici a la comunitat**, no tots, i ja està, si s'han complert aquestes coses doncs ja està, vale, i mentre **es duu a terme el programa, abans que acabi, avalueu si s'han complert els objectius al acabar mitjançant uns indicadors no?** Sí, i dels objectius que... a veure nosaltres bàsicament ho fem amb entrevista oberta, és veritat que... aquí ja veuràs que hi ha moltes estadístiques, textos i tal i es va intentar passar alguna en algun moment donat eh, però sí que és veritat que bueno ens basem una mica més en una entrevista oberta, en **valorar l'assoliment dels objectius d'entrada que ens plantegem, ell què pot dir també d'això, no només la valoració en relació a això sinó també que l'ha tocat més,** que... no? i a partir d'aquí es fa un informe i acaba sent favorable o no, vale, que en principi nosaltres era escolta si acabes el grup no? és perquè és favorable, sinó el fem fora abans, que a alguns els hem fet fora abans, **no deixes que acabi per...** no deixes que faci les tretze sessions si no... exacte... per després dir pues no no he aprendido nada y... ja vigilem això sí, vale.**

Llavors... aquí tinc una pregunta que és... quins canvis duen a terme els usuaris del programa en les seves vides un cop han acabat? Però clar si no hi ha un seguiment realment no ho sabeu. Mira és que és molt complicat això perquè pensa que venen aquí senyors que potser els fets ocorreguts van ser fa quatre o cinc anys, clar, hi ha gent que et ve aquí amb una nova vida, amb una nova família, o amb la família d'això... i es troben aquí dient però que cony... **¿qué hago aquí si esto fue hace mucho no?** Sí, cinc, set, tres dos, els que més l'any passat saps? És a dir que és tot tan lent que arriben aquí i diuen... que a molts els hi serveix perquè molts estan amb nova parella repetint històries que... no? **Això acostuma a passar no?** No sempre, però en molts casos et trobes no? de dir osti... no l'estic dient que no, estic acceptant tot de l'altre, això que parlàvem no? que ho accepta tot de l'altra fins que es cansa i diu "no" malament, és a dir que moltes vegades aquest punt de l'assertivitat de no saber dir "no" també és molt recurrent no? que moltes vegades no saben dir "no" abans, és a dir posar uns límits abans, **amb la seva parella**, que d'això es tracta, en

aquests casos, és a dir **quan ja hi ha un acte violent és perquè el límit no s'ha posat abans, i han explotat d'aquesta manera i la violència és la manera que tenen d'assegurar-se el control... exacte**, és gent que no no... yo esque... l'alcohol serveix una miqueta d'atenuant per després el disparador però en el fons l'alcohol era un bueno voy a beber para no ir a casa no? i era evitar confrontar-se a una situació que ja sabien no? i és un caldo de cultiu que la cosa va in crescendo, aleshores... per això t'ho dic, és a dir que en molts casos, **quin efecte té en la vida de cadascú? No, no ho sabem, no fem un seguiment per tant no ho sabem.** **Vale, però tu per exemple, la teva opinió personal com a professional creus que des de justícia o des de serveis socials hi hauria d'haver una coordinació? Més que res per l'objectiu aquest de... l'objectiu general que és no generar noves víctimes, vull dir que un home que ha estat tota la seva vida mantenint aquest tipus de relació amb les seves parelles, per què faci un programa formatiu de tretze sessions... no és una mica idíllic pensar que ja està... ya me he rehabilitado?** Clar però és molt difícil, perquè per exemple encara que els veïssis... és a dir perquè nosaltres sabem els formats no? encara que tu fessis la meua entrevista al cap de tres mesos i una altra al cap de sis mesos, **tampoc saps com és la seva vida quotidiana**, no i tampoc saps... perquè a l'entrada... potser va ser un fet puntual i evidentment no es repetirà mai de la vida i no perquè hagin passat pel programa formatiu no? o hi ha gent que sí, que hosti va repetint patrons i és igual que passin el programa formatiu, o hi haurà gent que sí que li tocarà... com es pot saber això? Què és el que et toca del programa formatiu i que no? no? **clar**, és a dir, aleshores... **el que et diu ell, tot i que tampoc saps si és així o no**, exacte, per mi molts casos que jo sempre veia, veies a algun que deies aquest podria seguir fent un treball, un treball més personal, no com a hombre violento, como hombre maltratador, perquè no arriben els homes al Servei d'Atenció a Homes (SAH)? Que el Servei d'Atenció a Homes, el SAH, **el SAH sí, estic intentant posar-me en contacte amb ells**, vale, doncs al SAH els homes van voluntàriament, sí és voluntari el programa, bueno pues seria qüestió de veure quants homes hi van, **ja t'ho diré a veure si ho aconseguixo**, perquè hosti costa molt, vull dir que un home voluntàriament vagi allà... llavors hi ha molts que en algun moment donat els hi orientàvem perquè et deien "jo vull continuar treballant aquests temes..." bueno doncs ves allà o... no? perquè sinó és difícil de... **que hauria de seguir des d'aquí? A vegades penso que no perquè és un programa molt estigmatitzat en relació a aquesta etiqueta i en relació a aquest delictes no? aleshores potser des d'aquí no hauria de ser el lloc, potser és contraproductiu no? continuar un programa que t'està posant l'etiqueta de... exacte... l'etiqueta de maltractador, si... a ver a ver si "delinques" de nuevo no?** No, jo penso que en un moment donat és espero que algo d'això t'hagi servit, i una miqueta que faci cadascú... és a dir s'ha d'avaluar això? no ho sé, a vegades tenim aquest furor avaluador no? que és... **sí**... com molt pesat, i jo entenc que vens de la universitat i que és molt així, però a la vida quotidiana és bueno... què passa? Que sí va haver-hi un cas aquí d'un senyor que va anar al programa formatiu, després va anar i va matar la seva dona, però és un cas, per aquí passaven tropocientos, clar aquest ressona molt, i aquí ens vam començar a posar les piles tots, des dels delegats què va fallar? Què va fallar? **Potser no va fallar res**, exacte, **és que no depèn tot de tu, depèn d'ell també**, però sí que d'alguna tu has de donar comptes de bueno aquí no va fallar res, perquè el sistema

està muntat així no? és a dir aquí no va fallar res, aquí vam posar pues... era un pallo molt particular... **demostrar que hicisteis bien vuestro trabajo ¿no? exacte, y que no somos responsables de que...** no perquè no ets responsable de que a una persona en un moment donat se li vagi el cap i acabi matant a la seva dona, no ets responsable, **l'únic responsable és ell**, exacte, el que passa que **per això a mi em fan una mica de yuyu aquests programes formatius, educatius i tal on què pretens? Vull dir no tens una marioneta davant, no tens un ninotet de plastelina al davant, tens una persona que pensa, que actua, que sent, que té moments de arrebato, que té moments on se li nubla el pensament,** i a tots ens ha passat no? i dius bueno què vols controlar? perquè pensa que el treballador social, el psicòleg, tots aquests som fruit no? del control social, **claro**, havia control social, policial que era el... no? el chungo, però després em ve a mi el de "vamos a ayudar" ¿no? i no hi ha res més pervers que un treballador social mal posicionat no? **o un educador**, o un educador social, o un psicòleg no? que pretende ajudar al otro, al tanto, jo penso que amb això s'ha d'anar... no? s'ha de ser una mica curós no? i s'ha de tenir **una mica de distància justament per no caure en pensar que tu... pots salvar-li la vida a... salvarle la vida a la gent, no, eso está claro**, no, és a dir has de ser... aquest punt de humilitat, de pensar que l'altre, **creure en l'altre, creure en què pot canviar no? en que pot dur a terme ell mateix una transformació, tu l'únic que fas tant si ets psicòleg, com treballador social, com educador social, donar eines, treballar continguts amb ells, donar possibilitats, però al final el canvi, la transformació la fa la persona, exacte,** a més amb l'experiència es veu molt, **tu pots donar totes les eines i recursos que vulguin, però ells també escullen, clar, no?** és a dir tu li pots posar molts recursos que està molt bé molts recursos perquè si no en té cap... és veritat, hi ha una precarietat simbòlica brutal, **posar tots els recursos al seu abast, però que l'altre els utilitzi o no els utilitzi és cosa d'ell, és cosa d'ell**, no? hi ha nens que tenen uns recursos, hi ha nens que tenen uns altres no? i uns interessos i uns altres i això també es trasllada a la vida adulta, i aquí es veia molt clar, com a aquest programa hi havia gent que realment era algo revelador per a ells, hi havia gent que passava per aquí como quien a ido a la cola del súper, que no li ha servit de res i haurà gent que... que no que nada, peor, jes que es peor! Vull dir... bueno mira tu... és a dir... hòstia súper nerviós perquè recordar aquella relació el posava malalt no? **Clar perquè... per tu... llavors aquests homes no se'ls considera per res que siguin malalts en general pel fet d'exercir violència? No, per res, per res, o sigui no són malalts mentals no? no.** Vale, i el tema de la violència... **o sigui la violència de gènere com es concep des de la perspectiva cognitiu- conductual?** Ah no sé, yo sóc del psicoanàlisi, **bueno vale vale des de la psicoanalista, una mica, per saber**, mira des del psicoanàlisi no hi ha una concepció de la violència, perquè la violència no és una estructura no? és a dir... és un acte no? **una manera de comunicar-se...** que passa a l'acte i que realment el que veus és això... una cosa és el fet, de dir bueno pues ha passat això no? i a partir d'aquí és valorar, valorar què ha passat, és a dir... per què? **Per què no?** Sí, què t'ha portat a això? Que a vegades... és el que et deia, no és que sigui malaltia mental, a vegades sí que hi ha malaltia mental darrera i hi ha casos que no, **també hi ha molts homes que tenen malaltia mental i no exerceixen violència de gènere,** **mira jo, des de la meva posició, sempre és analitzar la relació de parella, què passa en aquesta parella que un arriba a aquests límits o no límits, si és**

aquesta o és altres, i analitzar la relació amb els pares perquè... amb els pares de l'agressor? Sí, creus que té... i de l'agredida també, perquè ostres jo crec que amb dones em dono compte que surt automàticament el tracte amb la mare, automàticament, per la mare eh et dic no pel pare, veus una relació... no? salvant les diferències i que cada cas és... complicada amb la mare i que la identificació acostuma a ser amb una mare com molt controladora que no tal... que no em deixava viure... i després em trobo amb un pallo que és un controlador, que no em deixa viure... **pautes d'educació que has rebut de...** no pautes, és a dir, algo, és a dir que és algo que jo dic que no és una pauta, és algo que queda fixe, **models no? la manera amb la qual...** vale, direm models, **t'has desenvolupat tu a la teva infància, el que has rebut, sí, realment és allò que has rebut,** vale sí, diem-ho així, el que un ha rebut, és el que després un busca també no? que ho busca de moltes maneres, que a més una de les preguntes que se'ls fa als maltractadors és si han rebut ells maltractaments, però no vol dir... **no vol dir... clar, a mi això em posa molt nerviosa,** clar, però sí que d'alguna manera el que intenten, malament pel meu gust, però vull dir que intenten de pensar bueno què ha passat no? a casa per a què un després... no? hi ha casos que sí de... "el meu pare m'atonyinava" **però també hi ha casos que no, que no hi ha una relació directa,** per això et dic, **no hi ha relació directa amb això, no hi ha relació directa amb una malaltia mental,** no hi ha relació... aleshores, cal veure, i per mi quan entra un cas de violència no és que jo opini sobre, **la pregunta és què em diu aquest cas en relació al que ha passat? És a dir, què em diu aquesta persona en relació a allò que ha succeït?** Vale, no? és a dir... i sobretot mmm... bueno és a dir **que es pugui fer càrrec,** que es pugui fer càrrec de... no? d'allò que ha passat en relació de dir... no? "no es que hicie...no tal..."**que no es justifiqui no? que no justifiqui la seva conducta amb...** la relació de parella deixa veure una miqueta això no? quin tipus d'elecció fa? Perquè l'elecció de parella diu molt d'un també no? **Sí, qué buscas o qué no buscas, sí, vale. Doncs... ja està penso...** si quedés alguna cosa pendent Irene en podem parlar, **sí però molt bé eh, o sigui moltes gràcies,** a tu, i si qualsevol altra cosa estem en contacte, **moltes gràcies.**

ANNEX 6

Transcripció de l'entrevista realitzada a un psicòleg del Servei d'Atenció a Homes (SAH), Fundació Ires

Bueno doncs jo et comento... estic fent el treball de fi de grau, sí, i el meu objectiu és investigar una mica els programes que es fan per a homes que exerceixen violència de gènere i mirar quins components educatius s'introdueixen en aquests programes vale? Per portar-ho una mica a la vessant de l'educació social que és el que jo faig, ho entenc, ho entenc, clar... llavors eh... bueno començo a preguntar-te, sí, aquesta entitat... bueno aquest és el servei d'atenció a homes per a la promoció de relacions no violentes no? Sí, **de l'Ajuntament de Barcelona,** vale, perquè com dius entitat...bueno clar... de fet és complexa perquè sí que hi ha una entitat que sempre ha gestionat i que avui en dia està gestionant el servei d'atenció

a homes... és la **Fundació Ires, vale**. És a dir el programa destinat a agressors que de manera voluntària volen fer tractament de fet és una idea d'un professional, d'un psicòleg, Heinrich Geldslager, **vaig anar a una conferència d'ell l'altre dia**, doncs és una idea del Heinrich, de l'equip no? que comencen, l'ofereixen a l'Ajuntament de Barcelona i a l'Ajuntament de Barcelona li sembla una bona idea. Això és perquè bueno també a la Fundació Ires s'atenen víctimes de violència masclista i també se sap que **en els dispositius públics d'atenció a les víctimes s'estan atenent diferents víctimes d'un mateix agressor que no fa cap treball personal i que reproduceix patrons**, repeteix els mateixos patrons... aleshores... bueno, perquè no atensem els homes? Sí que hi ha una atenció a presons, sí que hi ha una atenció a mesures penals alternatives, els programes formatius, però a nivell ambulatori a nivell... **a nivell voluntari no? si la dona no vol denunciar i no vol fer res que passa?** Que hi ha no? I és per això que s'inicia... que s'inicia aquest programa, **vale**. Comencen a fer alguna cosa a l'any 2004, 2005 si no m'equivoco i és un servei municipal des de l'any 2006, **vale, i és gratuït?** És absolutament, **totalment gratuït, la condició és que vinguin de manera voluntària**, no fem cap tipus d'informe, només certificat d'assistència per si la feina per si... però ja està, per garantir-ne també la voluntarietat, no fem informes ni a favor ni en contra, **per res judicial...** si és per ordre del jutge sí, **vale**, si el jutge ens diu que hem de fer un informe del procés d'aquest senyor ho hem de fer perquè ho demana el jutge, però si no ho demana un jutge no ho fem, **vale**, això perquè venia... ah sí, la voluntarietat, la voluntarietat és clau i és important, han de ser voluntaris... La condició és que visquin i/o treballin a la ciutat de Barcelona perquè qui paga és l'Ajuntament de Barcelona, per tant... bueno és a dir tots els barcelonins i barcelonines... si s'acull a les persones que facin vida a Barcelona perquè treballin i demés, però clar si no viuen ni treballen a Barcelona... mmm... és una llàstima perquè vull dir no existeixen, **ja... hi ha pocs programes**, hi ha un servei petit a Girona, això a Catalunya, fora de Catalunya a Mallorca també hi ha una cosa semblant i a Navarra i al País Basc també funciona, **però molt poc no? o sigui en comparació amb tot el que hi hauria d'haver... en comparació de tot el que hi ha per a les dones...** exacte, és mínim, és molt mínim, bueno de fet estem creixent molt en quant al nombre d'usuaris, sobretot al darrer any... **a quants homes heu atès aquets últim any?** Aquest últim any... **més o menys eh...** crec que van ser 137, **homes, homes, 137 homes, 137 homes atesos...** sol·licituds de petició que no s'acaben vinculant al servei... **més, més, però homes atesos són 137 a l'any 2014, vale**, i segurament aquest any seran més perquè el volum de feina que estem percebant en comparació amb els mesos de l'any passat el volum de feina és molt més gran. **Llavors tu creus que hi hauria d'haver més recursos per atendre... sí,** sí de fet... la violència és un problema que hi és... molt gran, a part de violència hi ha microviolències que les veiem cada dia als diaris que no estan... **recollides com...** com a violència de gènere i ho són i hi ha una part que és important de reflexió no? que feien fa poc que les persones mateixes que fan lleis i apliquen lleis per lluitar contra la violència de gènere estan exercint violència de gènere i no se n'adonen, **no són conscients...** i no són conscients, ja sé que és tota aquesta part que... i bueno nosaltres intentem amb els homes que venen a fer tractament que sí prenguin consciència d'aquestes microviolències, d'aquests micromasclismes que s'estan posant tant de moda no? **que cada vegada creixen més... Llavors l'objectiu d'aquest programa, l'objectiu**

així més general és protegir a les dones? Treballar amb ells perquè també es creu que tenen dret a...? El primer objectiu és protegir a les dones, i per això arranca, de fet t'ho explicava abans... que hi ha més d'una víctima del mateix agressor i és per això... de fet s'engloba... el servei d'atenció a homes s'engloba dintre de la direcció de la dona per la eradicació de la violència masclista. Un cop això, els objectius també tenen en compte protegir el propi home d'aquesta violència perquè... bueno això és més psicològic que educatiu però tota violència exterioritzada parteix d'una violència interior, algú que està content, feliç i tranquil no exerceix violència, per tant hi ha... un estat emocional no? que provoca... que provoca això, aquest estat emocional té diverses causes, una d'elles és, pensem que és la pròpia imatge de masculinitat que no acaba d'encaixar amb allò que a ells realment els hi agradaria i o sigui, tornant als objectius, un dels objectius és "l'alliberament masculí", és a dir... eh no cal que siguis més chulo, ni més prim, ni més... una mica en el sentit de... perquè evidentment tenim una visió feminista d'això, tot el moviment feminista que ha estat lluitant per a l'alliberament de la dona... doncs una mica és això, no has de ser d'una determinada manera per ser un home, ets un home perquè vas néixer home i a partir d'aquí qui siguis no té res a veure amb el fet de tenir òrgans reproductors masculins, o femenins... llavors és una qüestió molt social no? vull dir els estereotips de gènere, sí, sí, social i cultural, aquesta part sí, després hi ha tota la part... és algo que fem a partir de... en el programa grupal, que ens centrem molt en el treball grupal eh... fem... diguéssim cap a la segona meitat aquesta reflexió, comencem amb la responsabilitat individual, el coneixement de les pròpies emocions perquè com ets capaç d'empatitzar amb algú si no saps ni tu mateix on sents o com sents... les emocions i posar-li noms perquè molts d'ells és emo... què? De què estem parlant? Joestic bé o malament i ja, i no hi ha més no? i no hi ha més, aquests matisos no? llavors treballem molt des d'aquí, des del coneixement emocional i la responsabilitat de les pròpies emocions, evidentment hi ha coses de fora que t'enfaden però tu pots veure què fas... con ho gestiones no? amb aquest enuig de... com ho gestiones, sí, mirant-ho des d'una perspectiva diferent pot ser que no t'enfadi la mateixa acció no? i poc a poc anar treballant això per la gestió emocional que és una part importantíssima de cara al control de les emocions.

Llavors es tracta des d'una perspectiva psicològica no? Sí, la intervenció és psicosocial, perquè com dèiem treballem temes de creences i treballem temes culturals, i educatius també, allà vull jo entrar, perquè hi ha la part... en aquest procés de construcció hi ha algo molt meridià en quant a educació que és abordar el tema de parentalitat, no només l'exercida sinó també la rebuda perquè no tots són pares, la majoria sí, però no tots són pares, aleshores és molt important que valorin l'educació rebuda i que prenguin consciència d'aquesta necessitat de reeducar-se, que és un camp d'especial interès per a l'educació social no? eh... però tots els terapeutes som psicòlegs, tu ets psicòleg no? jo sóc psicòleg, vale, llavors l'enfocament que seria psico-educatiu... No... o cognitiu-conductual? Ni una cosa ni l'altre, és que jo tinc que n'hi ha quatre, he trobat que n'hi ha quatre, a veure, el psicopatològic que és el que creu... no! porque no significa que esten enfermos ni que tengan ningún transtorno mental ni nada de eso, de fet és un factor d'exclusió el tenir psicopatologia, si és una psicopatologia no tractada i tal el que fem és derivar a

un centre... a un centre de salut mental, si està sota tractament però té una simptomatologia activa se l'atén de manera individual en coordinació amb el psiquiatre però no se l'incorpora al grup perquè podria dificultar el treball grupal, o sigui que... psicopatològic no... **la violència és una estratègia que tots i totes tenim al nostre abast i que serveix per posar límits en un moment donat o defensar-nos en cas de risc de mort vull dir... i és una conducta que tu esculls exercir, exacte,** té molt de component emocional i la majoria... et dóna la sensació que és algo inevitable quan no és així, l'estàs escollint, encara que no t'he n'adonis que l'estàs escollint, l'estàs escollint perquè tens alternatives i... **una altra cosa és que no les coneixis aquestes alternatives,** he de dir que sí les coneixes perquè las has vist, las has sentit... el que passa que s'han de treballar, a més la violència té algo en concret que és molt reforçador, si jo vull el boli que tens tu a la mà i et faig així... tengo el boli, què passa després d'això? Com em sento jo? Com t'estàs sentint tu? Què em pot passar a mi pel fet d'haver-te agafat el boli de manera violenta? **Les conseqüència no?** les conseqüències clar, ja no les legals sinó també les emocionals perquè cada cop que fas servir la violència, parlant d'estats emocionals, necessites eh... estar enfadat d'alguna manera, i la ràbia és un estat emocional que desgasta moltíssim, de fet es donen casos de somatitzacions de ràbia que arriben a desembocar en úlceres de pell, en somatitzacions molt greus per a la salut física, aleshores no és... vull dir... sí, és una estratègia que tenim tots però anem a veure els avantatges que té, **i els inconvenients no?** els avantatges que tenen les altres, és a dir també girar una mica cap a la psicologia positiva perquè realment n'hi ha que... o sigui han après que la violència... justament avui feia el tancament d'un, seguiment després de dos anys d'acabar el tractament que... bueno que el seu pare era narcotraficant a Mèxic i la història de la seva infància... impressionant no? guau! I clar... no és que ho hagués normalitzat però sí que era conflicte- violència, conflicte- violència i ja està, evidentment que sabia que feia mal, evidentment que no estava content, no estava tranquil comestic jo ara que si tinc una discrepància amb la meua parella la mandaria al volcán, però ara sóc capaç d'aturar-me perquè sé a on em porta això i sé a on em porta lo altre, prefereixo callo un moment em relaxo, si convé baixo a treure el gos i després quan torno parlem amb més calma, tot aquest canvi en positiu és... tot lo altre ho he après i ho he après que estava marcat a foc no? perquè **el que ens passa dels 0 als 7 anys ens marca molt, es queda marcat a foc, llavors és... aprendre una cosa diferent doncs porta un temps,** de fet els grups aquí són de **30 sessions de dues hores amb freqüència setmanal, una vegada a la setmana,** sí, i són grupals sempre? Sí i no, té preferència absoluta (el grupal) excepte si hi ha psicopatologia... bueno si hi ha consum de fet no els atenem ni individualment, dificultat d'horari perquè són dimarts i dijous i ara ens estem plantejant fer un nou grup per tot aquest increment d'usuaris, però clar han de ser en un horari concret i si hi ha persones que no poden per motius de feina o per alguns altres compromisos no poden en aquelles hores pues sí, tampoc se'ls envia cap a casa, se'ls deixa fer individual, **vale o sigui que les individuals són només quan per horaris no poden venir al grup, i també sempre deixem oberta la porta a que si hi ha alguna cosa que no volen compartir amb el grup o perquè no ve a tomb o perquè realment prefereixen primer parlar-ho amb el seu terapeuta referent** eh sí... **es poden fer reunions individuals,** ho fan individualment sí, intercalades. **Vale, de quants són els...** el

grup? Perquè només hi ha un grup? Hi ha **dos grups en funcionament sempre simultàniament, dos grups, vale, de quants homes cadascun?** **Entre sis i deu, ah no molts, vale. I quants psicòlegs a càrrec?** **Dos, dos per cada grup?** Dos per cada grup, **i sempre psicòleg?** Sempre psicòleg, **no hi ha un altre figura professional, no hi ha una altra figura professional, per què?** Eh... la resposta serà diplomàtica i també honesta eh, és institucional, de fet **es marca per licitació de l'Ajuntament es considera que com que ha de ser un grup psicosocial, considera l'Ajuntament que han de ser psicòlegs** qui ho facin... eh... a nivell personal... he conegut a una treballadora social que era una terapeuta excepcional, tenim un company que està a la part de prevenció que fa els tallers i tal i és antropòleg que també té formació terapèutica... **però en els grups...** en els grups per demanda expressa de l'Ajuntament només poden ser... **llavors educadors socials mai ha hagut?** **Educadors socials al SAH no, vale, i tu creus que estaria bé que hi fossin?** Jo penso **que sí, per què?** Perquè el component... perquè hi ha tot una vessant educativa, hi ha una vessant social important perquè més enllà de què no hi ha un perfil de persona agressora, el que et deia abans que la violència és transversal a l'espècie humana i no només a la espècie humana, eh... hi ha una part d'educació social que en alguns casos es primordial no? **Ara estic pensant en un senyor que realment mai ha estat adaptat no? mai ha estat adaptat socialment, la violència en part és conseqüència d'allò viscut a casa,** els seus pares tampoc tenien una vida plenament adaptativa, bueno ni plenament ni no o sigui... la mare estava a casa com podia i el pare era contrabandista i ell pues... va créixer al barri, va créixer... lo que donava més diners i més estatus era ser narco i va ser narco, clar tot aquest... la violència està en tot això i és aquesta part... però clar té un problema afegit que és que vull treballar però no sé llegir ni escriure... **com que li falten recursos socials com per reinserir-se no a la societat?** tant parlar de l'autoestima, que això potser és més psicològic, però té un component d'aquests recursos per desenvolupar-se en la societat, que bueno sí és una feina que els psicòlegs també fem però crec que hi ha uns professionals que sou els educadors... **que ens dediquem...** que sou especialistes en això no? Aleshores per això penso que la figura d'un educador també és positiu, i tornant al símil dels serveis que atenen a dones eh... als serveis que atenen a dones hi ha psicòlegs, educadors...**clar jo això no ho entenc, em crida molt l'atenció perquè dius... jo he estat fent pràctiques a una casa d'acollida per a dones víctimes de violència de gènere i allà la majoria són educadores socials, psicòlegs un,** és que en una casa d'acollida crec que és... és molt important... la mateixa institució... aquí hi ha educadors fent tractament... ho veu obvi no? que en una casa d'acollida que s'està fent una feina de... **d'autonomia de tornar a...** clar, em deies no ho entenc, jo sí ho entenc tot i que no m'agradi sí que ho entenc i entenc perquè ve, eh... la protecció... tampoc m'agrada eh perquè afortunadament crec que està canviant molt i que la feina no és tant de protecció, que també, **també sí,** sinó més d'empoderament no? **sí molt, de... de tornar a viure, de recuperar-se...** eh... l'únic model d'home no és aquest eh... vale, tot aquesta feina no? tot el tema d'empoderament, però això porta molt de recorregut, i fins que no s'ha arribat a això... i a part també hi ha una altra cosa eh... la violència exercida contra la dona va molt més enllà de l'àmbit íntim, **clar sí,** també és veritat que ara com més anem rasant... aquí són tots agressors però que siguin purament agressors o siguin autèntics psicopaties hi ha

molt pocs, els rols dintre d'aquesta relació tòxica i violenta han anat variant, segurament ha agafat ell més el rol d'agressor per tot un tema social, cultural, i si ha exercit violència física és més estrany que una dona hagi exercit violència física, que també eh, abans d'ahir un home em deia que es va posar de mal humor, li vaig fotre quatre mocs, tal perquè la nit anterior... bueno sí la has líado, tenim feina a fera amb tu, li dic i què va passar? Diu ella em va donar dues bofetades però clar és culpa meva... i jo para para, el que vas fer tu malament és responsabilitat teva, però tampoc pots justificar això no? eh... això és aquesta idea de... l'estructura social de fet també està agredint a l'home... com que s'estigmatitza molt potser? Sí, hi ha l'estigma però a part de l'estigma hi ha aquesta... com aquesta polaritat no? sí de bueno i malo, víctima i agressor, si ell és l'agressor ella és la víctima, sempre, no home, són persones no també? Són persones saps? Vull dir... en el moment en què ella t'agredeix tu ets la víctima i ella és l'agressora, cinc segons abans tu eres l'agressor perquè la estabas machacando verbalmente i ella era la víctima, llavors anem a posar les coses al seu lloc, que generalment... que ella t'ha agredit però bueno ets una mica o molt cafre y la estas machacando verbalmente cada dos por tres pues home sí a tu t'atendrem aquí perquè ets majoritàriament agressor i a ella l'atendran a una altra banda. Llavors estigma, la polaritat de les coses i també més enllà de les diferències salarials, de les oportunitats laborals... que sortim guanyant els homes, que segueix sent així, això és molt social, forma part de les estructures socials, sí que hi ha això, allò que dèiem abans de l'alliberament, no pots ser l'home que et surti... la persona, ja no l'home sinó la persona que a tu et sortiria ser perquè això et comporta una sèrie de limitacions, de dificultats que també t'afecten perquè llavors a ells els hi afecta quan exerceixen violència perquè després es senten malament i es senten culpables no? Clar, que això... el sentiment de culpa de fet és un sentiment... eh bueno positiu com tots no? o sigui la sensació és negativa però això serveix per dir eh... esto no... no m'agrada, no me gusta, és responsabilitat meva i vull canviar, que sí que els intentem girar des del principi el discurs de "fue culpa mia, fue culpa mia", es que la culpa hace mucho daño también, la culpa està bé per dir-te ojo que esto lo has hecho tu, fer-te responsable, intentar reparar el dany si es pot o com a mínim no repetir en el futur, ara, si em quedo amb el pensament de culpabilitat... llavors no me'n surto... entonces me pierdo, no me'n surto i surt el "es que yo soy así" y cada vez peor.

Llavors, per reconduir una mica... l'enfocament no seria cap d'aquests? O sigui ni psicopatològic, ni psicoeducatiu, ni cognitiu- conductual, ni narratiu- constructiu? És una mica mixt, hi ha parts cognitiu-conductuals, mmm... la primera estratègia que els hi proposem per a què posin en pràctica és el temps fora no? si veus que t'estàs enfilant molt que t'estàs escalfant molt surt del lloc, amb l'objectiu de repensar la situació, fugir no? de la situació, si veus que perds el control te'n vas... escapar de la situació de risc. Llavors poc a poc els hi anem ensenyant a evitar arribar a la situació de risc, clar perquè sinó només ataqués el símptoma no? aquesta és la part més cognitiu- conductual, vale. Després agafem molta part constructivista, tot això de quina responsabilitat tens tu de què l'entorn... t'afecti d'aquesta manera, t'hagi fet d'aquesta manera, y la culpa al padre... bueno... fins a cert punt, tens 35 anys noi que el teu pare no et

castigarà si no ho fas d'aquesta manera oi? **I que no hi ha una relació tampoc directa...** no, no... **entre que hagi patit maltractaments... clar a mi això em grinyola molt perquè no...** no, **no hi ha una relació directa,** en la població general diguéssim s'estima que és al voltant d'un 50% dels agressors, en la nostra mostra, en la mostra del servei hi ha un 70% que han rebut algun tipus de maltractament, vale, vale? És una mica més... bueno és bastant més alta, però no és una relació directa, **perquè tu creixes, et desenvolupes, veus que aquesta relació no...** de fet, de persones que han rebut maltractaments a la infància molts de fet són els primer en tallar amb això perquè, **saben el que no volen,** agafen... ja no és el que no volen sinó més... sé com m'he sentit i es desenvolupa una habilitat empàtica que... ni de coña, es que ni tonto sabes? **Llavors és una mica mixt no?** Una mica integratiu, i també intentem que el grup sigui molt... aquesta **part narrativa, molt vivencial, molt experiencial,** vale, per què? Perquè... del psico- educatiu sí que fugim moltíssim, **per què?** Perquè psico- educatiu és t'explico qué es lo que es, **molt instructiu no?** és molt instructiu, la part psicològica de tal i no... **y tu lo llevas a cabo ¿no?** te lo explico y tu... te lo explico, lo aprendes y no es el momento de hablar de tu historia personal, no, clar no, és contingut psicològic que t'ha de servir tu m'has de retornar si ho has entès o no i si ho has pogut incorporar però ja, **vale,** vale? Llavors no, intentem que sigui el més vivencial possible per a què m'expliquis com t'està anant la setmana, com estàs aplicant les coses, com... **com ho estàs vivint no?** **Com ho estàs vivint i com has viscut tu els episodis de violència,** vale, no? perquè és aquesta violència la que et permetrà...si yo te suelto el rollo... que ja bastant difícil és amb dues hores a la setmana explicar exemples concrets de cadascú després analitzar-ho, clar, si no treballo des de la pròpia experiència clar jo des de fora... **no s'emportaran res tampoc...** et puc dir, et puc posar exemples però **el que valdrà serà com ho vius tu, com incorpores tu les coses,** vale. **Clar perquè llavors els grups com funcionen? O sigui quins continguts més o menys es tracten? El que m'has dit de les emocions, també la part educativa que m'has dit que es fa en un bloc... és a dir no es fa de manera transversal tot això de la perspectiva de gènere i tot això?** **Sí, sí, transversal i puntual,** eh... hi ha temes que són molt transversals, el que et deia abans de la **parentalitat** eh... clar si en un grup de 7 o 8, 5 o 6 són pares eh... sortirà, sortirà perquè un dia vindran es que mi hijo que tiene 14 años no se que... i es confrontarà el tema de la parentalitat i serà transversal, el **tema de gènere pues cada cop que surt una distorsió de gènere es confronta,** aquesta és la part de fer-ho vivencial i de fer-ho bastant obert en quant a contingut almenys una part de la sessió, perquè la **dividim en dues parts, una per a què ens expliquin com els hi ha anat els set últims dies i l'altra més centrat en una dinàmica,** vale, és curiós perquè no sé si ja forma part de nosaltres i no som conscients però les històries van bastant en l'ordre de la temàtica que estem tractant, però bueno anàvem pels temes transversals, la perspectiva de gènere evidentment és algo transversal, és algo que hem de confrontar totalment la distorsió, es que las mujeres.... **tienen que estar en la cocina no?** no, tant de bo fos només això Irene, seria més fàcil, **és pitjor no? És més greu no?** és com més subtil... es que claro las mujeres lo tienen más fácil porque tienen ayudas en no se que... clar una mica el que parlaves tu que sí és veritat que tal però... moltes distorsions sobre que... no? la capacitat de manipular de la dona sobre l'home... és com tot més subtil... **sí coses que se't poden passar perquè com que estan tan**

interioritzades... sí, sí que no acabes de... i bueno després **la responsabilitat** sí que és algo que va sortint i arriben a la sessió deu que ja tenen molt incorporat que el que jo faig és responsabilitat meva, **vale o sigui no culpen a la societat...** no culpen, continuaran venint potser amb alguna distorsió... una distorsió, una manca d'empatia o diferenciar-se l'un de l'altre... et diran que estan enfadats perquè hi ha algo que a ells no els encaixava per com a de ser una dona i un home en una relació de parella però reconeixeran que són ells els que estan enfadats i dius bueno... que té de dolent que la teva parella vulgui penjar els binilos a la paret de la cuina no? perquè no sé que... i allà vindria el bueno es que ahí solo los ve ella... llavors dius bueno... esto pensava que ya estaba superado y veo que no... llavors clar aquí és **molt important el vincle**, que això no t'ho he dir, abans de començar amb el grup es fa una **fase d'acollida, vale, d'entre 4 i 6 sessions, individuals?** Individuals, **vale**, perquè es treballa molt aquest vincle de bueno... **de confiança...** i dius bueno si tu entras más en la cocina los vas a ver más ¿no? bueno lo que quería decir... ja... lo que querías decir pero te ha salido del alma, no pisas la cocina ni que te maten, solo para cojer cervezas y aún... **que fuerte...** encara n'hi ha eh... o sigui la majoria... **que també aprenentatges que tenen tan interioritzats ha de costar no? que canviïn aquestes... aquestes idees no? vull dir... jo m'imagino no? un home que ha estat tota la seva vida relacionant-se d'aquesta manera amb la seva dona, ja no parlo de maltractament físic sinó psicològic de tu has de fer això jo he de fer això tu perquè ets dona i jo perquè sóc home i ja està**, i dediquem un gruix important en **habilitats de comunicació** perquè... incorporant aquí efectivament **assertivitat, empatia eh... incloem també aquí la consciència d'emocions, els noms de les emocions...** que amb les dinàmiques te n'adones que són noms que evidentment coneixen, tothom sap què és l'alegria, què és l'odi, la tristesa... el que passa que no els estan fent servir, no els tenen molt incorporades (el nom de les emocions) llavors a partir d'aquí els demanem que les identifiquin, corporalment d'on les senten, que recordin moments de la seva vida on s'han sentit així... i llavors **els convidem a què ho introdueixin, a les seves vides**, a les seves vides, en el seu dia a dia, que pensin quan arriben a casa... que pensin si és tristesa, si és ràbia, si és por... **vale**, què hi ha no? i a partir d'aquí pues també... hi ha un parell específiques d'assertivitat, no l'ús de l'imperatiu, parlar en primera persona, parlar de les emocions, tant de les bones com de les dolentes... i fem ben bé cinc sessions acomiadades en una sessió d'empatia que bueno... salen bastante tocadillos però bueno... es lo que hay... **Clar llavors les tècniques metodològiques que s'utilitzen en les sessions són així molt participatives, molt de dinàmiques... sempre, has de parlar... sempre, i res de jo t'explico i... això que m'has dit abans...** no, no, introduïm **la part més de... teoria psicològica...** la introduïm a partir del que expliquen ells i a partir dels objectius de la dinàmica, que sempre intentem que siguin ells els que se n'adonin del per què serveix aquest... **abans de dir-jo tu, sí**, i llavors afegeixes si veus **que hi ha alguna cosa més en què seria bo que pensessin, però sí és el que et deia abans de què sigui molt vivencial no? vale**, el fet de jo participo, jo sóc qui construeixo el contingut d'alguna manera, **vale**, altres coses són les instruccions de la dinàmica d'explicar què és el que farem... però el contingut és tot seu, **vale, va sorgint segons el que van dient**, van sorgint **i es confronten les idees equivocades o les idees sobre les distorsions, la responsabilitat** no? que dèiem al principi... es que és involuntari és el que em surt... bueno...

parlem-ne, d'on et surt? De divina providència?... no, anem a analitzar-ho. **Clar perquè llavors també el fet que vinguin voluntàriament també significa que ja hi ha un grau de reconeixement no? o venen també una mica condicionats per les dones...? Venen condicionats, la immensa majoria,** n'hi ha que evidentment... no? estava recordant el cas d'un home que ha passat per moltes coses però va venir perquè... feia temps que no tenia parella... alguna relació esporádica pero sin mayor problema saps? Però sí que era algo que ell portava que volia treballar-se, esto es un caso de voluntariedad total, **vale, total osea...** però la immensa majoria són o bé que la parella els hi ha posat un ultimatum, o perquè han passat una o dos nits al calabozo de la comissaria, o... **i per serveis socials venen derivats també?** Serveis socials sí, **també deriva? Serveis socials deriva, molt,** però a serveis socials que jo sàpiga... que jo sàpiga eh... **no hi ha cap programa especialitzat en homes no?** No, a nivell de Barcelona ens els deriven aquí, a nivell... s'havia fet eh... grups que no s'havien arribat a fer mai perquè no hi havia volum tampoc però... ara mateix **clar formem part dels serveis socials de Barcelona aleshores pues... el servei especialitzat de serveis socials amb homes agressors és el servei d'atenció a homes, vale.**

Vale llavors... no hi ha perfil d'home... no, d'home... i més o menys així d'edats, d'origen o de procedència acostuma a ser... jo el que et puc afirmar i donar-te la dada és dels usuaris del SAH, **sí, sí clar d'aquí,** el perfil? Sí, eh... tenen la majoria entre... mitjana edat, **entre 35 i 45 anys, en quant a nivells d'estudis el mateix bàsic que universitaris, la mateixa proporció, la majoria com et deia abans són pares de nens menors de 10 anys la majoria i la majoria viu amb la parella i/o fills,** vale, **que la parella no ha dit... deu, deu, vale,** la majoria eh t'estic parlant de la majoria però bueno que potser pot ser el 70%, **i espanyols acostumen a ser la majoria? La majoria sí de nacionalitat espanyola, vale.** En quant a dades socioeconòmiques... **no hi ha diferències amb la població en general, de tot no?** sí, no hi ha cap mena de diferència amb la població en general, no a vingut ningú millonario però sí gent amb càrrecs alts a empreses... **vale, i quan acaba aquest programa, aquestes... quantes sessions eren m'has dit? 30, 30**

sessions, després què? Es fa algun seguiment? Sí, quatre, al mes d'acabar, als sis mesos, als dotze mesos i als 24 mesos, **ah vale llavors es fa un seguiment per veure com va tot... sí, sí, creus que és necessari no?** eh... és necessari per nosaltres per saber si allò continua funcionant i per ells en quant a... al final 30 sessions, pràcticament nou mesos, vens cada setmana, es genera un vincle, es generen pors, es generen... que en un principi han de sortir sabent gestionar aquestes pors i tenir una major seguretat en el control... en el seu autocontrol, **però no hi ha una manera d'assegurar-ho tampoc?** No, no hi ha manera d'assegurar-ho, **i tampoc ho saps?** No es pot assegurar... clar hi ha aquesta part de... aquesta possibilitat de reobrir i de tornar a... no fer potser les 30 sessions però sí, valorar no? quina... quina parcel·les o si ha tingut... si té dificultats per gestionar certes emocions, si li està costant eh.. negociar... veure quines cosetes ha de millorar, o sigui ha de ser un treball molt... **perquè amb cada home es fa un pla de treball individual en aquestes sessions d'acollida... sí, tot i que es treballin grupalment?** No, si es treballa grupalment no s'està fent, tot i que sí és algo que estem valorant de fer-ho, **per especificar no? sí, per... també, que sense fer-se**

sí que... quan és a nivell grupal sí que hi ha sessions on es fan valoracions no? de retornar-li el teu punt feble, el que vam valorar al principi era aquest... has millorat per aquí, falta mirar això... no? **però un pla individual així individual només quan es fan sessions individuals amb homes que per horari no poden anar a les grupals**, a l'hora de tancar es fa una valoració i si ha objectius que no s'han assolit pues se'l convida a què es quedi, ens ha passat amb un, **vale, i s'avalua per mitjà de l'observació, d'indicadors no? d'observació, de qüestionaris, factors de risc, vale. I un cop a finalitzat el programa creus que els homes ja estan rehabilitats o reeducats?** Rehabilitats? Guau... **ja és una paraula... una paraulota... a mi no m'agrada eh, a mi m'agrada més reeducats perquè ho veig una qüestió d'educació**, reeducats? Si no completament, sí, normalment sí, en quant a violència estem fent... de fet hi ha una investigació oberta en clau de... per veure amb qüestionaris abans i després del tractament eh... amb el tipus de programa que fem i veient altres llocs d'Europa i el que et deia abans d'Euskadi eh... s'estima que hi ha **una efectivitat del 80%, en general és molt, en general, que és una barbaritat, aquesta efectivitat què vol dir? Vol dir que no ha tornat a exercir cap tipus de violència masculista? No, aquesta efectivitat eh... és violència física eradicada, i en els casos que hi ha una intensitat i una freqüència de violència, sense violència física i molta menor freqüència de la psicològica, vale. I així una mica per acabar... abans que m'has dit que aquesta era la zona de les dones... llavors al SAH també s'atenen a les parelles dels homes?** No és que s'atenguin sinó que sé les truca per... bueno si estan convivint segurament ja saben que estan venint aquí i tal, moltes vegades com et deia abans han sigut les impulsores de què vinguessin, se les truca per si volen venir, evidentment de manera voluntària, si volen venir per... **fer un treball també amb elles**, evidentment lo que la meva companya parla amb elles allà es queda excepte... la meva companya les pregunta si hi ha alguna cosa que vol que sàpiga el terapeuta de la seva parella, si és que sí tal qual la meva companya ho apunta i li diu, i sinó bueno ens coordinem per fer una valoració de la situació, **vale, però no es treballa amb els dos juntament...?** no, para nada aquí no, i no han... o sigui venen si volen, venen si volen, per parlar... llavors també una de les coses que es té en compte és que se'ls pregunta als homes... que normalment t'ho diuen... en el cas que estigui en procés judicial o hi hagi una ordre d'allunyament doncs ja mirem agendes per a què no coincideixin, sobretot si no hi ha cap mena de contacte, el que s'està fent... dos mesos cap a aquí és directament això no? parlar... moltes vegades l'home no sap si està atesa al SAH o a un PIAD... llavors parlem amb serveis socials, ens coordinem... vale... primer la meva companya es coordina... que et sembla si tal...? sí, sí n'està assabentada cap problema truca-la... o mira... no està assabentada d'aquest, déjala que pobrecita bastante tiene, vale? Vale, no sap res d'ell, clar una de les feines que fa la nostra companya és desmuntar una mica la fantasia de recuperació... y todo va a ser fantástico y maravilloso, serà otro hombre... **i mañana ya todo será perfecto, con la barita mágica no?** Clar, no, perquè un procés... hi ha un procés d'ella recuperar-se de la violència patida, ell un procés per no tornar a exercir violència, el procés d'ell de recuperar-se de la violència que ha exercit, del que ha fet, del que ha fet i del que ha rebut de les conseqüències dels seus actes, de fet hi ha un grup que està a punt d'acabar, que acabarà d'aquí a tres setmanes, hi ha un senyor que ha fet un procés preciós i que la seva ex-dona li va demanar al poc de tornar

i va dir que no, **ell li va dir que no?** sí, es que el que et deia abans que ell després de tot aquets procés se n'adona de tot el mal que t'ha fet i no pot... no pot mirar-te a la cara, perquè està molt penedit del que t'ha fet i no li surt perquè se sent malament i igual ets tu la que no pots tornar perquè encara que ell... estigui d'una manera diferent amb tu no pots oblidar tot el que t'ha fet... o a vegades també en aquest procés et coneixes més a tu mateix i te n'adones que no és el tipus de dona amb la que vol estar i no passa res, **i ja està**, aquesta conscienciació tant de l'home com de la parella de que això no és una terapia de pareja, **y no es algo mágico que va a cambiar...** no clar, de fet hi ha un cas que es va donar que li ha deixat tant d'agradar la seva dona que li han deixat d'agradar les dones, vull dir que... **puede pasar también...** i estava tan ficat en el model d'home tradicional... **i ara...** i ara ah pues resulta que me pueden gustar los hombres, claro que te pueden gustar, no pasa nada ¿no? guau... Dos casos des del 2006 però bueno... **que puede pasar...** pot passar no?... **lo que me ha impuesto la sociedad de que me tienen que gustar las...**estic amb una dona perquè he de tenir fills... ¿dónde estoy, dónde estoy? **Això és lo de l'alliberament no?** Sí aquesta és la part de l'alliberament, si m'agrada els colors tal... si m'agrada el ballet... i m'agrada coses tradicionalment femenines, recordo un banquer que està estudiant psicologia arrel d'això va començar psicologia, **mira li va marcar molt i això vol dir que realment s'emporten coses no?** i de fet està previst que col·labori narrant la seva experiència als companys que estan ara aquí.

Molt bé, doncs jo crec que ja està molt bé, deu ni do eh... **moltes gràcies!** Moltes gràcies a tu Irene, i que et vagi molt bé el treball!

ANNEX 7

Buidatge de les informacions més rellevants extretes de la conferència realitzada per un psicòleg del Programa d'Atenció a Homes, Associació Conexus

Nom del programa: Programa d'Atenció Integral contra la violència de gènere (PAI): Programa d'Atenció a Homes.

Objectiu: Aconseguir que aquests homes reconeixin la violència que han exercit i que assumeixin la responsabilitat de les conseqüències que aquesta conducta ha generat en les seves parelles i els seus fills i filles. Treballar amb aquests homes per protegir a les dones, per millorar la seva seguretat.

Usuaris: Homes que exerceixen violència de gènere i que acudeixen "voluntàriament" al programa. A vegades condicionats per les seves dones o per persones del seu entorn, derivats de centres de salut o de serveis socials, però que no estan obligats a acudir per cap ordre judicial.

Lloc on es duu a terme: Barcelona

Entitat titular: CONEXUS

Entitat financera: Àrea d'Atenció a les Persones de la Diputació de Barcelona. Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya. Conexus. Usuaris: 5 euros per sessió.

Continguts: Conscienciació, responsabilització, reflexió crítica sobre la identitat masculina hegemònica, construcció de formes alternatives de relacionar-se amb els altres.

Número de persones ateses: Al 2014, 21 usuaris: 11 homes i 10 dones (parelles d'aquests homes).

En la fase inicial i també transversalment en tot el procés es tracten els temes de la responsabilització i la motivació pel canvi. En la fase d'acollida i també en les sessions grupals s'analitzen els episodis de violència que protagonitzen per a què ells mateixos entenguin perquè i per a què utilitzen la violència (que no és que explotin ni que perdin el control sinó que utilitzen la violència amb un objectiu, els és útil utilitzar-la, ho decideixen tot i que ells molts cops no ho viuen com a una decisió pròpia) La perspectiva de gènere i els rols de gènere són un aspecte que es treballa transversalment al llarg de tot el procés. Reflexió sobre com ens afecten i influeixen les estructures socials i sobre com podem influenciar-les nosaltres i transformar-les, això és més fàcil de treballar en les sessions grupals que en les individuals, es visibilitza més. Com i d'on han après aquest model de masculinitat i com es pot desaprendre. És un aprenentatge que han fet, que els hi afecta i que té els seus avantatges i inconvenients per a ells, i s'ha de veure com es pot reposicionar davant d'això.

Metodologia: Fase d'acollida individual: informació i assessorament (conèixer l'home i la seva situació): 4, 5 o 6 sessions, d'una hora cada sessió.

Sessions grupals (grups tancats, creació d'un clima de confiança entre els usuaris): desenvolupar en grup noves formes de relació no violentes: 24, 25 o 26 sessions (depèn del calendari), d'entre una hora i mitja i dues hores cada sessió.

Sessions de seguiment un cop ha acabat el programa: prevenció de noves situacions de violència, pot ser grupal (d'entre una hora i mitja i dues hores) o individual (una hora): es fan amb l'objectiu de veure com van i si han hagut recaigudes.

Les sessions es fan un cop a la setmana.

A través de qüestionaris es fa una avaluació de l'home i de la seva parella al principi i al final. Després es fa un seguiment als sis mesos, a l'any i si els recursos econòmics ho permeten després de l'any. L'ideal seria fer un seguiment fins als dos anys.

Pla de treball individual de cada home on es fixen uns objectius específics per a cadascun, pactats entre l'usuari i el psicòleg, que després s'avaluen, tot i que es treballin de manera grupal.

Avantatges de les sessions grupals: cada home està en un punt diferent del seu procés (cada home és diferent i la seva història també) i és millor que et qüestionin els companys que no pas els professionals. En el grup succeeixen coses que, tot i que no sigui igual que amb la parella, són rellevants i importants per treballar.

Importància de la cohesió de grup: als homes els hi costa expressar les seves emocions i sentiments, crear un espai que ells sentin com a segur és molt positiu. Va bé perquè veuen que tenen coses en comú sobre la idea que tenen de com han de ser els homes, com han de ser les dones, quins drets i deures suposadament té cadascú.

Tècniques metodològiques: varien, hi ha de tot, no hi tenen un programa descrit en un document. Dinàmiques preparades. Treballar segons allò que sorgeixi al grup, a vegades també porten les sessions preparades per treballar uns continguts concrets. Comencen amb una ronda per a què expliquin un per un com han arribat, si ha hagut alguna incidència, i moltes vegades d'aquesta ronda sorgeix el tema de la sessió. Rol-playings, treball corporal, treballar amb la història d'una persona (anàlisi de casos). Participació i implicació activa dels homes. Instrucció hi ha molt poca (a vegades per aclarir alguns conceptes, els tipus de violència, però fins i tot amb això esperen que sorgeixi de la ronda, si no sorgeix ho introdueixen els professionals). Exercicis creatius (al final del programa han de dibuixar la màscara de la violència), còmics de situacions de parella sense text que ells han d'omplir. Vídeos, pel·lícules. Tècniques que promoguin la participació dels homes i el sorgiment de temes dels quals s'ha de parlar en relació a la violència de gènere.

Professionals: 2 psicòlegs

Criteri per participar al programa: els homes han de donar el consentiment a l'entitat per a què es pugui posar en contacte amb la seva parella amb l'objectiu d'avaluar i fer un seguiment de la seva evolució i veure si ha tornat a exercir violència contra ella.

Es fa per informar a la dona que la seva parella està sent atès, per explicar-li que significa i que no significa (que no esperi que hi hagi canvis immediats perquè no serà així ja que no hi ha cap garantia de què funcioni, que no deixi de prendre les mesures de seguretat necessàries pel fet que ell estigui participant al programa, que fes com si ell no vingués), perquè alguns homes utilitzen la teràpia per manipular a les seves dones.

Moltes dones, pel que sigui, no volen separar-se de la seva parella, només volen que canviï. La meitat de les dones amb les quals contacten no estan rebent cap tipus de suport professional, i la meitat d'aquesta meitat demana aquest suport a través del contacte amb CONEXUS, i això ja hauria de millorar la seva seguretat tot i que l'home no estigués en cap programa. D'aquesta manera, es pot millorar la seva seguretat sense treballar amb els homes.

La meitat dels homes deixen el programa abans d'acabar i l'entitat contacta amb les seves parelles per informar-les d'això. Fan una petita excepció amb homes que tenen una nova parella, els donen una mica de marge per a què ells li puguin explicar el que va passar amb la seva ex-parella i que està fent el programa, però després també es posen en contacte amb aquesta.

No passa cap informació de la dona a l'home, però sí a la inversa. Tota informació que tingui a veure amb la seguretat d'altres persones no es confidencial, tot lo altre sí que ho és.

Enfocament: Narratiu- Constructiu. Entendre com construïm les nostres relacions i les nostres identitats, i la part social.

La idea és que ells puguin entrar en temes que tenen a veure amb la seva identitat com a persones, com a homes, les emocions que això els hi genera. Només amb una educació instructiva no es pot aconseguir això. Ells han d'entendre a través de la seva pròpia experiència perquè i per a què utilitzen la violència per així poder canviar les seves conductes i estratègies. Necessària la seva comprensió i tractar el tema amb la suficient profunditat per aconseguir canvis sostenibles en el temps.

Pretenen anar una mica més enllà de lo educatiu (segons com s'entengui l'educació) En aquest cas el professional es refereix a que intenten anar més enllà d'una simple instrucció on aquest li ensenya "coses" als usuaris, com comportar-se adequadament, com es gestionen els conflictes... explicació de continguts teòrics.

Creuen que sí que es duu a terme una reeducació d'aquests homes, però que cal tenir en compte quin concepte es té d'educació. Si es té en compte l'educació com a una simple transmissió de continguts de manera instructiva no, però si s'entén l'educació com a un procés que duu a terme una persona tant a un nivell personal com social, tenint en compte el paper que ocupen a la societat llavors sí.

Quan treballaven pel Ajuntament estava previst que l'equip fos un educador social i un psicòleg, i pensen que estaria molt bé.

Efectivitat dels programes: "Els programes funcionen més del que es pensa i menys del que ens agradaria" "Funcionen una mica". Són pragmàtics, no esperen que els homes després d'haver acabat el programa es converteixin en súper feministes sinó que deixin d'agredir, d'utilitzar la violència. Dels que acaben (que són la meitat dels que comencen) en dos de tres homes hi ha canvis en tots els programes en general que es desenvolupen.

Els programes voluntaris són minoritaris a Espanya (pocs recursos per a aquells homes que volen dur a terme una transformació de la seva conducta violenta).

Nivell de consciència de la seva responsabilitat: varia molt, la tendència és que els homes neguin, minimitzin o culpabilitzin a altres.

Relació entre el professional i l'usuari: si es senten atacats pels professionals per exercir violència no tornaran, però a la vegada els professionals han de mostrar un posicionament ferma en contra de la violència. El professional s'ha de guanyar la seva confiança. A l'inici del programa deixen passar alguns eufemismes que els homes fan quan parlen de la violència que exerceixen, però a la llarga s'han de poder parlar d'aquestes coses pel seu nom.

Importància de no jutjar i de no caure en una relació de violència entre el professional i els usuaris en el sentit de posicionar-se per damunt d'ells i d'establir una relació no igualitària (allò que fan ells amb les seves dones no ho poden fer els professionals a l'hora de treballar amb ells perquè sinó no s'aconsegueix res) Revisió constant, supervisió, treball intern per part dels professionals. Equilibri entre acceptar-los a ells com a persones més enllà de ser agressors (entendre la seva experiència, que no vol dir justificar-la) i posicionar-se en contra de la violència i les creences que sostenen aquesta violència.

Perfil d'usuari: No hi ha un perfil d'home que exerceix violència. Homes d'entre 20 i 70 anys, de qualsevol nivell sociocultural i econòmic. Ni hi ha relació directa amb els trastorns mentals, ni amb les addiccions, ni amb que hagin rebut maltractaments a la seva infància.

Inconvenients per a la reinserció d'aquests usuaris: La teoria del monstre que retransmeten els mitjans de comunicació (en el món hi ha bons i hi ha dolents) dificulta la reinserció d'aquests homes a la societat.